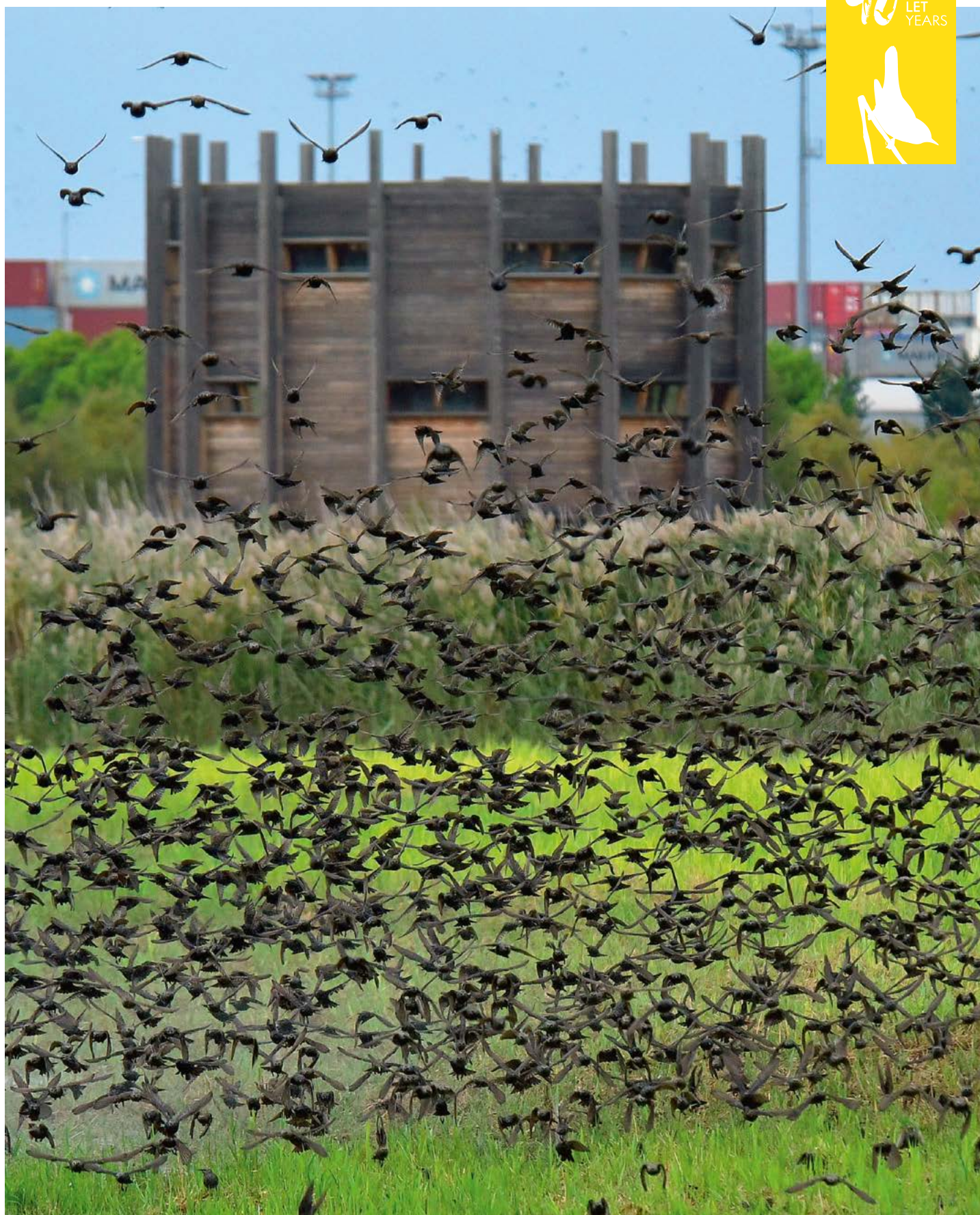

SVETPTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

03
2019

40
DOPPS
LET
YEARS

Oaza miru na pragu Kopra je zaradi bogate infrastrukture in pestrosti živalskega in rastlinskega sveta privlačna tako za obiskovalce kot ptice in ostala živa bitja.

Na sliki so **ŠKORCI** (*Sturnus vulgaris*) pred osrednjo opazovalnico v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok.

foto: **Mirko Kastelic**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 25, številka 03, oktober 2019
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVJE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia©)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: www.ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS - BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
tel.: 01 426 58 75,
fax: 01 425 11 81

GLAVNA UREDNICA: Petra Vrh Vrezec
E-POŠTA: petra.vrh@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Gregor Bernard, Blaž Blažič, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrezec

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca

TISK: Schwarz print d.o.o.

NAKLADA: 2500 izvodov
IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

POSLANSTVO DOPPS:

Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNIK: Rudolf Tekavčič
PODPREDSEDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Gregor Bernard, dr. Pavel Gantar, Eva Horvat, Urša Koče, mag. Izток Noč, Tanja Šumrada, Manca Velkavrh
NADZORNI ODBOR: Bogdan Lipovšek, dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

6

PTICE NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK - VČERAJ IN DANES

Raznoliki življenjski prostori Naravnega rezervata Škocjanski zatok omogočajo veliko pestrost ptičjega sveta, saj pticam zagotavljajo obilico hrane in ugodne življenjske razmere skozi vse leto.

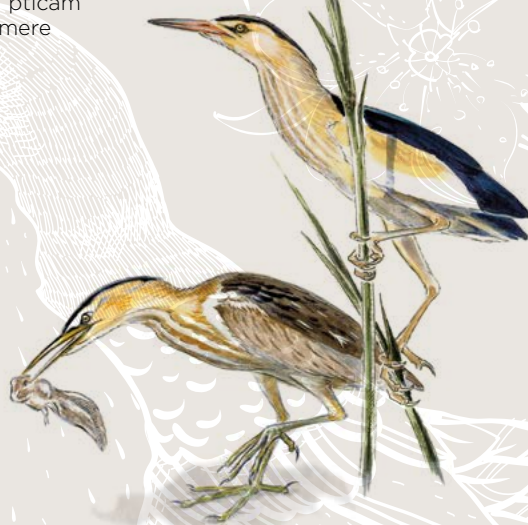
foto: **Borut Mozetič**

22

ČAPLJICA

Leto 2007 je bilo za rezervat prelomno. V marcu je bila na Bertoški bonifiki zaključena renaturacija in čapljica je naravovarstveni trud takoj nagradila s devetimi gnezdečimi pari.

ilustracija: **Fabio Perco**

30

MLADEN BERGINC

V najbolj kočljivem obdobju Škocjanskega zatoka je bil Mladen Berginc eden glavnih državnih zaveznikov za njegovo zavarovanje.

foto: **Nataša Šalaja**

38

KAMARŠKI KONJI V ŠKOCJANSKEM ZATOKU

Kamarški konji na močvirnih tleh Škocjanskega zatoka vzdržujejo vegetacijo in tako naravo ohranjajo v pristni podobi.

foto: **Bojan Škerjanc**

KAZALO

- 4 **PTICE V ŠKOCJANSKEM ZATOKU**
// Blaž Blažič, Borut Mozetič
- 6 **PTICE NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK - VČERAJ IN DANES** // Borut Mozetič
- 11 **O KAČJIH PASTIRJIH ŠKOCJANSKEGA ZATOKA** // Matjaž Bedjanič
- 12 **MORSKO ŽIVALSTVO ŠKOCJANSKIH LAGUN - ZGODBA O USPEHU** // Lovrenc Lipej
- 14 **OD MRTVEGA LABODA DO PRENOVLJENE ZIBELKE ŽIVLJENJA**
// Nataša Šalaja
- 19 **KAJ NAM LAHKO DNK POVE O HUDOURNIKU IN NJEGOVEM BLEDEM BRATRANCU** // Jan Gojznicar
- 20 **HROŠČI NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK** // Slavko Polak
- 22 **ČAPLJICA** // Katarina Denac
- 30 **MLADEN BERGINC** // Petra Vrh Vrezec
- 33 **ŽIVLJENJSKI PROSTORI IN RASTLINSTVO NR ŠKOCJANSKI ZATOK**
// Mitja Kaligarič, Josip Otopal
- 36 **NA OBISK V ŠKOCJANSKI ZATOK**
// Nataša Šalaja
- 38 **KAMARŠKI KONJI V ŠKOCJANSKEM ZATOKU** // Daša Stavber
- 40 **NARAVNI REZERVAT ŠKOCJANSKI ZATOK KOT UČILNICA V NARAVI**
// Bojana Lipej
- 42 **LUKA KOPER V SOŽITJU S ŠKOCJANSKIM ZATOKOM** // Sebastjan Šik
- 52 **NOVICE DOPPS**

foto: osebni arhiv

ŠKOCJANSKI ZATOK: DVAJSET USPEŠNIH LET

Verjetno danes ni veliko tistih, ki bi si še znali pred oči priklicati podobo Škocjanskega zatoka izpred dobrih dvajsetih let. In še manj tistih, ki so si takrat upali predstavljati podobo zatoka, takšnega, kakršen je danes. Škocjanski zatok (Štanjanski zaliv) je danes zgledno upravljani naravni rezervat z bogastvom rastlinskih in živalskih vrst, seveda predvsem ptic, z življenjskimi okolji, kot jih lahko ponudi samo stik med kopnim in morjem, med sladko in slano vodo. Škocjanski zatok ni »neokrnjena« narava, še manj seveda »divjina«, ni nekje daleč stran, je delo človeških rok in naravnih procesov, pravzaprav demonstracija novega razumevanja odnosov med naravo in mestom. Ne da bi se spuščal v obširne razlage, mesto in narava sta bila dolgo časa dojeta kot nasprotje – človeški izdelek proti samodejni in samonikli naravi.

Danes ni več tako. Osupljiva spoznanja o tem, kako narava vstopa v današnja hiperurbanizirana mesta, kako biotsko raznovrstna so naša mesta, nakazujejo neločljiva prepletanja, v katerih se brišejo razlike med naravo in kulturo. Škocjanski zatok je, z vso svojo pestrostjo, način, kako narava vstopa v mesto. Če ga pogledamo iz zraka, ga bomo komajda opazili v urbanizirani strukturi mesta Koper, njegovih predmestij in luške infrastrukture. Ko smo v njem, na njegovih sprehajalnih poteh, ko oprezamo za pticami, smo v čisto drugem svetu, ampak tako rekoč v mestu hkrati. Glavna in nepovnljiva vrednost Naravnega rezervata Škocjanski zatok je prav v njegovi dvojnosti, v tem, da najprej zagotavlja in vzdržuje naravna življenjska okolja, ki omogočajo življenje številnim rastlinskimi in živalskim vrstam, pticam, ki jih nikoli več ne bi videli, in se hkrati vpenja v mesto ter razbija razlike med »kulturo in naravo«.

Vendar moramo vedeti, da Naravni rezervat Škocjanski zatok, kot ga poznamo danes, ni samoumevna realnost. Prej je izjema od pravila, saj so izginila številna življenjska okolja, katerih pomena smo se zares začeli zavedati, ko smo jih za vedno izgubili. In prav ta misel je bila vodilo temu, da smo se na tedanjem Ministrstvu za okolje in prostor lotili reševanja tega, kar se je v Škocjanskem zatoku še dalo rešiti. Naloga ni bila preprosta, potrebe po prostoru in pozidavi so bile v obalnem območju vedno velike, toda navkljub vsemu nam je uspelo z zakonom o naravnem rezervatu Škocjanski zatok leta 1998 vzpostaviti pravne in institucionalne okvire za ukrepe, ki so postopoma vzpostavili stanje, kot ga poznamo danes. Mogoče nam je uspelo tudi zato, ker je redko kdo verjel v možnost uspeha.

Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok je prinesel pomembno novost, namreč možnost, da se upravljanje z naravnim rezervatom s koncesijo podeli tudi nevladnemu »zunanjemu upravljalcu«. Koncesijo za upravljanje je leta 1999 dobilo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Ta odločitev se je izkazala za izvrstno. Upravljanje z rezervatom so dobili v roke ljudje, ki so strokovnjaki, profesionalci in privrženi varstvu narave. Ljudje, ki znajo mobilizirati finančne in človeške vire, kot jih ne zmore nobena birokratska organizacija. Seveda ne brez Ministrstva za okolje in prostor ter organov v njegovi sestavi, ki so vseskozi podpirali usmeritve upravitelja in priskočili na pomoč vedno, kadar je bila potrebna.

Letos se izteka dvajset let, odkar z naravnim rezervatom Škocjanski zatok upravlja DOPPS. Dvajset uspešnih let, ki so ta košček Slovenije znova postavila na zemljevid naravnih vrednot in želimo si le, da se bo ta uspešna zgodba še nadaljevala.

DR. PAVEL GANTAR,

član Upravnega odbora DOPPS in minister za okolje in prostor (1994-2000)

PTICE V ŠKOCJANSKEM ZATOKU

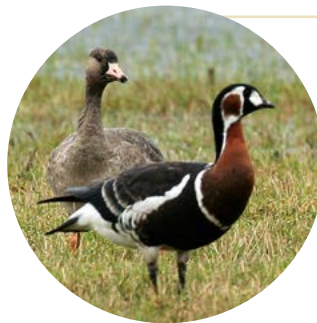
// Blaž Blažič, Borut Mozetič

MALA GOS (*Anser erythropus*)

Mladosten osebek te vrste se je na območju sladkovodnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok zadrževal dober mesec, med koncem novembra 2010 in začetkom januarja 2011. Gre za prvo opazovanje v Sloveniji [MOZETIČ, B. (2010): *Acrocephalus* 31 (145/146): 152-153].

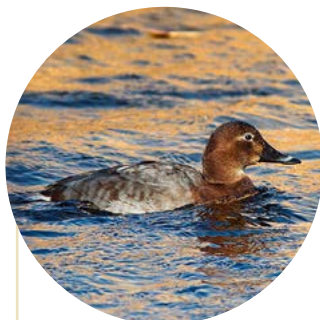
izvirni foto: **Domen Stanič**

RDEČEVRTA GOS (*Branta ruficollis*)

Mladostna rdečevrata gos se je na območju sladkovodnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok zadrževala med koncem decembra 2010 in začetkom januarja 2011. Gre za drugo opazovanje te vrste v Sloveniji [MOZETIČ, B. (2010): *Acrocephalus* 31 (145/146): 152-153].

izvirni foto: **Borut Mozetič**

SIVKA (*Aythya ferina*)

Glavnina potrjenih gnezdišč sivke leži v nižinah severovzhodne Slovenije, med 200 in 300 metri nadmorske višine. Najnižje ležeče gnezdišče pa je v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok [MIHELIČ, T. s sod. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdišč 2002-2017, stran 92-93].

foto: **Bojan Škerjanc**

PRITLIKAVI KORMORAN (*Microcarbo pygmeus*)

Pritlikavi kormoran se v obdobju zadnjih nekaj let v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok pojavlja redno prek celega leta. Največ podatkov o opazovanju vrste pa je iz spomladanskega in poletnega obdobja [http://atlas.ptice.si/atlas, pritlikavi kormoran, 18. 7. 2019].

foto: **Domen Stanič**

RJAVA ČAPLJA (*Ardea purpurea*)

Nova gnezdilka za Slovenijo. Konec aprila 2017 je bil par opazovan pri znašanju gnezditvenega materiala v sestoj trstičja v sladkovodnem delu Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Kasneje je tu lovil in domnevno hranil mladiče. Konec junija pa je bila gnezditvev tudi potrjena, saj so bili na območju rezervata prvič opazovani štiri mladiči [http://www.skocjanski-zatok.org/rjava-caplja-nova-gnezdilka-skocjanskega-zatoka-in-slovenije/, 18. 7. 2019].

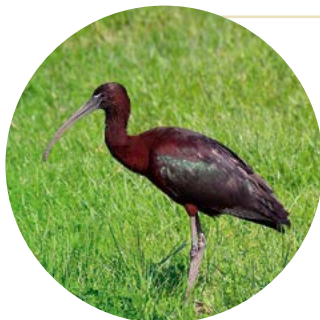
izvirni foto: **Daniilo Kotnik**

KRAVJA ČAPLJA (*Bubulcus ibis*)

Vrsta je bila na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok prvič zabeležena v začetku aprila 2008, ko je bil v sladkovodnem delu rezervata opazovan en osebek. Omenjeni podatek pomeni peto opazovanje kravje čaplje v Sloveniji, hkrati pa tudi začetek rednega pojavljanja vrste na območju rezervata [MOZETIČ, B. (2010): *Acrocephalus* 31 (145/146): 151-152].

izvirni foto: **Mirko Kastelic**

PLEVICA (*Plegadis falcinellus*)

Vrsta se zadnja leta, v obdobju jesenske in spomladanske selitve, na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok pojavlja redno, navadno posamično ali v manjšem številu [http://atlas.ptice.si/atlas, plevica, 18. 7. 2019].

foto: **Vinka Kastelic**

MOKOŽ (*Rallus aquaticus*)

Pred obdobjem obnove življenjskih prostorov je vrsta na območju Bertoške bonifike veljala za redko in posamično gnezdilko z 1-2 gnezdecima paroma. Po renaturaciji tega dela rezervata pa je število gnezdečih parov pričelo naraščati in tako je leta 2013 tu gnezdilko že 8-11 parov [MIHELIČ, T. s sod. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdišč 2002-2017].

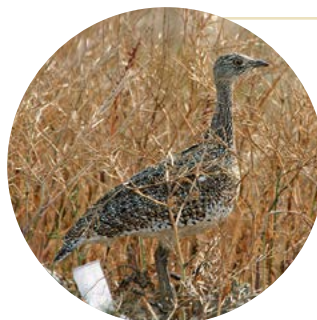
foto: **Igor Brajnik**

KAČAR (*Circaetus gallicus*)

Vrsta se na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok pojavlja redno, v predgnezditvenem in pognezditvenem obdobju [DOPPS (2019): Poročilo o izvajanju obveznosti iz koncesijske pogodbe ter načrtov upravljanja NRŠZ, 2009-2018].

foto: **Domen Stanič**

MALA DROPLJA (*Tetrax tetrax*)

Izjemno redko opazovanje. Samica je bila novembra 2006, v času urejanja habitatov, opazovana na nasipu gradbišča znotraj Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Podatek pomeni prvo opazovanje po letu 1950 v Sloveniji [MOZETIČ, B. (2010): *Acrocephalus* 31 (145/146): 157].

izvirni foto: **Borut Mozetič**

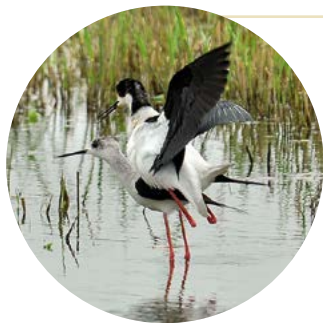
Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Blaž Blažič, DOPPS, Tržaška 2, SI-1000
Ljubljana, elektronska pošta:
blaz.blazic@dopps.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Jurij Hanžel, Komisija za redkosti,
DOPPS, Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana
e-mail: jurij.hanzel@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<http://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

POLOJNIK

(*Himantopus himantopus*)

Polojnik je v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok prvič gnezdil po ureditvi življenjskih prostorov leta 2007. Njegova gnezditvena populacija se je nato iz leta v leto povečevala, tako da je leta 2014 v rezervatu gnezdilo že 35 parov [MIHELIČ, T. s sod. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdil 2002-2017, stran 170-171].

foto: **Vinka Kastelic**

SABLJARKA

(*Recurvirostra avosetta*)

Nova gnezditvena lokacija za Slovenijo. Konec junija 2019 je bila gnezditvev prvič potrjena tudi v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Par z mladiči je bil opazovan na območju polslane lagune [MOZETIČ, B., ustno].

foto: **Domen Stanič**

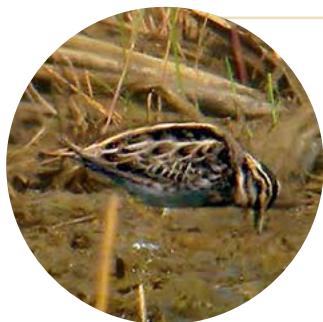

RDEČENOGI MARTINEC

(*Tringa totanus*)

Naravni rezervat Škocjanski zatok je ena redkih gnezditvenih lokacij te vrste v Sloveniji. Tu je rdečenogi martinec pričel gnezditi leta 2011, v obdobju 2011-2017 pa je gnezdilo od 1 do 15 parov [MIHELIČ, T. s sod. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdil 2002-2017, stran 186-187].

foto: **Mirko Kastelic**

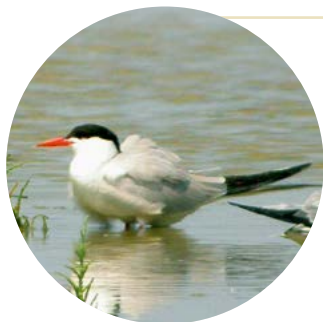

PUKLEŽ

(*Lymnocyptes minimus*)

Puklež se na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok pojavlja posamično v hladni polovici leta. V začetku novembra 2017 je bil en osebek tudi obročan [http://www.skocjanski-zatok.org/brkate-sinice-in-puklez/, 18. 7. 2019].

Izvorni foto: **Domen Stanič**

NAVADNA ČIGRA

(*Sterna hirundo*)

Število gnezdečih navadnih čiger v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok se je s treh parov leta 2007 povečalo na 105 parov leta 2016 in 140 parov leta 2017. Do leta 2012 je vrsta gnezdila izključno na dveh ozkih otokih v polslani laguni. Kasneje pa je pričela gnezditi tudi na okoliških otočkih, ki jih prerasča sinjezeleni členkar [MIHELIČ, T. s sod. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdil 2002-2017, stran 196-197].

foto: **Igor Brajnik**

MALA ČIGRA

(*Sternula albifrons*)

Mala čigra je v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok prvič potrjeno gnezdila leta 2012, gnezdeča populacija pa od takrat narašča [MIHELIČ, T. s sod. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdil 2002-2017, stran 194-195].

Izvorni foto: **Domen Stanič**

RAKAR

(*Acrocephalus arundinaceus*)

Rakar na območju sladkovodnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok velja za pogosto gnezdilko. Na tem območju je bilo v letih 2014 in 2019 zabeleženih več kot 20 pojočih samcev [http://atlas.ptice.si/atlas, rakar, 18. 7. 2019].

foto: **Danilo Kotnik**

SRPIČNA TRSTNICA

(*Acrocephalus scirpaceus*)

Vrsta velja za pogosto gnezdilko sladkovodnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Po obnovitvi življenjskih prostorov se je število gnezdečih parov iz 1-3 v obdobju pred renaturacijo povzpelo na 25-30 v obdobju po renaturaciji [DOPPS (2019): Poročilo o izvajanju obveznosti iz koncesijske pogodbe ter načrtov upravljanja NRŠZ, 2009-2018].

foto: **Mirko Kastelic**

SVILNICA

(*Cettia cetti*)

Na območju sladkovodnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok gnezdi od 15 do 20 parov [MIHELIČ, T. s sod. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdil 2002-2017, stran 362-363].

Izvorni foto: **Domen Stanič**

BRKATA SINICA

(*Panurus biarmicus*)

V obdobju zadnjih nekaj let se vrsta v manjšem številu v hladni polovici leta redno pojavlja v sladkovodnem delu Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Novembra 2017 sta bila med obročkanjem ptic na območju ujeta tudi dva osebkoma z madžarskima obročkoma in to celo z zaporednima številka [VREZEC, A. & D. FEKONJA (2017): Acrocephalus 39 (178/179): 129-163].

Izvorni foto: **Ruj Mihelič**

PTICE NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK - VČERAJ IN DANES

// Borut Mozetič

Naravni rezervat
Škocjanski zatok
foto: Mirko Kastelic

Naravni rezervat Škocjanski zatok je zaradi prepleta polslanih in sladkovodnih življenjskih okolij bivališče in zatočišče pestre palete ptičjih vrst: kar 49 gnezdilk, 31 zimskih ter 94 preletnih gostov, 30 celoletnih vrst ter 44 izjemnih gostov itd.

Ptice so tudi najbolj raziskana živalska skupina naravnega rezervata, saj redno spremljanje stanja poteka vse od leta 2001. V obdobju do vključno prve polovice leta 2019 je bilo na komaj 122 hektarjev velikem območju NR Škocjanski zatok skupaj zabeleženih že 254 različnih vrst ptic.

STARI LEPI ČASI

Ptičji svet Škocjanskega zatoka sem v družbi prijateljev, Tihomirja Makovca, Marka Miklavca, Gorana Palčiča in Iztoka Škornika, začel spoznavati v začetku 80ih let prejšnjega stoletja. Zrasli smo iz Obalnega kluba mladih raziskovalcev Koper, že leto po ustanovitvi postali člani DOPPS ter leta 1983 ustanovili tudi lokalno Ornitološko društvo Ixobrychus. To so bila leta, ko smo malodane vsak prosti trenutek namenili terenu. Poti so nas vodile po gričevjih v zaledju Istre, kraškem robu, dolini Dragonje; daleč največ časa pa smo prebili v Sečoveljskih solinah in Škocjanskem zatoku.

Škocjanski zatok smo preveslali in prebrodili po dolgem in počez. Na območju Jezerca, Are in sladkovodnega močvirja na ustju Badaševice (Brko) smo popisovali gnezda lisk (*Fulica atra*), zelenonogih tukalic (*Gallinula chloropus*), čapljič (*Ixobrychus minutus*), malih ponirkov (*Tachybaptus ruficollis*) in rakarjev (*Acrocephalus arundinaceus*), skriti v improviziranih opazovalnicah, zbitih iz desk in kartona, fotografirali ter potem nestrpnost čakali, kdaj bomo dobili razvite diapozitive. V »štabu pri teti Miri in Francu« (Tihomirjevi starši) na Gasilski ulici 8 v Kopru je v tistih časih odmevalo: »Srpokljuni prodnik, super dias, oster ...«

ZATOK JE UMIRAL, PETJE PTIC JE POTIHNILO

Po letu 1984 se je začelo stihijsko uničevanje Škocjanskega zatoka. Preusmeritev in zajezev dotokov sladke vode iz Badaševice in Rižane, zasipavanje in izsuševanje brakične lagune je bilo na vrhuncu. Gradbeni stroji so neusmiljeno krčili vodno površino zatoka, uničen je bil dobršen del prehranjevalnih življenjskih prostorov in počivališč vodnih in močvirskih ptic. Odloženi gradbeni material in divja odlagališča najrazličnejših odpadkov pa so prekrili tudi rastišča slanuš in v nekaj letih popolnoma spremenili podobo območja. Sledil je drastičen upad številčnosti ptičjih vrst, vezanih na odprte vodne površine, plitvine in poloje, medtem ko so ribojede vrste ptic zaradi preplitve vode in evtrofičnih razmer v zatoku povsem izginile.

Na manjših travnikih izlivnega dela Badaševice je gnezdila tudi **RUMENA PASTIRICA** (*Motacilla flava*). Po renaturaciji območja se je v NR Škocjanski zatok ponovno vzpostavila pomembna populacija rumene pastirice, ki skoraj izključno gnezdí v grmičjih slanuš brakičnega dela rezervata.

foto: **Domen Stanič**

V ČASU SELITVE IN

PREZIMOVANJA močvirni travniki in vodne površine sladkovodnega dela rezervata privabljajo tudi velike jate plovcev, predvsem gosi (*Anser sp.*) in različnih vrst rac (*Anas sp.*), ki se pretežno hranijo z rastlinsko hrano. Najštevilčnejše jate na prezimovanju sestavljajo mlakarice (*Anas platyrhynchos*), kreheljci (*A. crecca*), race žličarice (*A. clypeata*), konopnice (*A. strepera*) in žvižgavke (*A. penelope*).

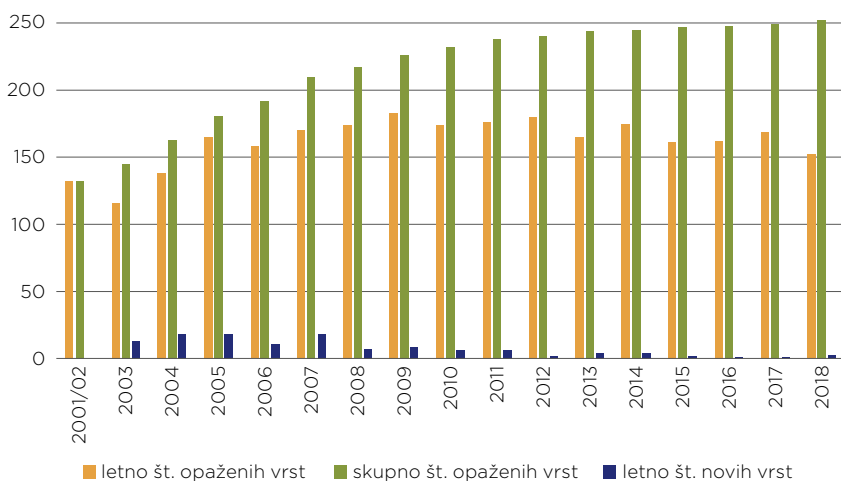
foto: **Borut Mozetič**

Za območje Škocjanskega zatoka in bližnje okolice v obdobju od leta 1982 do leta 1987 avtorji v članku *Favnistični pregled ptic slovenske Obale* (Varstvo narave, 1990) navajajo opazovanja 184 vrst ptic, in sicer 105 vrst negnezdilcev, 4 vrste, pri katerih je status vprašljiv, in 75 vrst, ki na obravnavanem območju gnezdiijo stalno ali občasno.

Leta 1990 so tudi popolnoma zasuli in uničili dva hektarja obsegajoče sladkovodno močvirje »Brko« - poraščeno s trstičjem, rogozom in tamarisko, ki je z zastajanjem podtalne vode nastalo na ustju reke Badaševice. Škocjanski zatok je tako ostal tudi brez pomembnega gnezdišča mnogih vrst ptic, ki za gnezditve potrebujejo gosto obrasle vodne površine. Po letu 1990 so vrste, kot na primer mali ponirek, čapljica, mokož (*Rallus aquaticus*), zeleno-

Redni zimski gost NR Škocjanski zatok je tudi **BRKATA SINICA** (*Panurus biarmicus*), ki v gostih sestojih stalno ali pretežno poplavljenega trstičja najde obilico hrane. foto: Ruj Mihelič

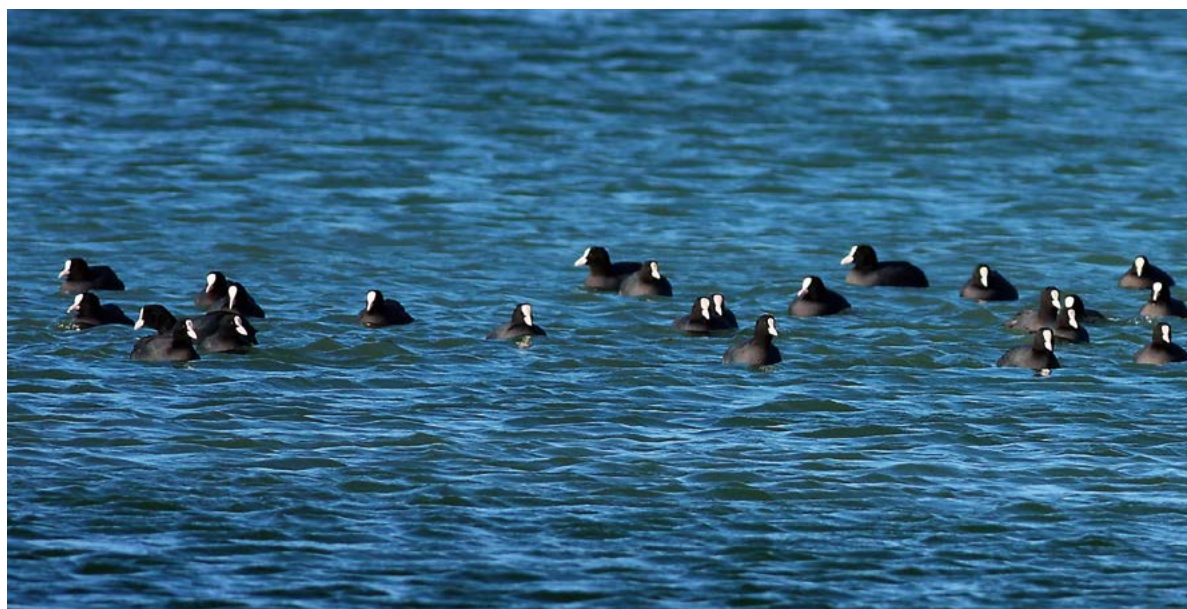
Grafični prikaz števila opaženih vrst ptic v NR Škocjanski zatok v obdobju od 2001 do 2018 kot kazalnik uspešnosti obnove in upravljanja območja

noga tukalica in liska v manjšem številu gnezdile le še v obrežnem trstičju sladkovodne mlake, imenovane tudi »Jezerce«, ter obrežni vegetaciji levega razbremenilnika Rižane - Ara, medtem ko sta rakar in srpična trstnica (*Acrocephalus scirpaceus*) posamič gnezdila tudi ob kanalih opuščenih kmetijskih površin na Bertoški bonifiki.

V letih 1982–1985 je bilo območje Škocjanskega zatoka eno najpomembnejših prezimovališč liske v Sloveniji. V zimi 1982/83 je na obsežni vodni površini brakične lagune prezimovalo še 3500 osebkov. Po letu 1985 (začetek zasipavanja) je njihovo število začelo nezadržno upadati. V zimi 1985/86 je v Škocjanskem zatoku prezimovalo le še 250 osebkov, medtem ko je skrčena vodna površina zatoka v zimi 1992/93 gostila le še 50 osebkov.

Jata **LISK** (*Fulica atra*), ki so bile pred leti najštevilčnejše zimske gostje v zatoku, se kot črna preproga razteza po vodni površini nekdanjega zaliva / lagune.

foto: Branko Miklavc

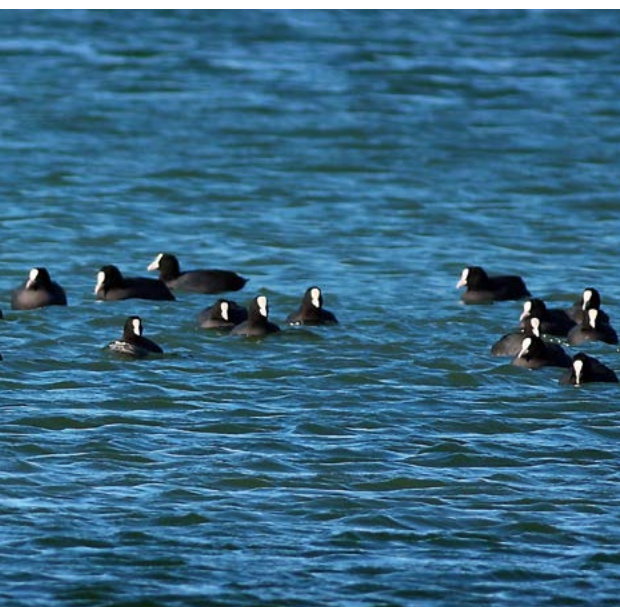
PONOVNI PREPOROD

Po zakonski zaščiti območja in uresničenih začetnih upravljaljskih ukrepov, ki jih je DOPPS kot upravljavec naravnega rezervata izvajal od leta 1999 do 2006, so se populacije ptic na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok začele ponovno povečevati. Novo prelomnico v zgodovini uresničevanja varstvenih ciljev NR Škocjanski zatok predstavlja leto 2007. Konec leta se je zaključilo dve leti trajajoče oblikovanje sladkovodnega

PLEVICA (*Plegadis falcinellus*) je na slovenski Obali izjemen gost. Redno in v večjem številu se pojavlja le na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Poplavni predeli močvirnih pašnikov so v spomladanskem in jesenskem času za plevico pomemben prehranjevalni prostor, saj ponujajo obilico manjših rib, dvoživk in nevretenčarjev. Plevice lahko na sladkovodnem delu naravnega rezervata opazujemo od aprila do sredine oktobra.

foto: **Domen Stanič**

močvirja na Bertoški bonifiki ob sanaciji in habitatni obnovi (renaturacija) brakičnega dela naravnega rezervata. Uresničitev projekta LIFE »Obnova in ohranjanje habitatov in ptic v NR Škocjanski zatok« je prispevala k vzpostavitvi ugodnega ohranitvenega stanja življenjskih prostorov in vrst v Škocjanskem zatoku. Obnovljeni in povečani so bili življenjski prostori, ki so redki in ogroženi v slovenskem kot tudi evropskem merilu. S tem so bile zagotovljene ustrezne razmere za povečanje števila vrst in populacij ptic v rezervatu, pri katerih gre prav tako za nacionalno in evropsko pomembne.

SELITEV IN PREZIMOVANJE

Veliko pestrost ptičjega sveta v NR Škocjanski zatok omogočajo raznoliki življenjski prostori, ki pticam zagotavljajo obilico hrane in ugodne življenjske razmere skozi vse leto.

Na gnezditvenih otočjih osrednjega dela brakične lagune po letu 2011 redno gnezdi tudi **MALA ČIGRA** (*Sternula albifrons*). V zadnjih letih smo zabeležili do 20 gnezdečih parov.

foto: **Iztok Škornik**

Slabe tri četrtine površine NR Škocjanski zatok prekriva polslana laguna z gnezditvenimi otočki, morskimi močvirji in poloji, na katerih se razraščajo različne vrste slanuš. Na globljih delih lagune se večinoma zadržujejo značilne vodne ptice, ki se prehranjujejo s potapljanjem ali prevračanjem. Med njimi so najbolj številčno zastopani predstav-

Na prezimovanju območje naravnega rezervata po renaturaciji ponovno gosti velike jate lisk.

niki iz družine ponirkov (Podicipedidae), kormoranov (Phalacrocoracidae) in plovcev (Anatidae). To zlasti velja za zimski čas, saj vodna površina lagunskega dela rezervata zaradi brakičnosti in geografske lege večinoma ne zamrzne. Plitvine in bibavične ravnice pa so v času selitve primeren

Na močvirnih pašnikih in vlažnih travnikih srečamo **SLOKE** (*Scolopax rusticola*) in večje jate **KOZIC** (*Gallinago gallinago*), ki v skupinah redno prezimujejo samo na obalnih mokriščih.

foto: **Kajetan Kravos**

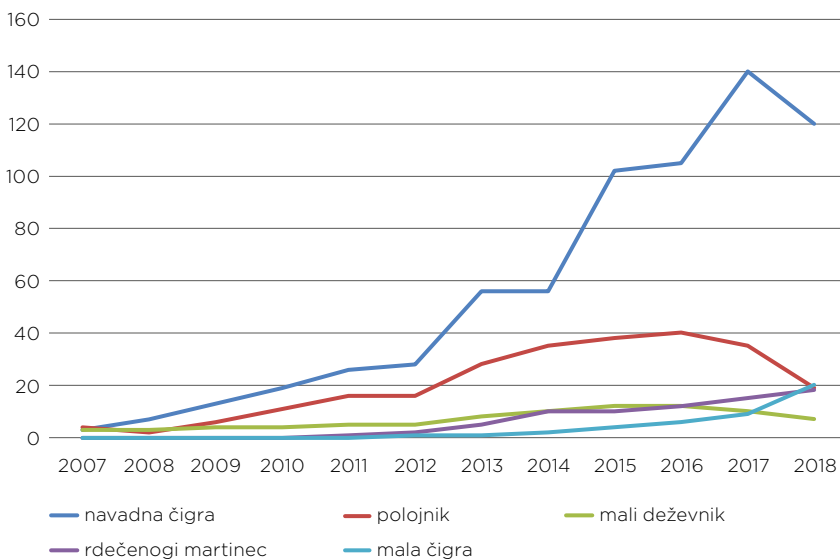

prehranjevalni življenjski prostor za številne vrste močvirskih ptic, kot so čaplje (Ardeidae), tukulice (Rallidae) in obvodne ptice iz skupine pobežnikov (Charadriiformes).

Tudi sladkovodno močvirje z močvirnimi travniki, odprtimi vodnimi površinami, sestoji trstičja in toploljubnimi grmišči na Bertoški bonifiki so polni najrazličnejše hrane. Močvirni travniki so na selitveni poti dobrodošla postaja za številne pobežni-

Število gnezdečih parov ciljnih vrst ptic sladkovodnega dela NR Škocjanski zatok pred in po renaturaciji

	od 2002 do 2006	od 2009 do 2018
čapljica (<i>Ixobrychus minutus</i>)	1 do 3	10 do 17
mokož (<i>Rallus aquaticus</i>)	1 do 3	8 do 11
mali ponirek (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	5 do 10	20 do 30
zelenonoga tukulica (<i>Gallinula chloropus</i>)	5 do 7	10 do 20
liška (<i>Fulica atra</i>)	3 do 5	15 do 25
rakar (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	5 do 10	30 do 35
srpična trsnica (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	10 do 15	25 do 30
svilnica (<i>Cettia cetti</i>)	10 do 15	15 do 20

Grafični prikaz števila gnezdečih parov ciljnih vrst ptic brakičnega dela NR Škocjanski zatok

Od leta 2017 v sestoji trstičja uspešno gnezdi tudi **RJAVA ČAPLJA** (*Ardea purpurea*). NR Škocjanski zatok je edino do sedaj zabeleženo gnezdišče te vrste v Sloveniji.

foto: **Mirko Kastelic**

ke, in sicer pribe (*Vanellus vanellus*), različne vrste martincev (*Tringa* spp.), črnorepe kljunače (*Limosa limosa*), togotnike (*Philomachus pugnax*), velike škurhe (*Numenius arquata*) in močvirnike, med katerimi so najštevilčnejše zastopane kravje čaplje (*Bubulcus ibis*), čopaste čaplje (*Ardeola ralloides*) in plevice (*Plegadis falcinellus*). Reden zimski gost je tudi pritlikavi kormoran (*Microcarbo pygmeus*), ki se najštevilčnejše sicer pojavlja v času preleta, iz gostih sestojev trstičja pa vas lahko presenetijo bobnarica (*Botaurus stellaris*), trstni strnadi (*Emberiza schoeniclus*) ali manjše skupine brkatih sinic.

Največ vrst ptic je bilo na območju NR Škocjanski zatok opazovanih v času spomladanske in jesenske selitve ptic ter v času prezimovanja. Delež vrst je največji na območju sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifiki in na območju poslanske lagune.

GNEZDITEV

NR Škocjanski zatok je izjemno pomembno gnezdišče za ptice in druge živali. Z oblikovanjem gnezditvenih otočkov in robnih življenjskih prostorov v laguni ter povečanjem robnih delov stalno ali pretežno poplavljenih sestojev trstičja in odprtih vodnih površin sladkovodnega dela rezervata smo povečali in ustvarili nove gnezditvene življenjske prostore za ciljne vrste naravnega rezervata.

Zato ne preseneča dejstvo, da je NR Škocjanski zatok od leta 2007 bogatejši za kar 16 novih gnezdk, in sicer: malega deževnika (*Charadrius dubius*), navadno čigro (*Sterna hirundo*) in polojnika (*Himantopus himantopus*) v letu 2007, regljo (*Anas querquedula*) in laboda grbca (*Cygnus olor*) v letu 2008, rdečenogega martinca (*Tringa totanus*) v letu 2011, malo čigro (*Sternula albifrons*) v letu 2012, rumenogega galeba (*Larus michahellis*) v letu 2013, čopastega ponirka (*Podiceps cristatus*) in sivko (*Aythya ferina*) v letu 2016, rjavo čapljo (*Ardea purpurea*) v letu 2017, sivo gos (*Anser anser*) v letu 2018 ter sabljarko (*Recurvirostra avosetta*), grivarja (*Columba palumbus*), kobilarja (*Oriolus oriolus*) in kmečko lastovko (*Hirundo rustica*) v letu 2019.

Povečalo se je tudi število gnezdečih parov ciljnih vrst sladkovodnega dela NR Škocjanski zatok. V zadnjem desetletju pri vseh ciljnih vrstah brakičnega dela naravnega rezervata beležimo tudi pozitivne trende naraščanja gnezdečih parov.

ZAKLJUČEK

Vzpostavitev ugodnega ohranitvenega stanja je jedro prihodnosti rezervata, saj le tako lahko Škocjanski zatok ponovno pridobiva svojo polno vrednost kot naravna vrednota in kot pomembno območje v okviru evropske mreže Natura 2000.

MODRI KRESNIČAR
(*Ischnura elegans*) je
v Škocjanskem zatoku
zelo pogost.
foto: Matjaž Bedjanič

O KAČJIH PASTIRJIH ŠKOCJANSKEGA ZATOKA

// Matjaž Bedjanič

Sladkovodna življenjska okolja naravnega rezervata so zelo zanimiva tudi za kačje pastirje (lat. Odonata). Njihovo življenje je razpeto med vodo, v kateri poteka skrito življenje ličink, in zrakom, ki ga z mojstrskimi letalskimi manevri obvladujejo čudovito obarvane odrasle žuželke.

Škocjanski zatok sodi med najpomembnejša bivališča kačjih pastirjev v Slovenski Istri. Odonatologi so doslej tukaj popisali že 41 vrst, kar je v primerjavi s 53 zabeleženimi vrstami v celotni Slovenski Istri prav zgledno število. Z naravovarstvenega vidika so za območje Škocjanskega zatoka najpomembnejše močne populacije zgodnjega trsničarja (*Brachytron pratense*), deviškega pastirja (*Aeshna isoceles*), črnega ploščca (*Libellula fulva*) in sredozemskega kamenjaka (*Sympetrum meridionale*), med ogroženimi vrstami pa velja omeniti tudi rdečega voščenca (*Ceriagrion tenellum*). Med redkosti s seznama vrst sodijo loška zverca (*Lestes virens vestalis*), pasasti kamenjak (*Sympetrum pedemontanum*) in temni slaniščar (*Selysiothemis nigra*). Slednji je bil prvič za Slovenijo pred nekaj leti zabeležen prav v Škocjanskem zatoku.

Naravni rezervat ima nedvomno velik potencial in pomen za preživetje številnih ogroženih vrst kačjih pastirjev in brez pretiravanja lahko sklenemo, da odlično opravlja svoje naravovarstveno poslanstvo.

Ogroženi **SREDOZEMSKI KAMENJAK** (*Sympetrum meridionale*) ima v naravnem rezervatu močno populacijo. Opazujemo ga lahko od junija do septembra, izjemoma tudi kasneje.

foto: Matjaž Bedjanič

MORSKO ŽIVALSTVO ŠKOCJANSKIH LAGUN - ZGODBA O USPEHU

// Lovrenc Lipej

Redka tujerodna vrsta
POLŽA GOLOŠKRGARJA
Cuthona perca, ki je bila doslej
ugotovljena le v beneški laguni
in v Škocjanskem zatoku

foto: Borut Mavrič

1 mm

V slovenskem delu Jadranskega morja sta dve laguni, vendar sta obe umetnega izvora. Poleg strunjanske Stjuže (skupaj s Pretočno laguno) imamo še Škocjansko laguno, del Škocjanskega zatoka, ki je nastala pred približno šestdesetimi leti. V svoji kratki zgodovini je skupaj z zatokom doživela veliko sprememb. Že v osnovi so lagunska okolja zaradi plitvosti izpostavljena mnogim naravnim in antropogenim pritiskom, med katerimi je treba še posebej omeniti eutrofizacijo oz. naraščanje količine hranilnih snovi v vodi in kemijsko onesnaženje.

Kljub dejstvu, da gre z ekološkega vidika za razmeroma mlado okolje, lahko danes v lagunskem delu Škocjanskega zatoka prepoznamo nekatere značilne poteze (naravnih) severnojadranskih lagun. Lagunski del zatoka opredeljujemo kot evritermno in evrihalino biocenozo, kar pomeni, da v taki življenjski združbi domujejo le tisti živi organizmi, ki so prilagojeni velikim nihanjem temperature in slanosti. Zato je to okolje že v osnovi manj pestro kot sosednja morska območja, saj le manjše število organizmov lahko kljubuje tovrstnim stresnim razmeram. To velja še posebej za živalstvo lagunskega dna (makrobentos), ki tu tvori posebno združbo. Značilne vrste evrihaline in evritermne biocenoze, ki so pogoste v laguni, so školjki vrst *Cerastoderma glauca* in *Abra segmentum*, polž vrste *Cyclope neritea*, rak enakonožec vrste *Cyathura carinata* in še nekatere druge. Najbolj pomembne pri ovrednotenju lagunskih ekosistemov

so tri glavne skupine morskih živali, in sicer mehkužci (Mollusca), raki (Crustacea) in mnogoščetinci (Polychaeta).

SPREMEMBE PO RENATURACIJI

Raziskave, ki so jih opravili raziskovalci Morske biološke postaje NIB, so pokazale, da je renaturacija lagune pomembno vplivala na izboljšanje razmer. Leta 2007 je bila makrobentoška združba v laguni siromašna, saj so jo tvorile v največji meri ličinke trzač (Chironomidae) z deležem med 84 in 91 %. Pojavljanje le-teh bolj ali manj povzročajo pulzi sladke vode, ki jih v laguno prinašata Badaševica in razbremenilnik Rižane. Po odstranitvi sedimenta, poglobitvi struge in posledičnega izboljšanja pretoka vode je prišlo do večje pestrosti življenjske združbe. Takoj po renaturaciji, torej v obdobju 2009–2012, sestavljajo mehkužci v zimskem obdobju več kot 60 % vseh živali, v poletnem

Tujerodna invazivna vrsta školjke *Arcuatula senhousia* se je v lagunskem delu zatoka že uveljavila.

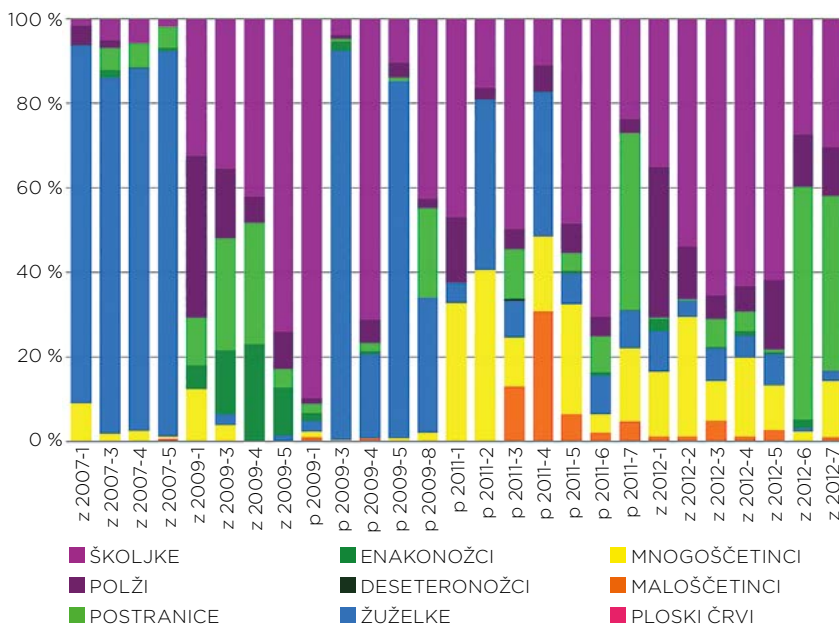
foto: Borut Mavrič

obdobju pa od 41 - 47 %. Drastično se je povečala številčnost populacije školjk, s 3,8 % v letu 2007 na 36,1 % in več v vseh drugih obdobjih. Na grafu je razviden trend povečanja številčnosti školjk in polžev, še posebej v zimskem času. Ker so mehkužci v največji meri detrivori (se torej hranijo z organsko snovjo živalskega in rastlinskega izvora), lahko povežemo njihov porast s še vedno veliko količino organskega materiala. Znatne spremembe so razvidne tudi pri deležih rakov enakonožcev (Isopoda), postranic (Amphipoda) in mnogoščetincev (Polychaeta), drastično pa je padel delež ličink trzač (Chironomidae). Prav tako se je po renaturaciji povečala raznolikost živali, ki se hranijo z določeno vrsto hrane (prehranski cehi). Renaturacija je vplivala tudi na prehranski potencial lagunske makrofavne za mnoge vrste slanooljubnih rib, kot so npr. različne vrste cipljev (Mugilidae), brancini (*Morone labrax*), pa tudi za mnoge vrste ptic.

BOLJŠE RAZMERE PO OČIŠČENJU LAGUNE

Ko je bila laguna po posegu očiščena orjaškega prebitka nanesenega sedimenta, je postala skorajda novo življenjsko okolje z znatno boljšimi življenjskimi razmerami. Preoblikovana in poglobljena struga je postala žila dovodnica, ki je svežo morskovo vodo s hranili prinašala tudi v bolj odmaknjene predele lagune in njena obrežna okolja pri koprski železniški postaji. Z ekološkega vidika je nastalo novo življenjsko okolje, ki so ga začeli naseljevati živi organizmi. Najprej so se pojavile pionirske vrste, sčasoma pa tudi druge, za lagunska okolja značilne vrste. Med najpomembnejšimi organizmi z vidika naravnega rezervata je treba gotovo omeniti vrsto postranic iz rodu *Corophium*, ki se pojavlja v velikem številu in je ključna v prehrani mnogih vrst pobrežnikov.

Povsem nove, znatno boljše življenjske razmere so postale privlačne za mnoge vrste pridnenih nevretenčarjev. Po posegu so poglobljena laguno začele naseljevati tudi nekatere tujerodne vrste. Med njimi je še posebej pomembna tujerodna invazivna vrsta školjke *Arcuatula senhousia*, ki izvira iz zahodnega Pacifika. V laguni se je prvič pojavila leta 2011 z gostoto 978 os./m². Leta 2012 je njena gostota narasla na 3370 os./m², vendar je kasneje drastično upadla. Podobno so zabeležili tudi v nekaterih drugih severnojadrijskih lagunah. Tako italijanski raziskovalci poročajo, da je po nekaj letih od pojavnosti v laguni Sacca di Goro pri Benetkah tujerodna školjka *A. senhousia* štela več kot 10.000 os./m². Doslej so bile v Škocjanskem zatoku potrjene mnoge tujerodne vrste, ki pa so poleg nestanovitnih življenjskih razmer, ki omogočajo naseljevanje že v osnovi ekološko trpežnih vrst, v največji meri povezane z bližino Luke Koper. V laguni zatoka so bile doslej ugotovljene tujerodne vrste pridnenih nevretenčarjev, kot so kosmati morski zajček (*Bursatella leachi*), japonska ostriga (*Magallana gigas*), filipinska vongola (*Tapes*

philippinarum) ter vrste tujerodnih polžev gološkrjarjev, kot so *Haminoea japonica*, *Polycera hedgpethi* in *Cuthona perca* ter druge. Ni povsem jasno, kakšen vpliv imajo na okolje omenjene tujerodne vrste. Za tujerodnega kolonjskega mnogoščetinca vrste *Ficopomatus enigmaticus*, ki tvori prave grebene v premeru tudi več kot en meter, lahko trdimo, da gre za biogradnika, ki mnogim vrstam ponuja bivalne niše.

Škocjanski zatok je v svoji preobrazbi od začetnega stanja vse do danes doživel veliko sprememb. Te so vplivale na razvoj favne pridnenih nevretenčarjev, v kateri so mnoge vrste, ki so ključnega pomena za prezimovanje in gnezdenje mnogih obrežnih ptic. Poseg oživitve Škocjanske lagune s poglobitvijo osrednje struge in uvedba nadzorovanega uravnavanja pretoka z zapornico sta omogočila drastično izboljšanje življenjskih razmer v laguni. Že v naslednjem letu je prišlo do povečanja števila vrst in raznolikosti značilnih prehranjevalnih skupin (cehi), izboljšanje ekološkega stanja pa so potrdili tudi univerzalni biotski indeksi v okviru evropske vodne direktive (AMBI, m-AMBI). Poglobljena struga je danes ključni element, ki s svežo morskovo vodo prek morskega kanala podpira celotno laguno in deloma odročne kanale (npr. pri koprski Pošti). Obenem hitro izboljšanje stanja v laguni, ki se kaže v spremembah favne pridnenih nevretenčarjev (v številčnosti in vrstni pestrosti) in raznolikosti prehranjevalnih skupin, dokazuje, da je bila odločitev o poglobljanju pravilna in nujna ter pomeni eno izmed maloštevilnih slovenskih naravovarstvenih zgodb z uspehom.

Graf deležev posameznih taksonomskih skupin makrobentoških nevretenčarjev na posameznih vzorčnih točkah (1-7) v laguni Škocjanskega zatoka v obdobju 2007-2012. Legenda: z - zima, p - poletje

Prof. dr. LOVRENC LIPEJ

je znanstveni svetnik in redni profesor, zaposlen na Morski biološki postaji (Nacionalni inštitut za biologijo) v Piranu. Biološke in ekološke vsebine predava na različnih slovenskih univerzah. Je strokovnjak za morsko biodiverzitet, v sklopu katere se ukvarja z bioinvazijo, vplivom podnebnih sprememb in ekologijo rib. Pri delu uporablja nedestruktivne podvodne tehnike vzorčenja. Napisal je 10 znanstvenih knjig in je odgovorni urednik znanstvene revije *Annales*. foto: osebni arhiv

Vir

- BETTOSO, N., ALEFFI, I. F., FARESI, L., ROSSIN, P., MATASSI, G. & P. CRIVELLARO (2010): Evaluation of the ecological status of the macrozoobenthic communities in the Marano and Grado Lagoon (northern Adriatic Sea). - *Annales, Ser. Hist. nat.* 20(2), 193-206.
- MISTRI, M., ROSSI, R. & E. A. FANO (2004): The spread of an alien bivalve (*Musculista senhousia*) in the Sacca di Goro lagoon (Adriatic Sea, Italy). - *J. Moll. Stud.* (2004) 70: 257-261.

OD MRTVEGA LABODA DO PRENOVLJENE ZIBELKE ŽIVLJENJA

KAKO JE NASTAJAL PRVI SLOVENSKI ORNITOLOŠKI
NARAVNI REZERVAT, ODPRT ZA JAVNOST

// Nataša Šalaja

Naravni rezervat
Škocjanski zatok
foto: **Tilen Basle**

V elikokrat slišimo, da je varstvo narave tek na dolge proge. Procesi in povezave v naravi so zelo kompleksni in jih večina ljudi ne razume do te mere, da bi znali vzpostaviti vzročno-posledične povezave med lastnim delovanjem (ali nedelovanjem) in posledicami v naravi. Te so navadno zamaknjene nekam v prihodnost in nas ob reševanju vsakdanjih življenjskih težav ne skrbijo ali zanimajo dovolj, da bi kaj spremenili. Ali pa preprosto ne pridejo na vrsto. Odzovemo se (individualno in potem še kolektivno) šele, ko osebno doživimo uničenje, opustošenje ali smrt. Takrat se zavemo, da smo izgubili nekaj, kar smo imeli radi, a smo ves čas jemali za samo po sebi umevno. Odzovemo se s srcem, ne z razumom. In šele po tem se lahko začne garaško družbeno delo za popraviljanje škode: od prepričevanja odločevalcev in javnosti, iskanja

Severni del lagune so do leta 1993 stihijno zasipavali z najrazličnejšimi odpadki, ki so se grobo zajedli na območja rastišč redkih vrst slanuš.

foto: **Bojan Marčeta**

zaveznikov, zbiranja denarja, iskanja pravih rešitev do izvedbe primernih ukrepov. Poleg jasne vizije in interdisciplinarne ekipe potrebujemo tudi veliko odločnosti, vztrajnosti in ljubezni do narave, da nam pri tem ne zmanjka sapa. Prav taka zgodba se je v zadnjih desetletjih pisala v Škocjanskem zatoku!

NARAVOVARSTVENA PRIZADEVANJA IN ZAVAROVANJE (1993–1998)

Okoljsko stanje Škocjanskega zatoka se je v 80. in 90. letih preteklega stoletja postopno poslabševalo predvsem zaradi neurejene komunalne infrastrukture, zasipavanja z različnimi vrstami odpadkov ter pomanjkanja pritoka sladke vode zaradi preusmeritve reke Badaševine in črnih zajezitev na desnem razbremenilniku reke Rižane, imenovanem tudi Ara, kar je vodilo v močno eutrofizacijo in onesnaženje. Občina Koper se je konec leta 1991 s spremembo Dolgoročnega družbenega plana zavezala k ohranitvi dela Škocjanskega zatoka kot naravnega rezervata, pri izvedbi nadaljnjih posegov pa svoje zaveze ni upoštevala. Zaradi zastrupitve je v tako uničenem okolju Škocjanskega zatoka februarja 1993 poginil redek gost – labod pevec (*Cygnus cygnus*).

Prav nič nenavadno ni, da je naravovarstveno akcijo dejavnih članov DOPPS za zaščito Škocjanskega zatoka sprožila ravno njegova smrt. Pripravili so projekt z zgovornim naslovom »Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka«, ki je bil zasnovan kot naravovarstvena kampanja za zaustavitev nadaljnega uničevanja, ohranitev in zakonsko zaščito območja. Vključeval je predlog za zakonsko zavarovan-

Prva nadzornika v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok sta bila Brane Koren in Igor Brajnik.

foto: **Borut Mozetič**

OSREDNJI DEL OBNOVE lagune Škocjanskega zatoka je potekal z refuliranjem sedimenta s plovnim bagrom (levo) ter z oblikovanjem otočkov in robnih življenjskih prostorov z bagri na pontonu (desno).

foto: **Borut Mozetič**

Borut Mozetič in Fabio Perco na terenu med vzpostavljanjem življenjskih prostorov na Bertoški bonifiki, 26. september 2006

foto: **Igor Brajnik**

vanje celotnega preostanka nekdanjega zaliva, ne le manjšega dela, ki je bil vključen v občinske plane. Del projekta je bil idejni načrt ureditve prvega slovenskega ornitološkega naravnega rezervata, odprtega za javnost. Javnosti so projekt predstavili z razstavo v koprski knjižnici in ljubljanskih Križankah, s katero so zbrali tudi sedem tisoč podpisov peticije za takojšnjo zaustavitev zasipavanja in zavarovanje zatoka. Odločevalci so prisluhnili ornitologom in njihovim podpornikom: kljub protestom občine je bil Škocjanski zatok novembra 1993 prvič interventno zavarovan z odločbo Ministrstva za kulturo o začasni razglasitvi za naravno znamen-

Marca 1998 je bil dosežen veliki cilj - sprejem Zakona o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok v Državnem zboru. Mlada država Slovenija je premogla dovolj srčnosti in politične modrosti, da je na ta način zavarovala svoje naravno bogastvo!

tost. Po ustanovitvi okoljskega ministrstva je leto v sodelovanju z DOPPS pričelo s pripravo zakona za trajno zavarovanje območja, medtem ko se je nadaljevalo interventno varstvo in preprečevanje uničevalskih posegov na območju.

Leta 2003 so nam v začetni fazi priprave prvega načrta upravljanja pomagali tudi strokovnjaki iz škotskega RSPB (Royal Society for the Protection of Birds oz. Kraljevo društvo za zaščito ptic), s katerimi smo obiskali Deželni naravni rezervat ob izlivu Soče.

foto: **Borut Mozetič**

OBNOVA IN VZPOSTAVITEV HABITATOV (1999–2007)

Slovenska Vlada je leta 1999 upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok zaupala Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. V prvih letih upravljanja smo počistili divja odlagališča odpadkov, poglobili strugo razbremenilnika reke Rižane ter ponovno vzpostavili dotok sladke vode na območje naravnega rezervata. Po dolgotrajnih pripravah je bila obnova naravnega rezervata v okviru projekta z naslovom »Krajska in vodnogospodarska ureditev Naravnega rezervata Škocjanski zatok«, ki ga je izdelal Vodnogospodarski inštitut, uresničena v letih 2006 in 2007 pod taktirko Ministrstva za okolje in prostor ter DOPPS. Izbrani izvajalci, družba SCT d.d. s podizvajalci, so poskrbeli za odstranitev več kot 180 tisoč kubičnih metrov sedimenta iz lagune Škocjanskega zatoka, oblikovanje robnih lagunskih življenjskih okolij ter sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifiki s krožno učno potjo. Pri načrtovanju in izvedbi so nam bili poleg nekaterih partnerjev iz zveze BirdLife v veliko pomoč predvsem prijatelji iz Deželnega naravnega rezervata ob izlivu Soče, zlasti

Graditev objektov – postavljanje konstrukcije centra za obiskovalce, 14. marec 2015

foto: **Iztok Škornik**

Fabio Perco, Ignazio Zanutto in Kajetan Kravos, ki so z nami delili neprecenljive izkušnje s področja obnove mokrišč. Leta 2001 smo dotedanje sodelovanje potrdili in razširili z ustanovitvijo neformalne mreže upravljavcev severnojadranskih mokrišč, ki smo jo poimenovali AdriaWet. Naše sodelovanje je živo še dandanes.

Spomladi 2007 smo ob novi učni poti uredili tudi prvih pet opazovališč z zastiralnimi stenami in klopki in obiskovanje območja se je lahko začelo brez motenja živali, ki so našle novi dom v preronelem mokrišču.

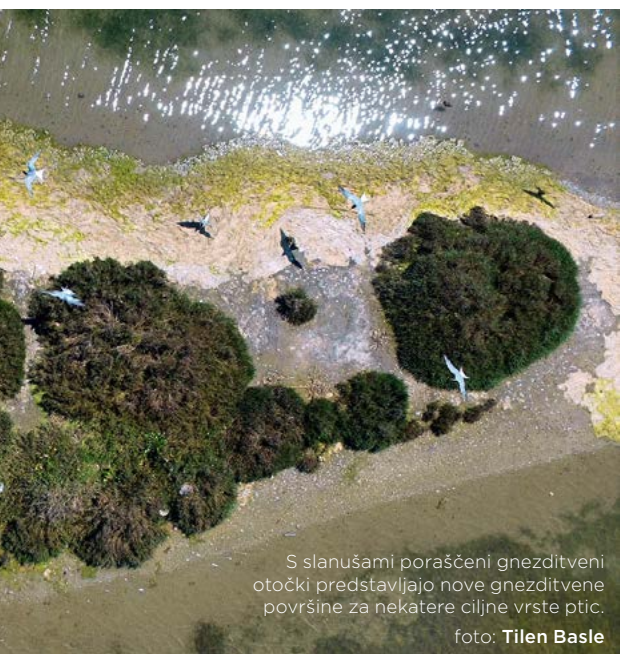
Takoj po obnovi se je v zatok vrnilo življenje in odtlej rezultati spremljanja stanja kažejo na izjemno uspešnost obnove in upravljanja. Z že več kot štiri tisoč evidentiranimi vrstami, od tega več kot 65 % v Sloveniji opaženimi pticami, pa je mala oaza na pragu Kopra preseгла pričakovanja največjih optimistov. Dobro stanje ohranjamo s primernim upravljanjem obnovljenih in na novo ustvarjenih življenjskih okolij, ki obsega upravljanje vodnih režimov, upravljanje vegetacije z ekstenzivno usmerjeno pašo in pozno košnjo, odstranjevanjem tujerodnih vrst ter dosajevanjem domorodnih. Pomembni upravljavski sklopi so še vzpostavljanje in vzdrževanje infrastrukture, upravljanje obiska, naravovarstveni nadzor, monitoring in raziskave ter občasni večji ukrepi za vzdrževanje življenjskih okolij in drugih ureditev.

GRADITEV INFRASTRUKTURE ZA OBISK IN UPRAVLJANJE (2008–2016)

Ko smo v začetku leta 2008 s pripravljenimi projekti za postavitev objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, ki so jih izdelali v arhitekturnem biroju Ravninar Potokar d.o.o., prvič zaprosili za gradbeno dovoljenje, se nam ni niti sanjalo, da je do dokončno urejenega Škocjanskega zatoka še

dolga pot. Čeprav je bil projekt tehnično pripravljen in finančno pokrit, se je začetek graditve med drugim zamikal zaradi neurejenega lastništva štirih majhnih, a za graditev ključnih zemljišč, spremembe finančno-računovodske zakonodaje, po kateri DOPPS po letu 2009 ni smel več nastopati kot investitor v državno infrastrukturo, na koncu pa tudi zaradi javno-finančne krize.

Zapleti so od nas in od strokovnih služb Ministrstva za okolje in prostor terjali veliko naporov: predvsem obema vodjema Sektorja za ohranjanje narave iz tega obdobja, Mladenu Bergincu in dr.

S slanušami poraščeni gnezditveni otočki predstavljajo nove gnezditvene površine za nekatere ciljne vrste ptic.

foto: Tilen Basle

Mariji Markeš, direktorici Direktorata za okolje mag. Tanji Bolte ter dr. Katarini Groznik Zeiler in Maji Kač smo globoko hvaležni, da niso nikoli vrgli puške v koruzo in so kljub vedno novim težavam na obzorju z neomajno voljo skupaj z nami iskali rešitve. Hvaležnost gre tudi Mojci Paternoster in Darku Sajku z Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, ki nista nehala verjeti v uresničljivost našega projekta. Šele oktobra 2014, manj kot dva tedna pred iztekom vmes že podaljšane gradbenega dovoljenja, se je graditev dolgo pričakovanih objektov le začela. V naravnem rezervatu so bili do konca leta 2015 zgrajeni in opremljeni center za obiskovalce, osrednja opazovalnica, hlev z obrobo, opazovalni stolp in sedem novih opazovališč – stara iz leta 2007, ki so v tem času dotrajala, so bila v celoti zamenjana z novimi elementi. Objekti, katerih arhitekturo je navdihnil živi svet zatoka, so bili zgrajeni po principih trajnostne gradnje, dobro se vklapljajo v naravno okolje ter oblikujejo zaokroženo funkcionalno in estetsko celoto.

NOV ZAČETEK

Z vnovičnim odprtjem naravnega rezervata 2. marca 2016 po zaključku graditve objektov se je začela pisati nova zgodba Škocjanskega zatoka.

Z obnovo območja smo dobili prenovljeno zibelko življenja in veliko zgodbo o uspehu varstva narave na Slovenskem, objekti pa so prinesli dodano vrednost v obliki dokončno urejenega in za javnost odprtega naravnega rezervata na pragu mesta. Izjemnega pomena je za lokalno skupnost, saj prebivalcem iz dneva v dan odpira vrata in jim zagotavlja pristen stik z naravo. Kot učilnica v naravi, kjer potekajo različni neformalni izobraževalni programi spoznavanja narave v vsem čutili, je izjemnega pomena za otroke, mladino, družine ter vse, ki si želijo naravo globlje spoznati.

Naravni rezervat prebivalcem iz dneva v dan odpira vrata in jim zagotavlja pristen stik z naravo.

Celotni projekt obnove in ureditve Škocjanskega zatoka ima posebno mesto tudi v razvoju zelenega gospodarstva Slovenije. Na eni strani bogati in širi turistično ponudbo s kakovostnim doživljanjem dobro ohranjene narave v vseh letnih časih, po drugi strani pa zagotavlja številne ekosistemске storitve, ki so ključne za zdravo in kakovostno bivanje ljudi. Projekt je tudi zgled trajnostne gradnje: od uporabe lesa kot glavnega gradnika objektov, do zelenih streh in ustvarjenih novih gnezditvenih mest za ptice na objektih.

Upravljanje naravnega rezervata je z zaključkom urejanja postalo veliko lažje, saj smo dobili upravne prostore v stavbi centra za obiskovalce, hlev z obrobo, kjer je primerno poskrbljeno za pašne živali in kmetijsko mehanizacijo, ter infrastruk-

turo in dobršen del opreme za delo z obiskovalci z namenom spoznavanja in doživljanja narave. Za DOPPS obnova in urejanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok ostaja projekt presežkov. Ponosni smo predvsem na to, da smo v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor in drugimi predstavniki javnega sektorja ter izvajalci iz gospodarstva uresničili svojo vizijo in koprsko smetišče spremenili nazaj v raj za ptice in ljudi.

Otvoritev Naravnega rezervata Škocjanski zatok, 2. marec 2016

foto: Tomaž Mihelič

Naravni rezervat Škocjanski zatok je skozi proces obnove v preteklosti uničenih življenjskih okolij in ureditve za javnost odprtega naravnega rezervata postal pojem uspešnega kombiniranja sredstev iz različnih EU-finančnih programov in skladov. Brez takega pristopa obnovljenega in urejenega Naravnega rezervata Škocjanski zatok ne bi bilo.

IGRA PROJEKTOV

DOPPS je leta 1999 od Vlade RS dobil veliko priznanje za svoja naravovarstvena prizadevanja za zavarovanje Škocjanskega zatoka v obliki koncesijske pogodbe za upravljanje tedaj že razglašena naravnega rezervata. S tem pa tudi velik izziv, saj je bilo treba več kot 120 hektarjev veliko območje v zelo uničenem stanju sanirati in obnoviti, vzpostaviti življenjska okolja in ga urediti kot naravni rezervat, odprt za javnost. Država sredstev za vse to ni imela na voljo, zato je bila edina rešitev za vsako fazo urejanja najti ustrezen finančni program v okviru tedaj na novo razpoložljivih EU-virov.

Za obnovo oziroma renaturacijo življenjskih okolij je bil ključnega pomena program LIFE. In kot se k imenu programa lepo poda, se je kot glavni rezul-

tat finančne podpore LIFE programa v Škocjanski zatok spet vrnilo življenje. DOPPS je bil v partnerstvu z Ministrstvom za okolje in prostor med pionirji programa LIFE Narava, saj smo se s projektom obnove oziroma renaturacije Naravnega rezervata Škocjanski zatok prijavi na prvi razpis leta 2000. V okviru projekta je bila financirana habitatna ureditev sladkovodnih življenjskih okolij na Bertoški bonifiki skupaj z ureditvijo krožne učne poti, monitoring, ozaveščevalne in izobraževalne dejavnosti, deležni smo bili tudi kadrovske okrepitve z zaposlitvijo prvega naravovarstvenega nadzornika.

Javni natečaj in projektna dokumentacija za objekte, postavitev prvih opazovališč ob učni poti leta 2007 in začetne ureditve za slepe obiskovalce so rezultat dveh projektov v okviru programa sodelovanja INTERREG Slovenija-Italija z naslovoma »Škocjanski zatok – učilnica v naravi za vsakogar« in Natura Primorske. Za čisto zadnjo fazo - postavitev objektov - pa je glavnino sredstev zagotovilo Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo iz ESRR in nacionalnih sredstev (Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013), DDV pa smo z Ministrstvom za okolje in prostor sofinancirali iz proračunskih sredstev in sredstev presežkov Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS.

KAJ NAM LAHKO DNK POVE O HUDOURNIKU IN NJEGOVM BLEDEM BRATRANCU

// Jan Gojznikar

Skoraj vsak ljubitelj ptic z določenim stažem se je gotovo že srečal s situacijo, ko je med opazovanjem jate hudournikov za droben hipec uzrl rahlo svetlejšega predstavnika. Če je v enačbo opažanja sodila tudi ustrezna lokacija (nekje južneje od Alp), je verjetno sledilo mrzlično brskanje po spominu in/ali priročniku ter poskus izsleditve misteriozne ptice. Govor je seveda o bledem hudourniku (*Apus pallidus*), redkem obiskovalcu naših krajev, ki je podoben svojemu »običajnemu« bratrancu, hudourniku (*A. apus*). Tako zelo mu je podoben, da njuno ločevanje zgolj na videz meša štrene vsem, razen najbolj izkušenim ornitologom. Če lahko planinskega hudournika (*Tachymarptis melba*) od bledega in navadnega ločimo relativno enostavno, je slednja, zlasti pri gnezdomcih, včasih ločiti zelo težavno.

KO SPREGOVORI DNK ...

Kako se torej lotiti tega podviga, kadar nismo gotovi o določitvi ptice v roki? Čeprav med bledim in navadnim hudournikom obstajajo razlike v vedenju in oglašanju, to velikokrat ni povsem dovolj. Sodobne raziskave so se zato lotile iskanja razlik tudi na molekularnem nivoju – v DNK. S pomočjo izbranih markerjev (marker imenujemo natančno znan predel DNK, uporaben za prepoznavanje vrst ali osebkov) so izrisali sorodstvena drevesa ter ocenili čas ločitve obeh linij. Markerji so bili izolirani iz tkivnih zbirk bledih in navadnih hudournikov.

... JI JE ZANIMIVO PRISLUHNITI

Čeprav so bile genetske razlike med bledim in navadnim hudournikom v preteklosti že preučevane, je tokratna študija vendarle zanimiva. Trije od preučevanih markerjev so pokazali opazne genetske razlike med vzorci bledega in navadnega hudournika. Omrežja različic markerjev med posameznimi povzorčenimi osebki, izračunana s posebnimi algoritmi, so nakazala jasno ločnico dveh podskupin genetskih vzorcev – te so zaokroženo vsebovale ločene vzorce obeh vrst. Podobno so pokazala tudi izrisana drevesa.

Za zanimivo pa se je izkazala tudi ocena časa divergence, torej časa od ločitve populacije izvornega prednika bledega in navadnega hudournika. Ocena starosti obeh vrst, v grobem ocenjena na približno dva milijona let, se ujema s pomembnimi klimatskimi dogodki v začetku pleistocena. To obdobje je znano po močni ohladitvi ozračja in je bolj poznano

pod izrazom ledena doba. Možno je, da je sprememba klime povzročila ločitve v populaciji predhodnika obeh hudournikov in posledično ločitev na dve danes poznani vrsti.

Ugotovljene razlike v DNK so zelo pomembne za varstvo, saj omogočajo zanesljivo prepoznavo dvomljivih osebkov v roki, zlasti pa bi lahko bile uporabne za pravilno določitev mladičev. Ti namreč, tako kot pri večini ptic, občasno padejo iz gnezda ali pa so iz njega odstranjeni med prenovo zgradb, kjer hudourniki velikokrat gnezdiijo. Pravilna določitev sicer na prvi pogled neločljivih mladičev je namreč zelo pomembna za njihovo morebitno vrnitev v gnezdo.

ZAKLJUČNE UGOTOVITVE

Ugotovitve te študije niso zelo pomembne samo za morebitne bodoče ohranitvene ukrepe, kjer je potrebno natančno določanje, marveč tudi zato, ker odpirajo morebitna nova vprašanja. Zanimiva pa je tudi ocena divergence obeh linij, ki dodaja dodaten argument k opažanju, da se je večina trenutnih evropskih ptic pojavila med 1.5 in 2 milijonoma let v preteklosti.

BLEDEGA HUDOURNIKA

(*Apus pallidus*; zgoraj) bomo od njegovega precej pogostejšega sorodnika - HUDOURNIKA (*A. apus*; spodaj) najlaže ločili po rjavkasto obarvanem perju na trupu in perutih, nekoliko širši glavi z bolj izrazito belo liso na grlu ter progavosti trebušnega dela. Slednja je še najbolj vidna v dobrih svetlobnih razmerah. Veliko podatkov o opazovanju bledega hudournika v Sloveniji je iz pozno jesenskega obdobja, zato moramo biti ob opazovanju hudournika v tem času še posebej pozorni.

foto: iStock

HROŠČI NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK

// Slavko Polak

TRSTIČNI KREŠIČ (*Zuphium olens*) je zelo redek hrošč.

foto: Slavko Polak

Čep rav je bil Naravni rezervat Škocjanski zatok namenjen predvsem ohranjanju pestrosti ptic, ima območje izjemen pomen tudi za ohranjanje drugih skupin rastlinskega in živalskega sveta. Območje je nedvomno nacionalnega pomena tudi za ohranjanje več vrst nevretenčarjev.

Hrošči (Coleoptera) so ena najuspešnejših živalskih skupin. V srednji Evropi živi približno osem tisoč vrst hroščev. Srednjeevropski favni se v Sloveniji pridruži še sredozemska favna hroščev, tako da v Sloveniji lahko najdemo približno pet do šest tisoč vrst. Hrošči ekološko zasedajo najrazličnejša okolja, tudi ekstremna, kot so puščave, kraško podzemlje, sladke vode in slana obalna okolja, le v morju jih ne najdemo. Vrste se pojavljajo sezonsko, nekatere živijo zelo prikrito življenje in jih je moč zabeležiti le v kratkem času, ko se razmnožujejo in rojijo.

ŠKOFOVSKA KAPA

(*Cybister lateralimarginalis*) sodi med naše največje vodne hrošče.

foto: Al Vrezec

FAVNA HROŠČEV NARAVNEGA REZERVATA

Favno hroščev Naravnega rezervata Škocjanski zatok smo priložnostno raziskovali v letih 2009, 2010, 2011 in 2012. Za čim bolj celosten pregled smo se zato zatekali k različnim metodam vzorčenja: lova z mrežo, privabljanja z lučmi, nastavljanja različnih pasti ter tudi sejanja prsti in drobirja. Doslej smo nabrali in vrstno opredelili približno 300 vrst hroščev, nekateri primerki pa v zbirki še čakajo na podrobnejše raziskave. Na osnovi dosevanih ugotovitev sklepamo, da na območju rezervata živi med 400 in 500 vrst hroščev. Številne so v Sloveniji redke in ogrožene. Med doslej ugotovljenimi vrstami je za slovensko favno vsaj sedem vrst novih. Ni dvoma, da bodo nove raziskave te zanimive skupine žuželk v prihodnosti postregle še z obilico nepričakovanih odkritij.

MOČVIRSKÉ VRSTE HROŠČEV

Številne vrste so prilagojene življenju v močvirnih in celo vodnih življenjskih okoljih. V Škocjanskem zatoku smo zabeležili 34 vrst vodnih hroščev iz družine kozakov (Dytiscidae) in potapnikov (Hydrophilidae), kar je v slovenskem merilu veliko. To so večinoma drobni ovalni hrošči, ki se eni bolj, drugi manj spretno potapljajo v stoječih ali tekočih sladkih vodah. Po velikosti stopa v ospredje škofovska kapa (*Cybister lateralimarginalis*), ki sodi med naše največje vodne hrošče. Je izjemno hiter plavalec in se prehranjuje večinoma z vodnimi polži. Vrsta je na Rdečem seznamu in zavarovana. V večjih kanalih Škocjanskega zatoka je vrsta občasno pogosta in poleg mrtvic reke Mure sestavlja populacija v NRŠZ bistven del slovenske popu-

lacije. Poleg vodnih hroščev je bila v Škocjanskem zatoku ugotovljena tudi bogata favna na močvirja vezanih vrst krešičev (Carabidae). Nekatere vrste so omejene na mediteranska mokrišča, zato so pri nas redke in ogrožene. Kar devet vrst na vlažna okolja vezanih krešičev, ugotovljenih v Škocjanskem zatoku, je uvrščenih na Rdeči seznam ogroženih vrst hroščev v Sloveniji. Nekatere med njimi so prava redkost, kot na primer na trstičja vezani trstični krešič (*Zuphium olens*). Tudi med drugimi skupinami hroščev, kot so kratkokrilci (Staphylinidae), polonice (Coccinellidae), kozlički (Cerambycidae), lepenjci (Chrysomelidae), rilčkarji (Curculionidae) in drugi najdemo številne močvirske vrste.

HROŠČI SLANOLJUBNIH ŽIVLJENJSKIH OKOLIJ

Med ugotovljenimi vrstami na območju rezervata je približno 30 takih, ki živijo izključno ali pa občasno v brakičnih okoljih oziroma na poljih polslane lagune. Med bleščecimi rogin (Oedemeridae) obmorski bleščeci rogin (*Nacertes melanura*) velja za slanoljubnega, saj ga najdemo na poljih

S pašno živino so v NR Škocjanski zatok prišli tudi **IZTREBKARJI** (*Aphodius haemorrhoidalis*).

foto: Slavko Polak

polslane lagune. Tu velja posebno omeniti še tri vrste hroščev rogatih kratkokrilcev iz rodu *Bledius*. Vse tri so prepoznane kot nove vrste za slovensko favno. Najdemo jih na poljih, kjer živijo v velikih kolonijah in se hranijo z algami. Z njimi se prehranjujejo nekateri plenilski hrošči, kot so solinarski krešič (*Dicheirotichus obsoletus*) in številne, vrstno še neopredeljene vrste hroščev iz družine blatarjev (Heteroceridae). Zaradi razmeroma kratke slovenske morske obale in neizprosne urbanizacije so ta življenjska okolja in tu živeče vrste skrajno ogroženi. V Škocjanskem zatoku so našle varen dom.

Na močvirja, trstišča, obalne poloje in slanoljubno vegetacijo je vezanih veliko ogroženih vrst nevretenčarjev. Ob uničenju življenjskega okolja ptice lahko odletijo, žuželke, ki ne letijo ali pa letijo slabo, preprosto lokalno izumrejo! Hrošči, zlasti taki, ki so vezani na posebna ekološko ekstremna okolja, izginejo med prvimi.

SKARABEJI SE VRAČAJO

Skoraj popolna opustitev reje živine na slovenski Obali v povojnem obdobju je botrovala lokalnemu izumiranju koprofagnih hroščev, ki za razvoj ličink potrebujejo živalske iztrebke. Z oživitvijo paše govedi in konj v sladkovodnem delu rezervata so se na slovensko Obalo vrnili tudi skarabeji (Scarabaeidae), govnači (Geotrupidae) in iztrebkarji (Aphodiidae). Doslej smo v rezervatu našli že 13 takih vrst. Najdemo jih lahko tako, da prebrskamo sveže iztrebke živine, čeprav v večernih urah okorno letajo tudi po rezervatu. Na iztrebkah se z govnom pa tudi z ličinkami skarabejev hrani še cela paleta drugih vrst hroščev in z njimi tudi ptice. Odločitev upravljalcev o vpeljavi paše v sladkovodnem delu rezervata se je tudi s tega vidika izkazala vizionarska in kot taka primeren ukrep za ohranjanje slovenske biotske raznovrstnosti.

OBMORSKI BLEŠČEČI ROGIN (*Nacertes melanura*) živi na poljih polslane lagune.

foto: Slavko Polak

ČAPLJICA

// Katarina Denac

Bil je 1. april 2013. Z opazovalnice št. 2 v Škocjanskem zatoku se nam je odprl razgled na poplavljenе travnike in pasove suhega trstičevja. S teleskopom smo prečesali obzorje, potem pa so naše oči zaznale premikanje tik pod opazovalno lino, dober meter stran. Čapljica! In to samec! Otrokom je bila takoj zapovedana smrtna tišina, izmenično smo se gnetli ob lini ter si šepetaje izmenjevali besede navdušenja. Več kot pol ure smo ga gledali, kako je v plitvi vodi ob opazovalnici lovil majhne ribe, ne meneč se za naše občudujoče poglede in vedno glasnejše govorjenje. Fotoaparata ni bilo pri roki, prav tako ne mobitela. Ne, ni bila prvoaprilska šala!

Samec čapljice (*Ixobrychus minutus*) je barvitejši od samice. Njegov črni hrbet in letalno perje prekinja velika ovalna umazano bela oz. svetlo rjava lisa na osrednjem delu peruti. Podoben, malo temnejši odtenek nežno rjave se nato ponovi na licih in bokih, na trebuhu pa prehaja v preplet belih in svetlo rjavih navpičnih prog. Samičin hrbet je temno rjav z belimi vzdolžnimi progami, temno rjavo je tudi letalno perje. Mladiči so progasti v varovalnih odtenkih rjave. Noge so pri obeh spolih rumenozelene barve. Njeno globoko krakajoče svatovsko oglašanje je v precejšnjem nasprotju z njeno majhnostjo - z dolžino telesa 33-38 cm in razponom peruti 52-58 cm je namreč najmanjša v Evropi gnezdeča čaplja. Njena poglavitna hrana so ribe, dvoživke in vodne žuželke, ki jih navadno lovi na robu trstičja in odprte vode. Podobno kot bobnarica (*Botaurus stellaris*) v primeru nevarnosti otrpne, pri čemer glavo z ostrim in dolgim kljunom obrne proti nebu.

RAZŠIRJENOST IN ŽIVLJENJSKO OKOLJE V SLOVENIJI

Večina slovenske populacije čapljice naseljuje severovzhodno Slovenijo, kjer gnezdi v mrtvih rečnih rokavih, gramoznicah, na ribnikih in umetnih jezerih. V zahodnem delu države je osredotočena v Škocjanskem zatoku, katerega simbol je postala takoj ob začetku prizadevanj za varstvo tega

Samec **ČAPLJICE** (*Ixobrychus minutus*) je barvitejši od samice. Njegov črni hrbet prekinja velika svetla lisa na osrednjem delu peruti. Podoben, malo temnejši odtenek se nato ponovi na licih in bokih, na trebuhu pa prehaja v preplet belih in svetlo rjavih navpičnih prog. Samičin hrbet je temno rjav z belimi vzdolžnimi progami, temno rjavo je tudi letalno perje.

ilustracija: **Fabio Perco**

obalnega mokrišča. Njeno življenjsko okolje so poplavljenе trstičja (lahko tudi razmeroma majhna, velika zgolj nekaj 100 m²), prepletena z odprtimi vodnimi površinami in posameznimi grmi, redkeje pa jo najdemo v sestojih rogoza. Gnezdo je preprosta skodela, zgrajena nad vodo iz polomljenih stebel trsta in oprta na sosednja pokončna stebela. V Škocjanskem zatoku so bila gnezda najdena tudi v vejah obrežnega grmovja.

RAZVOJ POPULACIJE V NR ŠKOCJANSKI ZATOK

Pred zakonsko zaščito Škocjanskega zatoka, v obdobju 1984-1990, so znotraj današnje meje naravnega rezervata gnezdili zgolj 1-3 pari čapljice ob Ari (levi razbremenilnik Rižane). V istem obdobju je vrsta gnezdila tudi v okoli dva hektarja velikem sladkovodnem močvirju ob levem bregu ustja stare

struge Badaševce (imenovano »Brko«), in sicer vsaj pet parov. To območje je sedaj pozidano in ni del rezervata. Na Bertoški bonifiki, ki je današnji sladkovodni del rezervata, takrat čapljica ni gneznila, saj so se tam razprostirale njive in sadovnjaki. Tudi na Jezercu je ni bilo, najverjetneje zato, ker so vrtničkarji na južni strani te vodne površine trstičje kosili, da so lažje dostopali do vode za zalivanje vrtov.

V letu 2002 sta bila na podlagi obsežnega kartiranja ptic znotraj meja rezervata ugotovljena dva gnezdeča para: eden v gostem sestoju trstičja na zahodnem delu Jezerca, saj so se z opustitvijo vrtov južno od Jezerca bistveno zmanjšale človeške motnje, drugi pa v neposredni bližini vzhodne meje rezervata, v obrežnem trstičju Are pri zaporničnem sistemu ob stari bertoški cesti, kjer je danes obrtna cona. Tudi v naslednjih dveh letih je populacija štela dva para, nato pa se je v 2005 in 2006 podvojila na štiri pare (po en par je gnezdil v močvirju pri Telekomu in na izlivnem delu Are, dva para pa na Jezercu). Leto 2007 je bilo za rezervat prelomno. V marcu je bila na Bertoški bonifiki zaključena renaturacija, vzpostavljeno je bilo upravljanje

»Škocjanski« MLADIČ čapljice se uri v samostojnem lovu.
foto: Bojan Bratož

vodnega režima v sladkovodnem delu rezervata. In čapljica je naravovarstveni trud takoj nagradila z devetimi gnezdečimi pari, pri čemer jih je pet za svoj dom izbralo sveže urejeno Bertoško bonifiko! Zadnji podrobni popisi, ki so vključevali kartiranje teritorijev, zvočne popise in iskanje gnezd, so bili opravljeni v letih 2013 in 2014. V tem obdobju je v rezervatu gneznilo 14–17 parov čapljic.

SAMICA čapljice v NR Škocjanski zatok si je ujela slasten zalogaj.

foto: Bojan Škerjanc

Po zakonski zaščiti Škocjanskega zatoka in obnovi življenjskih prostorov na Bertoški bonifiki je število gnezdečih čapljic poraslo z 1–3 na 14–17 parov.

ZGODBA O USPEHU

Škocjanski zatok je bil leta 2004 razglašen kot območje Natura 2000, z beločelim deževnikom (*Charadrius alexandrinus*) kot poglavitno varovano vrsto, saj je bilo čapljic takrat tam enostavno premalo, da bi samo na osnovi njihovega števila opredelili območje Natura 2000. Od takrat se je marsikaj spremenilo na bolje: pojavile so se številne nove vrste ptic, populacije gnezdil so doživele neslutene poraste in čapljica je v rezervatu našla stabilno okolje, kjer gospodarijo z mislijo na njen blagor. Dobro delo ni ostalo neopaženo – seznam varovanih vrst ptic na območju Natura 2000, ki je ozemeljsko identično mejam naravnega rezervata, se je s spremembo Uredbe o območjih Natura 2000 v letu 2013 povečal s pičlih štiri na kar 15 vrst!

Literatura:

- DENAC, K., MIHELIČ, T., MOZETIČ, B., RAKAR, B. (2014): Spremljanje stanja avifaune v naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Projekt »Jadranska mokrišča za omrežje Natura 2000« – AdriaWet 2000. Operativni program Slovenija – Italija 2007–2013. Poročilo. DOPPS, Ljubljana.
- DOPPS (2019): Poročilo o izvajanju javne službe upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok v obdobju od leta 2009 do 2018 na podlagi koncesijske pogodbe med Vlado RS in DOPPS št. 252100-50-85/00 in aneksa št. 1 k tej pogodbi. DOPPS, Škocjanski zatok.
- ŠALAJA, N., MOZETIČ, B., KALIGARIČ, M., MARČETA, B., LIPEJ, L., LIPEJ, B., BRAJNIK, I. (2007): Oaza na pragu Kopra. Obnova in ohranjanje habitatov in ptic v naravnem rezervatu Škocjanski zatok, LIFE00NAT/SLO/7226«. DOPPS, Ljubljana (http://ptice.si/2014/wp-content/uploads/2014/03/brosure_2007_4_oaza_na_pragu_kopra.pdf).

ŽIVALSKA RAZNOVRSTNOST ŠKOCJANSKEGA ZATOKA

VRTNA PENICA (*Sylvia borin*) ob učni poti v bližini centra,
TOGOTNIK (*Calidris pugnax*) pred opazovalnico 5,
REČNI GALEB (*Chroicocephalus ridibundus*) nad laguno
(foto: Vinka Kastelic)

*V naravi smo obiskovalci, zato
je pomembno, da jo spoštujemo
vedno, tudi pri fotografiranju.*

VINKA IN MIROSLAV KASTELIC

IZOBRAZBA: ekonomska tehničarica (Vinka), elektrotehnik (Miroslav) // ZAPOSILITEV: upokojenca, ki veliko prostega časa posvetiva fotografiranju narave
O FOTOGRAFIRANJU

Fotografiranje naju zanima že kar dolgo. V zadnjih 15 letih sva se mu začela vse bolj posvečati, obiskovati fotografske tečaje in nadgrajevati tako tehniko kot opremo. Oba rada zahajava v naravo, kjer najdeva tudi največ izzivov za fotografiranje. Rada fotografirava predvsem ptice in žuželke. Mene (Vinka) najbolj veseli fotografiranje metuljev, polonic in ptic v letu. Jaz (Miroslav) najdem največ izzivov pri fotografiranju in določanju metuljev ter njihovih gosenic. Rada si vzameva čas, natančno in strpno iščeva ter opazujeva tudi manjše in bolj skrite živali, ki med opazovanjem pogosto »kar padejo v oko«.

foto avtorice: **Miroslav Kastelic**

foto avtorja: **Vinka Kastelic**

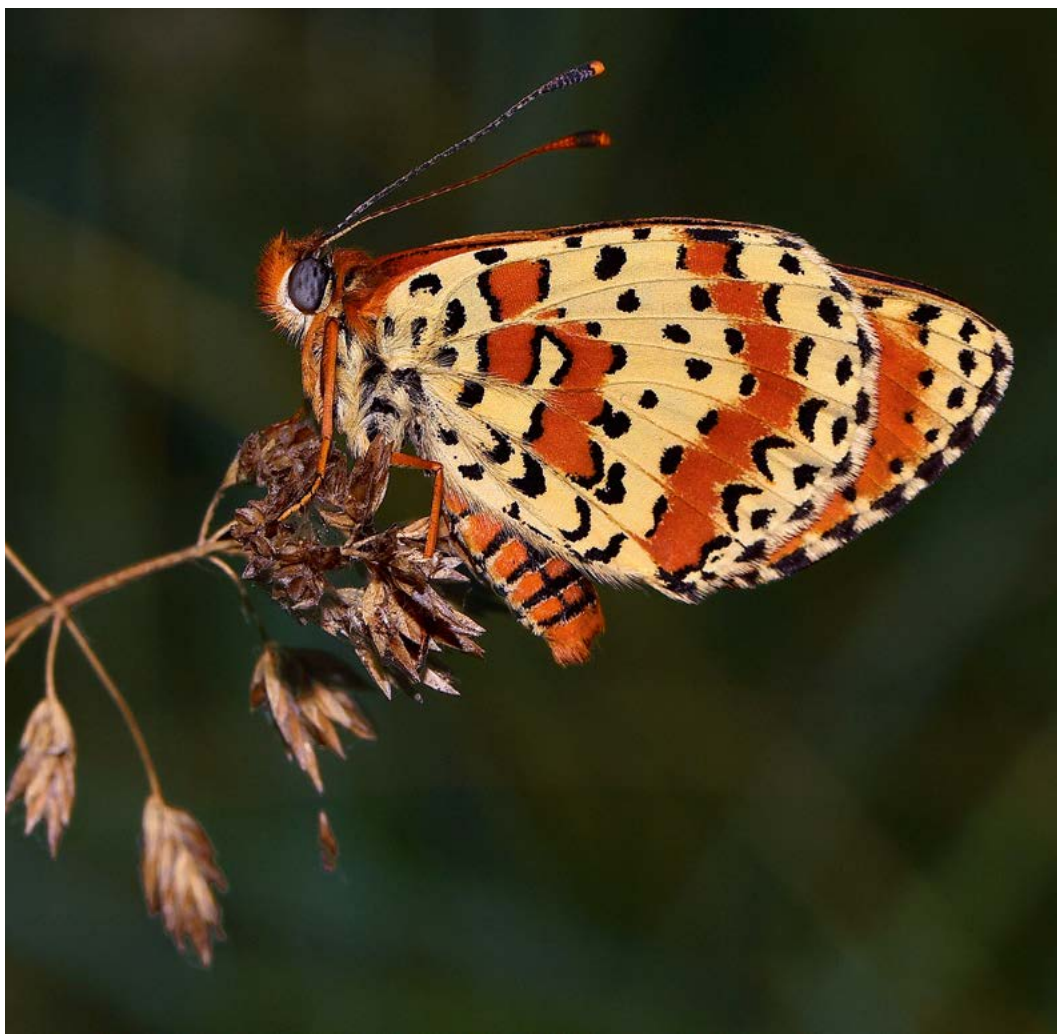
SREDOZEMSKI KAMENJAK

(*Sympetrum meridionale*)
pri izlivu Are v laguno,

RDEČI PISANČEK (*Melitaea*
dydima) pri baraki v NRŠZ,

SKOBEČ (*Accipiter nisus*) je
lovil pred opazovalnico 5.

foto: **Miroslav Kastelic**

Ko spoznavanje narave in fotografiranja preraste v strast.

O FOTOGRAFIRANJU
Uporablja tri fotoaparate, in sicer Nikon D850, D750 in D7100, Nikon zoom teleobjektiv 200-500 mm, Nikon zoom objektiv 70-300 mm, Nikon makro objektiv 105 mm (samo Vinka), Tamron makro objektiv 90 mm (samo Mirko). Fotografije objavlja predvsem na forumu Fotonarava, jih pogosto posredujeva za objavo na spletni in FB-strani Naravnega rezervata Škocjanski zatok ter za podatkovno zbirko fotografij nevretenčarjev Prirodoslovnega muzeja Slovenije.

JESENSKA OPAZOVANJA V NRŠZ

SVILNICA (*Cettia cetti*)

Svilnica je majhna rjava ptica, velika le 14 cm. Opazujemo jo lahko v gostem grmovju ob vodi ali trstičju, kar za NR Škocjanski zatok pomeni, da jo lahko vidimo po vsem parku. Pa vendar jo prej slišimo kot vidimo, saj je skrivnostna ptica z značilnim, nezamenljivim oglašanjem. Navadno zapoje globoko v grmovju ali trstičju in se nato premakne, zato jo je tudi težje opaziti, če najprej ne zaznaš njenega oglašanja. Najlaže jo je slišati zgodaj spomladi, v jesenskih in zimskih mesecih pa videti. V NRŠZ je dokaj številčna zaradi primernega življenjskega prostora, gnezdo pa splete med gostim grmovjem ali trstičjem. Pojavlja se v gostem grmičevju v nekaterih nižinah na Primorskem, pogosto ob robu trstič in vzdolž voda.

besedilo: **Al Božič**, foto: **Danilo Kotnik**

NAVADNI OSOČNIK (*Salicornia europaea*)

Navadni osočnik je enoletnica z mesnatim stebлом in poganjki, ki so navidezno brez listov, na koncu poganjkov pa se razvijejo klasasta socvetja z ugreznjenimi cvetovi. Rastlina praviloma ni višja od 30 cm. Uspeva na vlažnih, slanih tleh v opuščeni solinarskih bazenih in na poplavljenih muljastih poljih. V Škocjanskem zatoku je razširjena po celotnem brakičnem delu. Najlaže jo opazujemo na opazovalnici, ki je obrnjena proti slanemu delu rezervata. Ker je rastlina enoletnica, jo lahko opazujemo od maja v zeleni barvi in vse do septembra ali oktobra, ko se povsem obarva rdeče in tako olepša videz teh sestojev slanuš. Osočnik spada med ranljive vrste zaradi pomanjkanja ustreznih rastišč, kar je posledica urbanizacije obale. Rastlina je poznana že dolgo, saj je surova in toplotno obdelana uporabna v prehrani.

besedilo: **Josip Otopal**, foto: **iStock**

MALI ŠKURH (*Numenius phaeopus*)

Malega škurha lahko pri nas opazujemo skoraj celo leto, zadnja leta celo pozimi, vendar je verjetnost opazovanja največja med selitvijo marca in aprila ter julija in avgusta. Zaradi podobnosti s precej pogostejšim velikim škurhom (*Numenius arquata*) ga lahko kdaj tudi spregledamo. Obe vrsti se namreč lahko pojavljata skupaj. Oba sta sivo-rjavih barv s podobnim vzorcem, z dolgim kljunom ter z belima trtico in hrbtom. Mali je nekoliko manjši in temnejši od velikega škurha, s krajšim in bolj zakrivljenim kljunom. Značilna je tudi svetla nadočesna proga s temno kapico. Na selitvi se mali škurh ustavlja na poplavljenih travnikih in njivah, v solinskih bazenih ter na obrežjih večjih vodnih teles. V drugi polovici leta bomo največ sreče z opazovanjem vrste imeli na obalnih in štajerskih mokriščih.

besedilo: **Dejan Bordjan**, foto: **Alen Ploj**

OBREŽNA RAKOVICA (*Carcinus aestuarii*)

Do koder seže vpliv morja v rečne struge, prodrejo tudi nekatere morske vrste. Takšna je velika obrežna rakovica, ki sicer poseljuje peščeno ali blatno morsko dno v plitvinah, neredko v lagunah in pristaniščih. V brakičnem mokrišču Škocjanskega zatoka je zelo številna, v večjem številu pa se pojavlja tudi v samem ustju reke Rižane, kjer jo lahko najdemo skupaj z nekaterimi sladkovodnimi vrstami živali. Seveda ne manjka niti v drugih obalnih mokriščih. V takšnih okoljih se zelo namnoži in je priljubljen plen nekaterih vodnih ptic, zlasti galebov, školjkaric in čapelj. Čeprav je pretežno nočna žival, ki zleze tudi na suho, je dejavna tudi čez dan v plitvih delih blatnih poljev, kjer išče drobne črve, alge, loti pa se tudi kadavrov.

besedilo in foto: **Al Vrezec**

Za terenske sladokusce

PLAŠICA (*Remiz pendulinus*)

V jesenskih in zimskih mesecih se po naših trstičjih v jaticah potepa majhna, sinici podobna ptica. To je plašica, ki nase najpogosteje opozori s kratkimi in dokaj žalostno zvonečimi piski. Ker ima rada trstičje, je plašica večino časa dobro prikrita in težko opazna. Čeprav vrsta v Sloveniji tudi gnezdi (maloštevilno v severovzhodnem delu), jo bomo pri nas najlažje opazovali v pozno jesenskih in zimskih mesecih. V Škocjanskem zatoku se jate celo zimo zadržujejo v sladkovodnem delu rezervata, kjer stikajo za majhnimi ličinkami nevretenčarjev v suhih steblih navadnega trsta (*Phragmites australis*). Na plašice bodimo posebej pozorni pri večjih sestojih trstičja ob učni poti, med opazovališčema št. 10 in 11.

besedilo: **Domen Stanič**, foto: **Gregor Bernard**

SOLINARKA (*Aphanius fasciatus*)

Za ribjo favno Slovenske Istre je značilna riba solinarka, ki je sredozemski endemit. Ta živorodni krapovec se pojavlja v solinah, brakičnih vodah in drugih obmorskih predelih Slovenije. To so majhne ribe, ki v dolžino zrastejo največjemu do 7 cm. Zanje sta značilni spolna dvoličnost in neizbirčna prehrana (oportunistem). Poleg tega so zmožne preživetja v okoljih z velikim nihanjem slanosti in temperature. Kljub temu, da se lahko pojavljajo v orjaškem številu, so ogrožene, ker živijo v posebnih življenjskih okoljih, kot so soline in obmorska mokrišča, ki se v zadnjih desetletjih hitro krčijo ali popolnoma izginjajo. Obenem so solinarke zelo pomembne, saj se z njimi hranijo mnoge ptice in drugi prebivalci solin ter obmorskih mokrišč.

besedilo: **Lovrenc Lipej**, foto: **Peter Valič**

MLADEN BERGINC

»NARAVOVARSTVENIKI SE OBNAŠAMO PREPONIŽNO.«

// Petra Vrh Vrezec

MLADEN BERGINC
eden glavnih državnih
zaveznikov za zavarovanje
Škocjanskega zatoka
foto: osebni arhiv

Preden sem se dobila z Mladenom Bergincem, sta mi sodelavca, Nataša Šalaja in Borut Mozetič, odgrinjala zgodbo človeka, ki je bil eden glavnih državnih zaveznikov za zavarovanje Škocjanskega zatoka. V najbolj za Škocjanski zatok kočljivem obdobju je bil vedno na voljo za pogovor ali srečanje. V službo na Ministrstvo za okolje je šel menda iz jeze, ker se stvari niso urejale v prid naravi. Ko sva se dobila, sem iz minute v minuto opažala, da imam pred seboj izjemnega človeka s pretanjenim občutkom za naravo. Med najinim dvournim klepetanjem se mu je večkrat tudi razžalostil obraz ob različnih naravovarstvenih zgodbah: »Kaj bo z vami mladimi? To me skrbi! Veste, glede narave sem kar pesimist. Polagam vam na srce, mladi morate nekaj narediti, ker poti nazaj ne bo!« Človek v pravem pomenu besede ima tudi svoj lastni vrt, na katerem prideluje zelenjavo zase in ima ob tem mimogrede vsak dan tudi s sosednjimi kmetovalci pogovore o biologiji, varstvu narave ... Velik občudovalec narave si je s sodelavci na ministrstvu prizadeval tudi k spremembam šolskega kurikuluma, saj je opažal, da je odmik od narave prevelik: »Otroke je treba učiti o biotski pestrosti in jih peljati v naravo,« pravi.

Kakšni so bili vaši naravovarstveni začetki?

Ko sem bil še najstnik, sem imel pogovore z očetom glede takratnih pogledov na razvoj države oz. Tolminske. V 60. letih je bil izjemno velik pritisk za graditev jezov na reki Soči. Kopirali so še stare italijanske načrte. Italija je imela v obdobju pred drugo svetovno vojno načrte, kje vse bodo zajezili reko. Dobrih 40 let pozneje so te načrte privlekli na dan, jih oživili z argumentacijo o pomembnem prispev-

ku h gospodarskemu napredku doline. Z očetom sva imela diametralne poglede na to. Sam sem bil takrat še v gimnaziji. On je bil gozdarski inženir in je v tem videl tehnološko in razvojno zmago. Verjetno je bil to moj prvi izraziti pogled na naravovarstvo. Kasneje me je življenje pripeljalo v nekatere nenavadne situacije, v katerih si nikoli nisem mislil, da se bom znašel. Ta zgodba iz 60. let je dobivala nadaljevanje. Ob koncu 70. let sem delal na Občini Tolmin. Bil sem, to je ironija, usoda, kot zelo mlad pravnik, odgovoren za planiranje prostora. Takrat so prihajale te zadeve k meni uradno na mizo. Jasno, da sem nasprotoval zajezitvam kot odgovoren za to področje. V bistvu smo s pomočjo nekaterih mojih kolegov takrat ustavljali zajezitve na Soči, čeprav je takratna politika projekte podpirala. Istočasno se je v teh letih pojavljala tudi ideja o zavarovanju Julijskih Alp, torej ustanovitvi narodnega parka. Vsi ti pritiski na reko Sočo, na gorenjski strani pa načrti za zajezitev reke Radovne, kot rezervi za hladilno vodo za nuklearko, ter hkrati načrti za velika smučišča v triglavskem pogorju, so v javnosti porodili velik odmev, refleksijo k drugačnemu razmišljanju in začela se se oglašati nevladna gibanja. Vsi odpori proti tem velikim projektom so prinesli idejo, da bi zavarovali ta prostor kot narodni park. V drugi polovici 70. let je ta ideja začela zanimati širšo javnost. Bile so velike debate o tem, kakšen naj bo ta park, kako velik, kdo bo upravitelj itd. Jaz sem takrat kot zaposlen na občini zagovarjal, da se je treba do tega projekta opredeljevati pozitivno, ker je bilo povsod največ skeptikov in nasprotnikov kakršnegakoli zavarovanja. Tolminska občina je nasprotovala parku, v takratni republiški skupščini je celo začasno blokirala sprejem zakona, kar se takrat ni

pogosto dogajalo. Ko je bil zakon o Triglavskem narodnem parku po večletnem usklajevanju leta 1981 končno sprejet, je nekaj mesecev za tem k meni v tolminsko pisarno prišel starejši, samozavesten in redkobeseden možakar in mi rekel: »Tovariš, ali bi šel delat na Triglavski park?« To je bil Ivan Fabjan, direktor državnega Gojitvenega lovišča Triglav, ki je bil s strani republiškega izvršnega sveta pooblaščen za upravljanje parka. Iskali so nekoga, ki bi bil primeren za operativno uresničevanje nalog, ki jih je predpisoval zakon o parku. Tako sem se po naključju in popolnoma nenačrtovano znašel pred velikim izzivom utirjanja kasnejšega zelo uspešnega delovanja prve profesionalne parkovne ustanove pri nas.

Kdaj ste začeli sodelovati z DOPPS-om?

Bil sem že v Ljubljani na Ministrstvu za okolje. Kot mi seže spomin v preteklost, je bil moj prvi stik z DOPPS-om, ko smo sestankovali na Občini Koper in sta me po sestanku na ulici čakala dva mlada fanta, Borut Mozetič in Tihomir Makovec. Bila sta tako žalostna, prizadeta, da sta me presunila. Borut je imel solze v očeh, ko sta razlagala, kaj se dogaja s Škocjanskim zatokom, kjer sta že od otroških nog dalje preživljala svoj prosti čas, sedaj pa se jima narava pred očmi spreminja v smetišče. Prostor je bil namreč načrtovano odlagališče za ves gradbeni odpadni material Mestne občine Koper.

In kaj sta fanta hotela od vas?

Prosila sta me, naj država nekaj naredi, saj se tu uničuje izjemen prostor, pomemben za ptice in naravo kot tako, nenazadnje tudi za samo mesto Koper. Imela sta res izjemno vizijo! V 15 minutah sta me prepričala. Jaz sem jima obljubil, da bom naredil vse, kar bo možno, da se to spremeni. Seveda pa smo imeli veliko srečo z ministrom. Za moj pojem smo imeli takrat daleč najboljšega okoljskega ministra, dr. Pavla Gantarja, ki je vedel, zakaj je tam, bil je profesionallec, akademsko širok človek. On je to zgodbo o zatoku razumel in se tudi osebno zavzel, da je stvar dobila primerno razumevanje. Dobili smo nalogo, da pripravimo ustrezno zakonodajo, pred tem pa je bilo treba koprsko občino prepričati, da spremeni prostorske dokumente načrtovane širitve mesta v območje zatoka. Tako kot smo imeli srečo s pravim človekom na vrhu ministrstva, je na našo srečo občino vodila županja, ga. Irena Fister (nasploh mislim, da bi ženske morale biti več na oblastnih pozicijah), ki je razumela zadevo. Leta 1998 je Državni zbor sprejel Zakon o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok in s tem se je območje umestilo v sistem ohranjanja narave.

Kdo so bili ključni sodelavci in deležniki v obdobju zavarovanja Škocjanskega zatoka in kakšna je bila njihova vloga?

Minister in županja na vodilnih pozicijah, na operativnem nivoju znotraj ministrstva moje izkušene sodelavke na sektorju za varstvo narave, na lokalnem terenu pa strokovno dobro podkovan naravovarstvena stroka. Spominjam se tudi gospoda

Le od tega, koliko in kako javnost razume pozitivni pomen varstva narave, je odvisno njegovo uspešno delovanje.

Jadrana Bajca, šefa urejanja prostora na koprski občini, ki je bil odločen nasprotnik ideje o zavarovanju zatoka. V moji karieri na naravovarstvu sem imel veliko opravka z neprijaznimi nasprotniki, ki so arogantno podcenjevali ali celo zaničevali naša prizadevanja. Ta gospod pa je bil v svojih razpravah z nami zelo prijazen, a hkrati dosledno odločen, da delamo narobe. Zato, da se je lahko argumentirano pogovarjal z nami, se je poglobil v ornitologijo. Naštudiral je ptice zatoka, da je lahko z nami govoril na isti ravni. Tudi iz širšega kroga poklicnih naravovarstvenikov je bilo nekaj godrnjanja, zakaj zapravljamo toliko energije in sredstev v tako majhno in nepomembno zadevo, kot je Škocjanski zatok, saj imamo večje, nujnejše in pomembnejše naravovarstvene zadeve. Jaz sem vztrajal na tem, da je v obdobju, ko smo dograjevali sistem varstva narave, to dobra demonstrativna zgodba za širšo javnost. Kajti le od tega, koliko in kako javnost razume pozitivni pomen varstva narave, je odvisno njegovo uspešno delovanje.

Urejanje NRŠZ do končne otvoritve marca 2016 je bilo dolgotrajno in naporno delo, s katerim ste vsi vključeni na ministrstvu kot tudi na DOPPS-u kljub številnim oviram pokazali, da te niso nepremagljive. Kako se spominjate tistih časov in sodelovanja z mojimi kolegi?

Tukaj moram nekaj priznati, kar sem stalno občudoval v tej zgodbi, izjemno žensko vztrajnost! Kako Nataša Šalaja in nekaj mojih kolegic (Jana Vidic, Jelka Kremesec-Jevšenak, Alma Vičar, Vesna Kolar-Planinšič, Katarina Groznik-Zeiler) s sektorja za naravo na ministrstvu niso nikoli izgubile optimizma, da bodo te stvari prišle do konca. To je bila majhna, sposobna in cilju predana ekipa. Če bi na odgovornih položajih imeli več podobnih ljudi, bi v Sloveniji bilo mnogo manj odprtih problemov. Bili so to težki časi, ko so na vseh koncih omejevali javna sredstva. Dekleta, predvsem Nataša, so rinile te stvari v pravo smer in nikoli obupale. Dragocenega sogovornika smo dobili z Luko Koper kot najbližjim

Mladen Berginc je 18. novembra 2008 z DOPPS-om prevzel prvi dve »škocjanski« kobili (Rižano in Roso) v Deželnem naravnem rezervatu ob izlivu Soče.

foto: Nataša Šalaja

PLANINSKA KAVKA
(*Pyrrhocorax graculus*)
izza objektiv Mladena, ki
se je pošalil, da je to »on v
naslednjem življenju«
foto: **Mladen Berginc**

sosedom, s katerim smo uspešno reševali skupne probleme. Korakoma so se stvari po sicer veliko daljšem času, kot je bilo prvotno zamišljeno, speljale do kraja. Projekt je bil uspešno zaključen, čeprav je bilo včasih brezizgledno! Kasneje jaz nisem imel večje vloge v tej zadevi, ker sem se ukvarjal z drugimi problemi. Če se stvari ne bi peljale vsaj približno tako učinkovito, potem bi mesto Koper izgubilo zaupanje. Saj veste, mesto smo prepričali, potem pa ne narediš tega ... Nasprotniki bi imeli potem prav!

Kako danes vidite NR Škocjanski zatok?

Jaz ga vedno postavljam v ospredje kot izvrstno naravovarstveno zgodbo. Občasno predavam na privatni šoli za trajnosti razvoj za odrasle in študentom vedno govorim, naj spomladi ali jeseni obišejo to območje. Tam se bodo marsičesa naučili. Ena izmed novosti, ki smo jo izpeljali v okviru projekta Škocjanski zatok, je bila tudi podelitev koncesije za njegovo upravljanje. Šlo je za nov pristop, nov mehanizem upravljanja zavarovanega območja, ki smo ga kasneje uspešno uporabili tudi v drugih primerih. Koncesija je bila podeljena DOPPS-u, kar se je takoj pokazalo kot najboljša izbira. DOPPS je resnično ena najboljših nevladnih ustanov, ki po strokovni plati delujejo tako verodostojno, da nisem nikoli dvomil o stvareh, ki so jih izpostavljali – bodisi probleme bodisi rešitve. Nanje sem se vedno lahko zanesel. Zaradi takega odnosa sem včasih imel tudi težave z vrhom ministrstva, češ da bi moral bolj omejevati tovrsten vpliv. Tudi ko smo delali Naturo 2000 ... Ptičarji, kot smo rekli predstavnikom DOPPS-a, so bili vedno na visokem strokovnem nivoju. Ko smo se več dni trdo pogajali z EU-komisijo o vsebinskih in varstvenih odločitvah, so bile naše podatkovne baze na ptičih tako močne, da smo brez problemov prišli skozi vsa pogajanja.

Kako vidite sodelovanje naravovarstvenih odločevalcev in naravovarstvene stroke?

Če vzameva, da so odločujoči dejavniki država in občine, je moje mnenje, da so do naravovarstvenikov zelo nezaupljivi. Običajno razumejo le eno – zavirate razvoj! Nočejo vas pustiti preblizu, ker bi potem morali odločati drugače. V začetnem obdobju graditve naravovarstvenega pravnega sistema je bilo še težje. Nevladnikom pa je v teh razmerjih še težje priti do sporazuma, da njihovo stroko vzamejo kot nekaj resnega.

Tudi vas ptice navdušujejo? Jih radi opazujete?

Zelo rad. Te živali so nam tako blizu, da jih velikokrat razumem kot naše življenjske sopotnike. Preteklo nedeljo smo s sosedi reševali mlado šmarnico, da je ni ujel moj mačkon. Na žalost ljubezen do mačk ne gre skupaj z ljubeznijo do ptic. Na vrh tega najinega pogovarjanja mogoče še ena ptičja štorija iz mojih mlajših let. Neko junijsko nedeljsko jutro sem opazil tri fantiče z gnezdom petih golih mladičev kosa. Ustavil sem jih in vodili so me nazaj v gozd, kjer so mi pokazali, od kod so vzeli gnezdo. Splezal sem na drevo in ga umestil nazaj. Popoldan se je pripeljala huda nevihta z občutno ohladitvijo. Zaskrbljen, kaj se dogaja z mladiči, sem še v nalivu odšel nazaj v gozd. Gnezdo sem dobil na tleh. Dva mladiča sta bila še živa. Odnese sem ju domov in ju ogreval kar na štedilniku in nekako spravil k sebi. Od tod naprej se je pravi hec šele začel. Vsak dan sem moral zanju nabrati kilski kozarec deževnikov. Kosa sem s kolesom vozil vsak dan v službo in skrbel zanju. Čez čas sta se operila in sporazumevali smo se z različnimi žvižgi. Čez nekaj tednov sta prvič poletela in prišla nazaj z vztrajnim vabilom, naj se jima pridružim. Svojega prvega leta sta bila strašno vesela. Od takrat naprej sta samostojno živela v velikem parku, ki je obkrožal stavbo, kjer sem delal. Še vedno sta mi priletela na roko, če sem jima požvižgal. Kasneje, v pozni jeseni, pa se nista več prikazala. Bila sta mi v veliko veselje in o pticah sem se v tistem času veliko naučil.

KOS (*Turdus merula*)
ilustracija: **Mike
Langman / RSPB**

Konec leta 2012 ste se upokojili. Zagotovo imate tudi sedaj kakšne izzive!? Nam jih lahko zaupate?

Radoveden sem in to je že povezano z izzivi! V naravo sem vedno hodil rad in me vedno preseneča, ravno tako življenje kot tako. Svet je tako lep in nerazumljivo je, da ga tako neodgovorno in neumno zapravljamo. Veste, vse kar smo vedeli o dogajanjih v naravi, vse kar smo želeli narediti za njeno ohranitev, je bilo prav. Danes, po 40 letih, lahko vsepovsod vidimo, da gre naša civilizacija v napačno smer. Tehnologija z ekonomijo neskončnega razvoja in dobička, ob vsesplošnem pomanjkanju etike, kulture in duhovnosti nas pelje v neobvladljive težave. Temu vzorcu bi se morali pogumno in odločno postaviti po robu z drugačnim razumevanjem narave, drugačno miselnostjo, vzgojo, drugačnim načinom življenja, v končni posledici tudi drugačnim družbeno-ekonomskim sistemom. Ne smemo se odpovedati nenehnemu spraševanju o ciljih in pomenu vsega okoli nas, od stvari do drugih bitij. Opravičevanje sedanjega stanja prinaša nenehno in vedno večjo potrebo po lažnih nadomestkih za prenašanje osebne in družbene praznine.

ŽIVLJENJSKI PROSTORI IN RASTLINSTVO NR ŠKOCJANSKI ZATOK

BRAKIČNI DEL NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK

// Mitja Kaligarič

Že leta 1997, leto pred razglasitvijo naravnega rezervata, sem zapisal, da je bilo »o halofitni flori in vegetaciji Škocjanskega zatoka večkrat že precej napisanega« – ljudje radi pišemo in govorimo o stvareh, ki so posebne, redke, ogrožene ... posebej še, če izginjajo pred našimi očmi. Prav temu sem bil priča v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, zato se človeka hitro spreminjajoča se krajina, življenjski prostori in rastlinska sestava še bolj dotaknejo. »Nepopravljiva škoda se je zgodila ob izgubi zaliva Polje, kjer je bila združba beneškega osočnika razvita na veliki površini,« sem prav tako zapisal leta 1997, in nadaljeval: »... tako kot velja za ptice, bi tudi rastline v Škocjanskem zatoku potrebovale nadomestne površine za tiste, ki so bile rastlinam odvzete. Ob zamočvirjanju terena bi morali imeti v mislih čim bolj različne vodne režime, saj ravno ti omogočajo pestrost vrst in združb.«

VEČ HALOFITNIH POVRŠIN ZARADI NARAVOVARSTVENIH UKREPOV

Neverjetno, a prav to se je v Škocjanskem zatoku resnično zgodilo: površine halofitne vegetacije oziroma življenjski prostori halofitov so se dejansko povečali na račun ambicioznih naravovarstvenih ukrepov, saj so na novo načrtovani, zgrajeni in naravni sukcesiji izpostavljeni muljasti

poloji in otočki postali »zgodba o uspehu« ne le Škocjanskega zatoka, marveč so postali vzorčni primer ohranitvene biologije za severnojadranska obmorska mokrišča. Pravzaprav je ta zgodba šolski primer uspešnega ustvarjanja naravnih življenjskih prostorov ob predpogoju, da je stroka (botanična, ekološka in hidrološka) vzeta resno in dosledno upoštevana s strani tehničnih izvajalcev.

ZDRUŽBA HALOFITNIH ENOLETNIC z osočniki in posamezne krpe grmičaste členjače (*Sarcocornia fruticosa*). Ob robu vijoličasti pas cvetoče ozkolistne mrežice.
foto: **Borut Mozetič**

Prehod med **ZDRUŽBO HALOFITNIH TRAJNIC** (rastlin, ki uspevajo le na slanih tleh), v kateri cvetita ozkolistna mrežica (*Limonium angustifolium*) in toliščakasta loboda (*Atriplex portulacoides*), v združbo halofitnih enoletnic z osočniki.

foto: **Borut Mozetič**

Delno neporasli poloji z velikimi krpami grmičaste členjače, v katerih najdejo zavetje tudi druge trajnice, npr. ozkolistna mrežica

foto: **Borut Mozetič**

Kaj je Škocjanski zatok pridobil v dobrih dvajsetih letih od zapisov pobožnih želja po renaturaciji? Nobena rastlinska vrsta v njem ni izumrla, nekatere, ki smo jih videvali bolj poredko, so danes pogostejše. Tudi nekatere taksonomske probleme smo medtem razrešili. Leta 1997 smo že razločevali med seboj dve vrsti osočnikov (*Salicornia*), le da smo ju imeli za »navadni« (*S. patula*) in »beneški« (*S. veneta*) osočnik. Danes vemo, da sta to res dve vrsti, in sicer diploid *Salicornia perennans* in tetraploid *Salicornia procumbens* subsp. *procumbens*. Na Rdečem seznamu ogroženih rastlin v Sloveniji je po Pravilniku o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/2010) še več halofitov. Med najpomembnejše spadajo: redke vrste (R), kot je obmorsko ločje (*Juncus maritimus*), ranljive vrste (V), močvirska slanovka (*Puccinellia palustris*), ozkolistna mrežica (*Limonium angustifolium*), grmičasta členjača (*Sarcocornia fruticosa*), sinji členkar (*Arthrocnemum glaucum*), navadni lobodovec (*Artiplex portulacoides*), obmorski oman (*Inula crithmoides*), navadna obrežna lobodka (*Suaeda maritima*), sodina solinka (*Salsola soda*). Sem sodi tudi obmorska triroglja (*Triglochin maritimum*), ki pa jo uvrščamo med domnevno izumrle vrste, saj ni bila potrjena že od leta 1987.

Nekatere izmed omenjenih vrst so v Škocjanskem zatoku resnično redke, kot sta npr. obmorski ločec in grmičasti členkar, nekatere pa so zelo pogoste, kot je npr. obrežna lobodka. Prav ta vrsta se je po izgraditvi umetnih polojev in otočkov v laguni v začetku najbolj razbobotila: ne glede na pripravljeno mikro-višino polojev je prvo sezono ali dve poraščala celotno površino okopnitev. Nato se je sukcesija »obrnila« v pravo smer: na najnižjih polojih ni bilo vegetacije, nekoliko višje so se razvile enoletni-

ce, predvsem tetraploidni osočnik *S. procumbens*, na najvišjih polojih in otočkih pa halofitne trajnice s prevladujočo grmičasto členjačo.

Glavna prednost renaturacije Škocjanskega zatoka je v tem, da so se površine Natura 2000 habitatih tipov povečale, s tem pa se je povečala tudi raznovrstnost: posebno lepo je razvit habitatni tip halofitnih trajnic na muljastih polojih, ki se je sedaj stabiliziral in je iz leta v leto vrstno bogatejši. Od leta 2013 naprej se je proces sukcesije sicer nadaljeval, vendar je hitrost spreminjanja bistveno manjša kot v začetni fazi. Če so višji predeli sedaj v stabilni fazi, pa na nižjih predelih, kjer so ekološke razmere najostrejše, dinamika spreminjanja ostaja velika. Iz leta v leto se izmenjujeta habitatna tipa muljasti poloji brez vegetacije in slanuše enoletnice – pač odvisno od kalitvenih razmer za osočnik, ki jih še vedno povsem ne razumemo. Očitno je pomembno, da je ob določenem času v letu površina kopna, vendar vlažna. Če je suha, rastline ne vzkalijo, če je potopljena (pod vodo), pa prav tako ne. To pa se od sezone do sezone spreminja in tako je videti, da se halofitne enoletnice iz leta v leto »selijo« na majhne razdalje. V višje predele ponekod prodirajo tudi ruderalne vrste, na obrobju pa so ruderalne vrste zamenjala grmišča in kopenska trstičja, celo mlad listnati gozd. Še vedno pa je stanje habitatnih tipov zelo ugodno, predvsem tistih s seznama Natura 2000 habitatov oz. življenjskih prostorov.

Tisto, kar še manjka, je dobra interpretacija halofitne vegetacije, ki pa bo prav gotovo zahtevala minimalen poseg v lagunski del, saj rastlin ni moč opazovati z daljnogledi, ampak se jim moramo bolj približati. Z mostovžem, zasnovanim kot krožna pot skozi različne življenjske prostore, in primernimi izobraževalnimi tablam bi nedvomno ta cilj dosegli.

ZLATIČNATA ŽABARKA (*Baldellia ranunculoides*) je trajnica iz družine porečnikovk. V NRŠZ je bila vnesena s semeni in se uspešno širi. V Sloveniji je žabarka znana le z nekaj nahajališč v Slovenski Istri in je kot ranljiva vrsta uvrščena na seznam ogroženih vrst RS. Opazujemo jo lahko v mlaki pred prvo opazovalnico, kjer cveti od maja do avgusta.

foto: **Mirko Kastelic**

SLADKOVODNI DEL REZERVATA

// Josip Otopal

Sladkovodni del naravnega rezervata ima povsem drugačno zgodovino kot brakični. Medtem ko brakični del ni bil nikoli uničen v večji meri, za sladkovodni del to težko rečemo. Zasipavanju je sledilo obdobje intenzivne pridelave sadja in v manjši meri drugih poljščin. Posledično ta del rezervata ni bil v preteklosti nikoli tako dobro botanično raziskan kot brakični. Obdobju intenzivne pridelave je sledilo obdobje opuščanja teh nasadov. To obdobje so nekateri izkoristili in tu navažali vse vrste odpadkov.

Tu pa se zgodba drastično obrne v takrat nepričakovano smer. Peščica ljudi, ki jim ni bilo vseeno za ta košček narave, je z veliko truda dosegla razglasitev Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Nato so kmalu stekla potrebna dela, da bi deloma uničeni del spravili v čim bolj naravno stanje. Tako se je prej precej pusta pokrajina spremenila v kompleks kanalov, večinoma poplavljenih rastišč in pretežno kopnih površin.

USTREZNO UPRAVLJANJE VEČA BIOTSKO PESTROST

Ker je bilo to območje prej obdelano, posledično tudi rastlinstvo ni bilo pestro. Prevladovala so združbe motenih tal, prepletene s kopenskim trstičjem. Danes je slika povsem drugačna. S pomočjo ustreznega vodnega režima se je izoblikovala pestra vodna in močvirska vegetacija. V stoječih sladkih vodah najdemo pester preplet vodnih združb, kjer prevladujejo združbe manjših dristavcev in podvodne preproge parožnic. Večji delež sestavljajo tudi pretežno poplavljeni trstičja, kjer se voda zadržuje večji del leta. Na okopnelih delih so se izoblikovali ruderalni pašniki, kopenska trstičja in močvirni travniki. Na varovalnih nasipih prevladujeta grmovna vegetacija in kopenska trstičja v različnih fazah naravnega zaraščanja.

Takšna pestrost močvirske sladkoljubne vegetacije je posledica primerne upravljanja. Na teh rastiščih je navadni trst tako dominantna vrsta, da bi v nekaj letih povsem prerasel vse drugo rastlinstvo. S kopičenjem biomase bi se posledično začel naraven proces zaraščanja v smeri gozda. Zato so vsakoletni posegi v ta prostor nujni za vzdrževanje večje mozaičnosti med močvirskimi združbami.

SAJENJE AVTOHTONIH VRST

Ustrezno upravljanje je pomembno tudi z vidika večanja biotske raznovrstnosti, saj nekatere rastlinske vrste za vzpostavitev svojih rastišč potrebujejo več časa kot druge. Ker je rezervat povsem obdan z mestom, ta proces poteka počasi. Zato smo se odlo-

Za RAHLOCVETNO KUKAVICO

(*Orchis laxiflora*) je značilna konveksno upognjena medena ustna. V sladkovodnem delu rezervata raste na močvirnih travnikih, ki so večinoma izvzeti iz paše. Na te travnike smo pred leti zanesli semena, že dve leti kasneje so vzcveteli prvi primerki, danes pa se uspešno širi na ustreznih rastiščih v rezervatu. Cveti maja, a raste v notranjosti rezervata, zato je skrita očem obiskovalcev.

foto: Josip Otopal

čili za vnos semen nekaterih vrst, ki so značilne za tovrstna rastišča. Izbirali smo izključno avtohtone vrste, ki rastejo na primerljivih površinah v submediteranskem območju Slovenske Istre. Ta proces se je izkazal za primerne, saj so se nekatere vrste lepo razširile in danes tvorijo pestre sestoje.

Danes je v rezervatu daleč največja pestrost sladkovodne močvirske vegetacije na območju Slovenske Istre. Tovrstna življenjska okolja so dandanes zelo redka in razdrobljena. Večino teh rastišč so izsušili za njivske površine oziroma zazidali. Tako danes tudi sladkovodni del rezervata pomeni izjemno naravno dediščino, ki jo je treba nujno ohraniti za naše zanamce! ┘

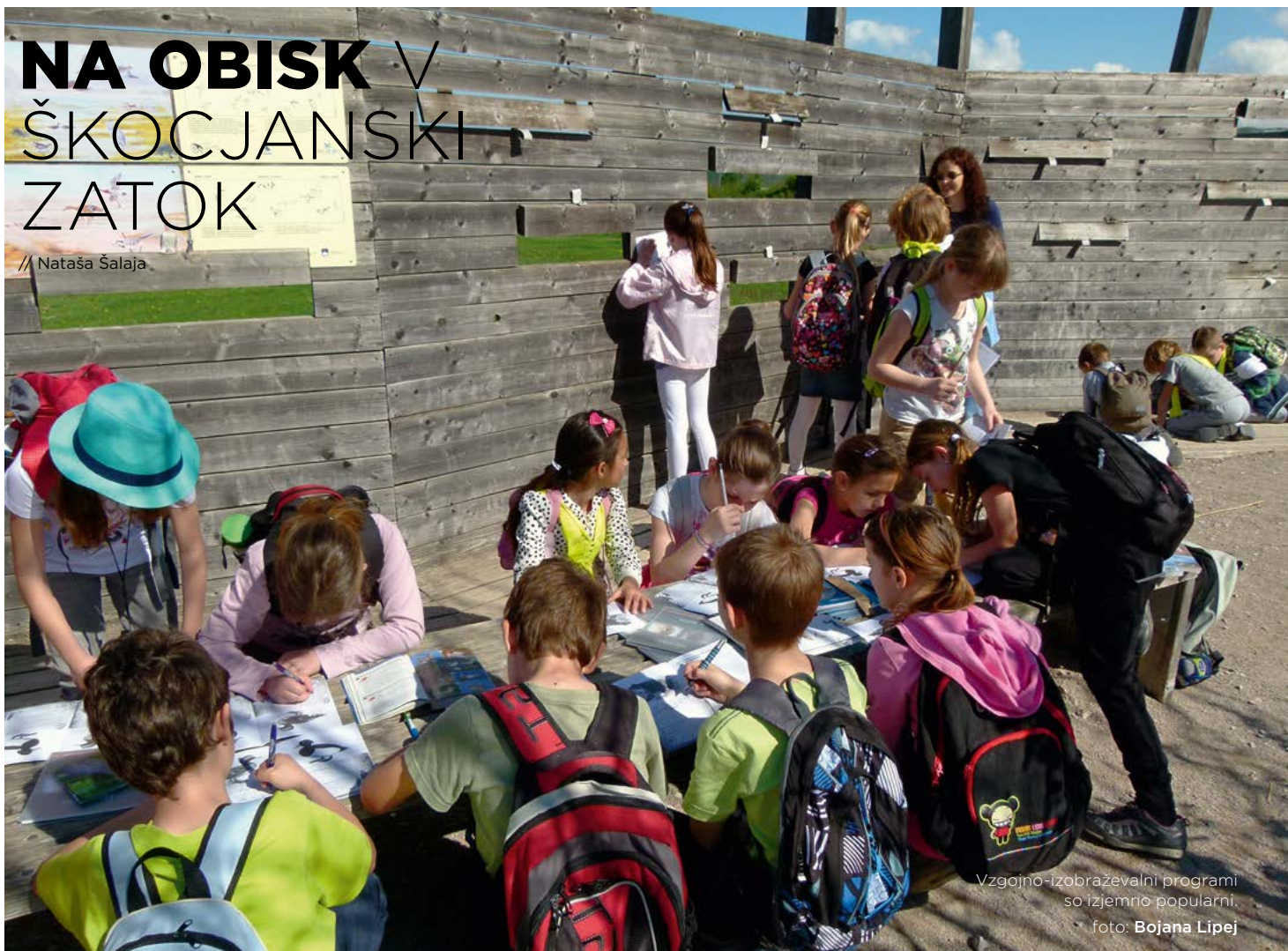
VELECVETNI RALOVEC

(*Serapias vomeracea*) spada v družino kukavičevk. Cvetovi so brez nektarja, zato ima rastlina zanimivo strategijo privabljanja opraševalcev. Notranjost cveta je vedno od 1 do 3 stopinje toplejša od okolice, zato samotarske čebele in hrošči mnogokrat v njem prenočijo ali pa se v njih zadržujejo v deževnem in hladnem vremenu. Ko je v okolici dovolj toplo, zapustijo cvet, s seboj pa nosijo dragoceni tovor v obliki prašnic. Velecvetni ralovec lahko opazujemo pri vходу v NR Škocjanski zatok pri staji za konje. Še posebno lep je maj, ko cveti.

foto: Josip Otopal

NA OBISK V ŠKOCJANSKI ZATOK

// Nataša Šalaja

Vzgojno-izobraževalni programi
so izjemno popularni.
foto: Bojana Lipej

Z obnovo Naravnega rezervata Škocjanski zatok je bila urejena tudi infrastruktura za obiskovanje.

foto: Tina Kocjančič

Omogočanje spoznavanja in doživljanja narave nam je bilo na DOPPS-u ob zavezanju, kako pomembno je pri ozaveščanju ljudi in pridobivanju podpornikov za varstvo narave, vedno ena izmed prednostnih nalog. Vodeni ornitološki izleti za člane in nečlane so stalnica med aktivnostmi društva vse od njegove ustanovitve leta 1979. Naravni rezervat Škocjanski zatok so

prve skupine ob strokovnem vodstvu naših zaposlenih in prostovoljcev obiskale takoj po začetku upravljanja leta 1999.

Nadaljnji razvoj obiskovanja zatoka je tesno povezan z obnovo naravnega rezervata in urejanjem infrastrukture za obiskovanje. Vse se je začelo leta 2002 s preprosto gradbeno barako, ki je poleg pisarne in skladišča dolgo let rabila tudi kot skromna, a prijetna predavalnica in prostor za sestanke. Ko smo leta 2007 odprli krožno učno pot okoli sladkovodnega močvirja na bonifiki s štirimi opazovališči, opremljenimi z zastiralnimi stenami z linami, smo obiskovalcem omogočili ogled novonastalega močvirja brez motenj za živi svet. Opazovališča smo opremlili s klopki za počitek obiskovalcev in interpretativnimi vsebinami. V obdobju pred obnovo rezervata so bile med obiskovalci predvsem šolske skupine. Lokalni prebivalci iz okoliških vasi in Kopa so po zaključku obnove območje vzeli za svoje in začeli v vedno večjem številu prihajati na sprehode v iskanju miru, užitka v lepi naravi ob opazovanju živalskega in rastlinskega sveta, vedno več pa je bilo tudi rekreativcev.

Po postavitvi in odprtju objektov marca 2016 smo uvedli nov režim obiskovanja, v okviru katerega smo prej premnožično rekreacijo terminsko

omejili, z dokončno ureditvijo območja in našim usmerjanjem obiska v recepciji in na terenu pa so se zmanjšale tudi druge kršitve. V novih objektih s primernimi prostori in ustrezno opremo načrtujemo različne programe in dogodke: od vzgojno-izobraževalnih programov, vodenih ogledov, delavnic, predavanj, srečanj in konferenc. Organizacijam ponujamo tudi najem dvorane v centru za obiskovalce za izvedbo njihovih dogodkov. Spomladi 2016 smo pričeli tudi s programi s kamarškimi kobilami, ki so predvsem pri mlajši generaciji naleteli na izjemen odziv.

Z novimi programi in ponudbo za obiskovalce smo po letu 2016 v naravni rezervat pritegnili vsako leto več obiskovalcev. Skupno število obiskovalcev v obdobju od 2016 do 2018 se je gibalo med 52 in 58 tisoč letno. Različnih dogodkov, delavnic, predavanj za širšo javnost, programov s konji, predstavitev in vodenj pri najemu dvorane se je udeležilo skoraj 22 tisoč obiskovalcev (povprečno 7300 na leto), ki so tako na najbolj neposreden način spoznavali in doživljali naravo Škocjanskega zatoka in poglobili svoje znanje. Med njimi je bila več kot polovica udeležencev iz osnovnih in srednjih šol. Odraslih obiskovalcev je bilo za dobro tretjino, v manjšem številu pa so naravni rezervat obiskovali tudi študenti, mlade družine z otroki, skupine s posebnimi potrebami in predšolski otroci.

Novi programi še nastajajo, tako da je možnosti za razvoj kakovostnih oblik spoznavanja in doživljanja narave še veliko več. Ker razpoložljiva javna sredstva ne zadoščajo za pokritje vseh stroškov upravljanja, pa so lastni prihodki, ki jih ustvarimo s temi programi ter prodajo v baru in trgovini, zelo pomembni za to, da Naravni rezervat Škocjanski zatok še naprej ohranjamo v dobrem stanju. Vse prihodke iz tega vira namreč neposredno porabimo za upravljanje in vzdrževanje obstoječih objektov.

Lastni prihodki, ki jih DOPPS ustvari s programi ter prodajo v baru in trgovini, so nadvse pomembni za ohranjanje Škocjanskega zatoka v dobrem stanju.

foto: Tina Kocjančič

Kreheljca

// Al Vrezec

IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE

foto: David Kunc

Preden je Škocjanski zatok postal naravni rezervat, je bil videti precej drugače kot danes. Zaradi odplak, ki so se zlivale vanj, se je v laguni kopičilo veliko organskih snovi, zato je v usedlinah zatoka prihajalo do gnitja v razmerah brez kisika. To pa je idealno okolje za razrast nekaterih bakterij, ki v vodo izločajo strupeni nevrotoksin botulin. Primeri botulizma, množičnega pogina vodnih ptic zaradi zastrupitve z botulinom, so se v Škocjanskem zatoku na grozo ornitologov kar vrstili, saj so mrtve ptice ležale vsepovsod. Danes je seveda povsem drugače, vendar pa so iz tistih temnih časov Škocjanskega zatoka v zbirki Prirodoslovnega muzeja

Slovenije shranjeni tudi nekateri primerki najdenih mrtvih ptic, žrtev botulizma. Takšna sta dva kreheljca (*Anas crecca*), ki sta ju 6. oktobra 1999 pri popisu ptic v Škocjanskem zatoku našla Borut Rubinič in Al Vrezec. Raci, prva je samica (inv. št. 5425), druga pa eklipsni samec (inv. št. 6789), je prepariral Vilijem Žgavec. Obe ptici sta bili na selitvi z obilnim podkožnim maščevjem, kar kaže, da sta poginili zelo hitro zaradi zastrupitve in da ni šlo za shiranost. Vsekakor je v teh pticah iz časov pred renaturacijo Škocjanskega zatoka shranjena zgodovina območja, ki se na različne načine zrcali v ohranjenih muzejskih preparatih.

KAMARŠKI KONJI V ŠKOCJANSKEM ZATOKU

// Daša Stavber

Paša je na sladkovodnem delu Škocjanskega zatoka ključna.

foto: **Andrej Milovac**

Leta 2008 smo v Naravni rezervat Škocjanski zatok pripeljali prvi dve markantni kamarški kobili, da bi pomagali pri vzdrževanju vegetacije v sladkovodnem delu naravnega rezervata. Z njima je že tako vedno bolj priljubljeno območje dobilo še eno dodano vrednost in novo »podobo«. Danes čreda pašnih živali obsega štiri kamarške konje in štiri podolska goveda.

ZAKAJ KAMARŠKI KONJI

Kamarškim konjem pravijo tudi »morski konji«. Živijo v delti reke Rone v pokrajini Camargue na jugu Francije, po kateri so dobili ime. Pokrajina

zajema obširno nižinsko močvirje velikih slanih lagun, od morja ločenih s peščenimi plitvinami, obdanimi s sestoji trstičja. Konji so prilagojeni močvirnim tlom, kopita so širša in prilagojena daljšemu zadrževanju v vodi. So manjši, vendar močni, pogumni, zmogljivi in skromni, smiselno usklajeni za življenje v naravi. To je prepoznal tudi Napoleon, ki jih je uporabljal v svoji vojski v 18. stoletju. Pasma se skozi stoletja ni veliko spreminjala, selekcijo je ustvarjala narava in le malo je nanjo vplival človek. To daje konjem močnejšo čredno pripadnost in empatijo, posledično sledljivost in močan občutek pripadnosti vodji, ki je lahko tudi človek. Tako imenovani »varuhi« (ang. »guardians«) na

S prihodom pašnih živali so se začele pojavljati tudi **KRAVJE ČAPLJE** (*Bubulcus ibis*).

foto: **Mirko Kastelic**

tem območju še danes živijo v sožitju s čredami kamarških konj in jih uporabljajo za upravljanje s čredami domorodnega močvirskega goveda. Življenje v močvirju je konjem omogočalo predvsem hranjenje z močvirskim rastjem, za katerim so večkrat segli daleč v vodo. Ta prilagoditev je ključna in prav zato so tako zelo pomembni pri upravljanju vegetacije v Škocjanskem zatoku, saj so nekatere površine tudi po začasni izsušitvi terena enkrat letno, konec avgusta in septembra, po koncu gnezditve ptic, nedostopne za čistilno košnjo s traktorjem. Vegetacijo, predvsem sestoj trstičja in rastline, ki se jim živali izogibajo in so dostopne, na koncu rastne dobe namreč pokosimo in tako preprečimo njihovo širjenje. Po drugi strani bi brez paše zaradi pozne košnje v vegetaciji hitro prevladali sestoji trstičja in grmovne vrste.

V Škocjanskem zatoku konji živijo od leta 2008, ko sta bili tedaj dvoletni kamarški kobili Rosa in Rižana podarjeni DOPPS-u iz Deželnega naravnega rezervata na izlivu Soče. Njihov namen je bil sprva le vzdrževanje vegetacije sladkovodnega dela s pašo. S tem je potreba po kmetijski mehanizaciji in ročni košnji na območju manjša in tako narava ostaja v pristni podobi. Bivanje pašnih živali v zatoku vpliva tudi na večjo zastopanost nekaterih živalskih vrst. V Škocjanskem zatoku so bile na novo opažene številne vrste govnačev in nove vrste ptic, kot je kravja čaplja (*Bubulcus ibis*).

Po postavitvi večje lesene ograde in nadstreška za pašne živali leta 2016 smo brez motenja ptic in drugih divjih živali lahko pričeli z udomačitvijo in pripravo konj za jahalne programe za obiskovalce, s katerimi smo pričeli takoj po odprtju objektov spomladi istega leta. Pričeli smo s sprehodi s konji od maja do oktobra. Občasno smo konje vključili tudi v vodenje skupin po učni poti, rojstne dneve, vedno pa so tudi ena izmed privlačnosti na dnevih odprtih vrat NRŠZ. V letu 2017 smo sprehode nadgradili z delavnicami za otroke »Učim in razvijam se s konji«, kasneje poimenovanimi v »Kamarški dotik«, kjer smo z drugačnim, konju in otroku prijetnim načinom celostno predstavili vlogo konj v naravnem okolju, prek konj razvijali osebne lastnosti otrok, kot sta odločnost in jasnost izražanja, ter gradili veščine jahanja. Letošnje leto beležimo tretjo sezono, ki je nadvse uspešna ter bogati Obalo, kjer druge tovrstne ponudbe ni.

ZAKAJ SMO PRI DELU S KONJI POSEBNI, DRUGAČNI

Njihov prispevek pri pridobivanju lastnih sredstev je dobrodošel, vendar ni prvotnega pomena. Poudarek je na divji komponenti konj, torej paši v sladkovodnem močvirju brez stika s človekom. Tedaj so konji del naravnega sistema enako kot varovane domorodne vrste živali in mi smo le obiskovalci, ki nam občasno naklonijo svojo pozornost. Delo z njimi poteka v njim prijazni in naravni obliki in tako radi sodelujejo, stik s človekom povezujejo z nečim prijetnim in zabavnim. So nepodkovani, ujahani brez uporabe brzde, večkrat jih jahamo le z jahalno blazino. Kamarški konji so na močvirnih tleh Škocjanskega zatoka tako našli svoj prostor v svoji večfunkcionalnosti, kjer skrbijo za vegetacijo in za obiskovalce, obenem imajo pri tem koristno vadbno, ki jih ohranja gibljive in zdrave.

Z letom 2016 so se tudi naše zatoške beline vključile v programe za obiskovalce.
foto: Lidija Gulič

Pristnost okolja, da se lahko v otroku razvije vztrajen, angažiran in trajnosten značaj oziroma ljubezen do narave.

foto: Igor Brajnik

NARAVNI REZERVAT ŠKOCJANSKI ZATOK KOT UČILNICA V NARAVI

// Bojana Lipej

»Povej mi in bom pozabil. Pokaži mi in si bom zapomnil. Vzbuđi mi zanimanje in bom razumel.«

(kitajski pregovor)

Naravni rezervat Škocjanski zatok ima poleg svoje izjemne vloge kot območje za ohranjanje redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst tudi pomembno izobraževalno vlogo. Raznolikost življenjskih okolij, od sladkovodnih do somornih in skorajda povsem morskih, in bližina urbanih naselij nam ponujata edinstveno priložnost za opravljanje različnih vzgojno-izobraževalnih aktivnosti v naravi. Pouk na prostem je zelo interdisciplinaren (povezuje naravoslovne, tehnične in družboslovne predmete) in vključuje mnoge sodobne didaktične pristope, ki pomagajo pri izoblikovanju intelektualnih sposobnosti učencev, spodbujajo njihovo raziskovanje in znanstveno razmišljanje kot tudi iznajdljivost v problemskih situacijah. Ker je pouk na prostem povezan z naravnim okoljem, učence motivira, jih navdušuje za raziskovanje in, kar je najpomembnejše, spodbuja in ohranja njihovo radovednost. Učenci tako lahko naravo in njeno raznolikost spoznavajo in doživljajo prek lastnih izkušenj in izkušenj drugih ter posledično razvijajo odgovoren odnos do ohranjanja in varovanja naravnega okolja.

Vse to nas je spodbudilo, da smo leta 2006 v NR Škocjanski zatok pripravili prvi vzgojno-izobraževalni program, ki je postavil osnove za ustrezno strokovno izobraževalno delo z mladimi in nenaadnje za uspešnejše doseganje zastavljenih ciljev

RAKAR
(*Acrocephalus arundinaceus*)
ilustracija: Jan Hošek

pri ozaveščanju mladih o pomembnosti varstva narave. V letu 2014 je sledila njegova prenova, ki je temeljila na preteklih izkušnjah pri izobraževalnem delu z mladimi ter izmenjavi mnenj in znanja na področju izobraževanja s sorodnimi upravljavci

Ker je pouk na prostem v Škocjanskem zatoku povezan z naravnim okoljem, učence motivira in jih navdušuje za raziskovanje.

foto: Bojana Lipej

zavarovanih območij v Italiji in Sloveniji. Kot rezultat te prenove so bili oblikovani štirje različni vzgojno-izobraževalni programi:

1. NARAVA JE ČUDOVIT IN ČAROBEN SVET,

v katerem predšolski otroci s pomočjo didaktičnih in zabavnih otroških iger na sprehodu po krožni učni poti odkrivajo skrivnosti narave in s čuti zaznavajo njeno barvitost in zvočne kulise množice ptic pevk Škocjanskega zatoka.

2. PUSTOLOVSKI IZLET PO ŠKOCJANSKEM ZATOKU

je namenjen učencem v starosti od 6 do 8 let. Učenci na igriv in poučen način odkrivajo in spoznavajo živo in neživo naravo naravnega rezervata, njeno raznolikost, povezanost in spremenljivost ter značilna življenjska okolja, kot so mlaka, močvirni travnik, trstičje in polslana laguna.

3. OPAZUJEMO IN SPOZNAVAMO ŠKOCJANSKI ZATOK

je vzgojno-izobraževalni program, ki je pripravljen za učence druge triade osnovne šole (od 9 do 11 let) in temelji na njihovem aktivnem pristopu. S pomočjo poskusov, slušnega in vidnega opazovanja, reševanja ugank in nalog učenci spoznavajo pestrost življenjskih okolij in rastlinskih ter živalskih vrst v rezervatu, vključno z njihovimi prilagoditvami takšnim okoljem (plavalna kožica, prikrita obarvanost, različne dolžine kljunov ptic ...), kot tudi, da je raznolikost življenjskih okolij nekaj zelo pomembnega, saj je zaradi nje večja tudi raznolikost živalskih in rastlinskih vrst.

4. RAZISKUJEMO ŠKOCJANSKI ZATOK

je program, ki je namenjen najstarejšim učencem (nad 12 let) in je zasnovan na raziskovalnem delu, ki vključuje pridobivanje znanja o naravi in procesih v njej – učenci zaznavajo, opazujejo in spoznavajo, da se določeni procesi in pojavi v naravi dogajajo in da obstajajo logične razlage zanje. Učenci imajo možnost, da dojamajo smiselnost varovanja biotske pestrosti in razumejo pomen Škocjanskega zatoka kot vroče točke biotske raznovrstnosti v slovenskem in severnojadranskem prostoru.

Glede na obiskanost in pozitivne povratne informacije s strani različnih izobraževalnih organizacij lahko danes s ponosom zapišemo, da je Naravni rezervat Škocjanski zatok potrdil svoje poslanstvo kot učilnica v naravi in v popolnosti opravičuje svojo pomembno izobraževalno vlogo.

Učenci lahko naravo in njeno raznolikost spoznavajo in doživljajo prek lastnih izkušenj.

foto: Tamara Čelhar

»Škocjanski zatok je najprej in predvsem rezervat za ptice. To je vsakomur jasno že takoj, ko vstopi vanj. Z gledišča naravovarstvenega pedagoga je tako tudi prav. To je prostor, kjer otroci lahko razvijajo svoje znanje in zanimanje za ornitologijo ter naravoslovje nasploh. Ponuja tisto, kar v šolah velikokrat izostane - pristnost okolja in čas, da se lahko v otroku razvije vztrajen, angažiran in trajnosten značaj oziroma, preprosteje povedano, ljubezen do narave. Ponuja tudi priložnost, da vsakdanje opazovanje narave razvijemo v znanstveno, kar je v naravoslovnem izobraževanju zanemarjeno, če ne že kar pozabljeno področje. Ornitologija namreč ni zgolj vidno in slušno zaznavanje ptic, ampak znanstveno opazovanje: sistematično prepoznavanje značilnosti in razlik in s tem razvijanje veščin prepoznavanja vrst, razvrščanja v družine, razločevanja vedenj itn. Za to je potrebno teoretično in praktično ornitološko znanje ter velikokrat tudi pomoč izkušenejših ornitologov. V sodobnem pedagoškem raziskovanju pričnemo odkrivati pomene neformalnih oblik naravoslovnega in okoljskega izobraževanja in tudi v tem pogledu Naravni rezervat Škocjanski zatok predstavlja pomembno vzgojno-izobraževalno obogatitev v našem prostoru.«

izr. prof. dr. Gregor Torkar,
Katedra za biološko in okoljsko izobraževanje,
Pedagoška fakulteta Univerza v Ljubljani

LUKA KOPER V SOŽITJU S ŠKOCJANSKIM ZATOKOM

// Sebastjan Šik, Luka Koper

foto: Jaka Ivančič

Koprsko pristanišče zaseda velik del Koprškega zaliva in je z dveh strani obdano s strnjanim naseljem, v zaledju z naravnim okoljem posebne vrednosti, Škocjanskim zatokom, navzven pa ga objema občutljiv morski ekosistem. V Luki Koper zato trajnostni razvoj razumemo široko, ne le v mejah zakonodaje. Težimo k čim obsežnejšemu uvajanju sodobnih tehničnih rešitev in živimo ter se razvijamo v sožitju z ljudmi in naravo, saj pristanišče predstavljamo vsi, ki v njem delamo in z njim živimo.

Družba Luka Koper je bila v lokalnem okolju prvo podjetje, ki je delovanje Škocjanskega zatoka finančno podprlo že leta 2000 ob prijavi projekta LIFE za obnovo območja Evropski komisiji in s tem že takoj po zavarovanju izkazala zaupanje v razvijajoče se zavarovano območje v sosesčini. V naslednjih letih je Luka v skupni vrednosti 15.000 evrov sofinancirala več projektov iz sklada Živeti s pristaniščem, ki so bili uresničeni v obdobju od leta 2001 do 2007.

Umeščenost v neposredno bližino bivalnih območij in območja Natura 2000 (Škocjanski zatok) ponuja

izhodišče za sodelovanje na številnih področjih. Lani smo med številnimi projekti, ki jih podpiramo, omogočili nakup novega električnega vozila, namenjenega vzdrževanju površin in objektov za obiskovalce v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. S finančno pomočjo družbe Luka Koper v višini 25.000 evrov je Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije električno delovno vozilo tudi kupilo.

Letos smo Škocjanskemu zatoku namenili tudi donacijo za ureditev vstopnih točk, učne poti in površin pod ankaransko vpadnico. Gre za 1,5 ha veliko območje, ki deluje kot tamponski pas in naj bi čimbolj nevtraliziralo negativne vplive prometa, drugih urbanih pritiskov in navzočnosti ljudi na razmere v naravnem rezervatu. V zadnjih desetih letih smo tako za urejanje in vzdrževanje rezervata namenili 80.000 evrov.

Ne gre pa le za finančno pomoč. Luka Koper si prizadeva zmanjševati tudi negativne vplive na okolje že na samem izvoru njihovega nastanka. Prislunili smo željam DOPPS in med sanacijo razsvetljuje v pristanišču na njihovo prošnjo prednostno sanirali območje ob meji z naravnim rezervatom, saj je bila stara razsvetljava moteča za živali. Uredili smo tudi zaščitno baražo na morskem kanalu, ki dovaja slano vodo v rezervat, ter sodelovali pri iskanju rešitev za zmanjšanje hrupa.

Za konec lahko rečemo, da sta si pristanišče in zatok usojena. Škocjanski zatok je dejansko nastal kot »stranski« produkt rojstva in izgradnje pristanišča, zato se deloma čutimo odgovorne za njegov obstoj in razvoj. Pristno vez med pristaniščem in rezervatom bomo tudi v bodoče krepili z željo, da bo sobivanje med luko in zeleno oazo Kopa še naprej tako prijazno in uspešno, v korist nas vseh.

Taktilni model, pripomoček za spoznavanje Škocjanskega zatoka slepih in slabovidnih, je financirala Luka Koper iz sklada Živeti s pristaniščem.

foto: Mateja Dominko

Med zadnjimi projekti, ki jih je podprla Luka Koper, je bil nakup novega električnega vozila, namenjenega vzdrževanju površin in objektov za obiskovalce Škocjanskega zatoka.

foto: Sebastjan Šik

OD MESTNEGA SMETIŠČA DO ENEGA OD **PONOSOV** **SLOVENSKEGA** **VARSTVA NARAVE**

Ob zaključevanju prvih dvajsetih let Koncesijske pogodbe za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok in na pragu podaljšanja za naslednjih deset se človek vpraša, kaj smo v Škocjanskem zatoku naredili prav, da nam je uspelo v tako kratkem času priti od mestnega smetišča do enega izmed ponosov slovenskega varstva narave.

Nobena naloga že od samega začetka ni bila lahka in samoumevna, nič se ni zgodilo samo od sebe, vse je bilo trdo delo, potrpežljivi koraki in neskončna ljubezen do narave v njenem najširšem pomenu. In bistveno – vse inštitucije in vsak posameznik so opravili svoje delo, kakor so ga najbolje znali in zmogli.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je s svojo ekipo strokovnjakov – entuziastov v središče prizadevanj postavilo varstveni cilj ohraniti poslanske in sladkovodne habitatne tipe ter tako 1400 živalskim in rastlinskim vrstam, med njimi 254 vrstam ptic, 300 vrstam hroščev, 400 vrstam metuljev, 41 vrstam kačjih pastirjev, 19 vrstam rib, 5 vrstam dvoživk in 8 vrstam plazilcev zagotoviti življenjski prostor. To je DOPPS-u tudi uspelo – skupaj z Ministrstvom za okolje in prostor, ki je v prvi vrsti poskrbelo za zakonodajni okvir in pomemben delež finančnih sredstev. S skupnimi prizadevanji je bil tako dosežen tudi drugi, razvojni cilj – nekaj več kot 122 hektarjev deliti v sožitju med obiskovalci, pticami, podolskim govedom in kamarškimi konji. Posebna pozornost pri razvoju infrastrukture in programov za obiskovalce je bila pri tem posvečena mladim in skupinam s posebnimi potrebami. Da uspešno sledimo ciljem, jih dosegamo in presegamo, pa ima zasluge tudi Odbor za naravni rezervat, kjer se upravljavcu in ministrstvu pridružijo še naravovarstvena in vodarska stroka (Zavod RS za varstvo narave in Direkcija RS za vode) ter predstavništvo lokalnih interesov (Mestna občina Koper). Če se jim pridružijo še pomembna mednarodna partnerstva (BirdLife International, Adriawet), ki so se oblikovala v preteklih letih, je krog za uspešno delo sklenjen.

Člani in zaposleni DOPPS, ki imajo o rezervatu najpopolnejše znanje in razpoložljive podatke in jih uspešno zbirajo že od 70.-ih let preteklega stoletja, zato lahko zagotavljajo popolno kontinuiteto prenosa tega znanja, ki je za uspešno upravljanje nujno potrebno.

Vse to in še več je Škocjanski zatok – (ne)resnična narava na pragu turističnega mesta, prislunjena na industrijsko cono, stisnjena med hitro cesto, železnico, Aro in pristanišče. Dokaz neverjetne moči narave, ki potrebuje le odločitev človeka, da ji pusti dihati, pa se vrne v vsej svoji moči in popolnosti. In nagradi vse nas z neverjetnimi prizori in barvami neba, letom ptic in kačjih pastirjev, trepetom morja, ki ga sproži riba med slanušami ali preprosto le s trenutkom tišine, ko se izmučeni od hrupa vsakdanjika usedemo na nabrežje lagune. In uživamo. In smo hvaležni ljudem, ki skrbijo za ta čudoviti košček naše domovine.

dr. Marija Markeš,
predsednica Odbora za naravni rezervat, Ministrstvo za okolje in prostor

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS, OKTOBER– DECEMBER 2019

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva **www.ptice.si** in na FB-strani **www.facebook.com/pticeDOPPS** najkasneje na dan dogodka.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

PREDAVANJA

SRE
6
NOV

 Rok Lobnik

MARIBOR, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160
(predavalnica bo objavljena naknadno)

ob 18.00

 Prislunili bomo potopisnemu predavanju o obisku Ugande, kamor so se v okviru projekta »Never lose your soul« odpravili naši mladi ornitologi.

TOR
15
OKT

 Maruška Lenarčič

NR ŠKOCJANSKI ZATOK, Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok, Sermin 50, Koper

ob 18.00

 »Potovanje ob Tihomorski obali, vse od Seattla pa do Kalifornije in skokom v polpuščavski svet, je bilo eno samo presenečenje, osupljivo lepa in raznovrstna naravna priobalna prostranstva so bila navdušujoča, pogledi na zasnežene vulkanske gore očarljivi, prav tako tudi peščene sipine, mnoga jezera ...« je povedala predavateljica. Pridružite se nam na predavanju in spoznali boste še marsikaj zanimivega.

OKTOBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
		1	2	3	4 	5
	7	8	9	10	11 	12
	14	 15	16	17	18	19
	21	22	23	24	25 	26
	 28	29	30	31		

NOVEMBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
				1	2 	3
	4	5 	6	7	8	9
	11	12	13	14	15	16
	18	 19	 20	21	22	23
	 25	26	27	28	29	30

DECEMBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
						1
	2	3 	4	5	6	7
	9	 10	11	12	13	14
	16	17	18	19	20	21
	23	24	25	26	27	28
	30	31				

BRADATA SOVA
(*Strix nebulosa*)
foto: iStock

TOR
19
NOV

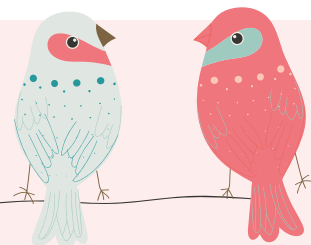
 Sara Cernich in Domen Stanič

NR ŠKOCJANSKI ZATOK, Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok, Sermin 50, Koper

ob 18.00

 Med letoma 2016 in 2019 sta avtorja trikrat obiskala vzhodno Poljsko, natančneje narodne parke Bialowieza, Biebrza in Polesie. Med raziskovanjem zadnjih ostankov evropske prvobitne narave sta naletela na številne redke in zanimive živali, kot so zober, volk, bobber, bradata sova in številne druge ptice. Na predavanju bo govor tako o živalih kot tudi o rastlinskem svetu in raznolikih življenjskih okoljih teh narodnih parkov.

Vpišite se v e-skupino Ljubitelji ptic

Če želite prejemati naša obvestila o društvenih dogodkih ali prispevati svoje izkušnje oziroma mnenja, povezana s pticami in naravo, če želite prebrati, kakšne dogodivščine so izkusili drugi člani društva, si ogledati njihove fotografije ipd., potem vas vabimo, da se vpišete na skupino Ljubitelji ptic, in sicer na ljubitelji-ptic-subscribe@yahoogroups.com.

AKCIJE / DELAVNICE / STOJNICE

SRE
20
NOV

DIVJI SVET NAMIBIJE

Daša Donša

MURSKA SOBOTA, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10 (predavalnica v pritličju)

ob 17.30

V današnjem svetu se vse pogosteje zanemarljivo skrbi za biotsko raznovrstnost našega planeta. Še posebno v afriških državah, kjer pogosto tolče revščina in se cilji varstva narave zabrišejo z ekonomskimi potrebami prebivalstva. Namibija se uspešno bojuje za dobro naravnih vrednot z urejeno naravovarstveno zakonodajo, ozaveščanjem domačinov in z zagotavljanjem pomoči divjim živalim. Naša članica, Daša Donša, je opravljala prostovoljno delo v zavetišču in rehabilitacijskem centru za divje živali N/a'an ku sē. Na predavanju nam bo predstavila svoje izkušnje z naravovarstvom in življenjem v Namibiji.

REGLJA
(*Anas querquedula*)
ilustracija: Jan Hošek

PON

10

DEC

TEČAJ PREPOZNAVANJA VODNIH PTIC

Luka Božič

NR ŠKOCJANSKI ZATOK, Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok, Sermin 50, Koper

ob 18.00

V okviru priprav na zimsko štetje vodnih ptic (IWC) bomo organizirali predavanje, na katerem bomo spoznali race, gosi, čaplje in druge vodne ptice, ki jih v zimskem obdobju lahko opazujemo na naših vodah. Naučili se bomo, kako jih najlažje prepoznamo, kako ločimo samico od samca, kakšno je njihovo vedenje, hkrati pa bomo spoznali metodo in rezultate prejšnjih popisov.

PON
25
NOV

KRMLJENJE PTIC POZIMI

Tilen Basle

CELJE, Osrednja knjižnica Celje, Muzejski trg 1A

ob 17.30

Pozimi, ko tla prekrije sneg in se temperature spustijo pod ledišče, postane hrana pticam težje dostopna. To je odlična priložnost, da na vrtu ali na balkonu postavimo ptičjo krmilnico, jo napolnimo s krmo in s tem privabimo različne vrste ptic. Na predavanju bomo predstavili pravilne načine krmljenja in spoznali najpogostejše obiskovalce krmilnic.

MENIŠČEK
(*Regulus ignicapilla*)

ilustracija: Mike
Langman / RSPB

KODEKS slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- ▶ pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- ▶ pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ▶ ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- ▶ bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- ▶ vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- ▶ sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

SOB
26
OKT

AKCIJA ČIŠČENJA GNEZDILNIC V MARIBORSKEM MESTNEM PARKU

Tilen Basle

MARIBOR, Mestni park
(zbor pred Akvarij-terarijem)

ob 9.00

Gnezdilnice v mariborskem Mestnem parku so bile v letošnji sezoni lepo zasedene. Jesen je čas, da jih pregledamo, očistimo in po potrebi popravimo. Z akcijo bomo pticam ponovno priskrbeli primerna in varna mesta za gnezdenje. Za lažjo organizacije vas prosimo, da udeležbo potrdite na tilen.basle@dopps.si ali 051 636 224. Izvedbo akcije sofinancira Mestna občina Maribor.

PET-PON
25-28
OKT

9. POMURSKI ORNITOLOŠKI VIKEND

Nataša Bavec
(040 294 845 ali na natasa.bavec@gmail.com)

SVETI JURIJ ob Ščavnici

SRE
4
DEC

DELAVNICA: KRMILNICA ZA PTICE

Eva Horvat

MARIBOR, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160
(predavalnica bo objavljena naknadno)

ob 18.00

Na delavnici si bo lahko vsak udeleženec izdelal svojo krmilnico za ptice in jo odnesel domov. Izdelava ni zahtevna in je primerena tudi za družine z otroki. Za material in orodje bo poskrbljeno. Vmes bomo dali tudi nekaj napotkov za pravilno hranjenje ptic pozimi. Namig: krmilnica je lahko tudi lepo božično darilo.

LIŠČEK
(*Carduelis carduelis*)
ilustracija: Jan Hošek

SOB
12
OKT

OBROČKANJE KRALJIČKOV V MOSTECU

Dare Fekonja
(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, Mostec

od 8.00 do 12.00

Kraljički se jeseni združujejo v manjše jate. Premike naših dveh vrst kraljičkov, rumenoglavega in rdečeglavega, spremljamo s sedaj že tradicionalnim obročkanjem ptic na terenu. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS. V primeru dežja bo dogodek prestavljen na nedeljo, 13. 10. 2018.

RDEČEGLAVI KRALJIČEK
(*Regulus ignicapilla*)
foto: iStock

NED
20
OKT

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 18. 10., do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK
(zbirno mesto je pri vhodu v park)

med 8.30 in 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vođenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

NED
3
NOV

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja
(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Katere ptice prezimujejo v mestnem parku Tivoli in vso zimo obiskujejo krmilnice, bomo spoznali na novembrskem izletu. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

NED
17
NOV

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 15. 11., do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK
(zbirno mesto je pri vhodu v park)

med 8.30 in 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vođenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

Prosimo vas, da termine še enkrat preverite v Napovedniku na naši spletni strani www.ptice.si, kjer so podrobneje navedene tudi vsebine predavanj, izletov in akcij.

NED
1
DEC

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja
(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Zima je najtežja preizkušnja v življenju ptic. Nekatere se odselijo, druge, kot na primer menišček, se iz višje ležečih gozdov premaknejo v nižje, kjer so razmere manj ostre. Katere ptice zima prežene v mestni park Tivoli, bomo ugotavljali na izletu ob začetku veselega decembra. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

NED
1
DEC

TRADICIONALNI IZLET NA PTUJSKO JEZERO

Tilen Basle in Eva Horvat

PTUJ, most za pešce na desnem bregu Drave

ob 9.00

Ptujsko jezero je največje stalno jezero v državi, ki je odlična lokacija za opazovanje ptic čez vse leto. Jezero lahko pozimi poleg različnih vrst rac, ponirkov in galebov gosti tudi redkejšje vrste s severa, saj velja za eno najpomembnejših prezimovališč ptic v Sloveniji. Izlet lahko izkoristite za pripravo na zimsko štetje vodnih ptic, ki bo v januarju.

NED
15
DEC

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 13. 12., do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK
(zbirno mesto je pri vhodu v park)

med 8.30 in 9.30

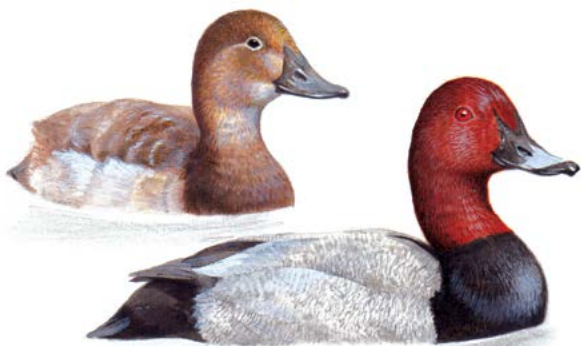

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vođenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

5. IN 6. OKTOBER 2019 (SOBOTA, NEDELJA): EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC - ŽE 26 LET!

Evropski dan opazovanja ptic poteka ravno v času jesenskih selitev. Namenjen je ozaveščanju javnosti o pticah selivkah, njihovih selitvenih poteh, ogroženosti in načinih varstva. Ptice selivke ne poznajo meja. Ključnega pomena je, da vzdolž njihovih več tisoč kilometrov dolgih selitvenih poti ohranimo območja, kjer se lahko hranijo, počivajo in v miru nabirajo moči za nadaljevanje poti. Pomembna so zlasti mokrišča. Selivke pa lahko opazujemo kjerkoli, tudi v mestnem parku. DOPPS vas skupaj z BirdLife International vabi, da ob Evropskem dnevu opazovanja ptic, v soboto, 5. oktobra, in nedeljo, 6. oktobra 2019, izkoristite priložnost in spoznate osupljivi svet ptic in njihovih selitev.

DOGODKI V OKVIRU EVROPSKEGA DNEVA OPAZOVANJA PTIC 2019 BODO POTEKALI V SOBOTO, 5. OKTOBRA, IN NEDELJO, 6. OKTOBRA 2019, PODROBNEJŠE INFORMACIJE IN PROGRAM DOGODKOV BOMO OBJAVILI NA SPLETNI STRANI.

SIVKA (*Aythya ferina*)

ilustracija: Jan Hošek

SOB 5 OKT OPAZOVANJE PTIC V NARAVNEM REZERVATU ŠKOCJANSKI ZATOK

Bojana Lipej (dodatne informacije na 051 680 442)

NR ŠKOCJANSKI ZATOK, opazovalna točka bo v osrednji opazovalnici, na učni poti, ki poteka po obrobju sladkovodnega dela naravnega rezervata na Bertoški bonifiki NR Škocjanski zatok

od 9.00 do 11.00

Evropski dan opazovanja ptic bomo izkoristili za ozaveščanje javnosti o pticah selivkah, njihovih selitvenih poteh, ogroženosti in načinih varstva. Ključnega pomena je, da vzdolž njihovih dolgih selitvenih poteh ohranimo še posebno mokrišča, kot je NR Škocjanski zatok, kjer se hranijo, počivajo in v miru nabirajo moči za nadaljevanje poti.

SOB

5

OKT

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC NA ZADRŽEVALNIKU MEDVEDCE

Luka Božič

PRAGERSKO, zbor na parkirišču pred železniško postajo

ob 9.00

V okviru letošnjega Evropskega dneva opazovanja ptic se bomo odpravili na ornitološki izlet na zadrževalnik Medvedce, ki v času selitve privabi tudi bolj redke vrste ptic. Okoli zadrževalnika je krožna pot, ki jo bomo v počasnem »ornitološkem« tempu opravili v približno 4-5 urah. Sproti bomo beležili podatke, kot so opažene vrste in število osebkov, ki jih bomo ob koncu dneva posredovali evropskim koordinatorjem dogodka.

ZELENONOGA TUKALICA (*Gallinula chloropus*)

ilustracija: Jan Hošek

NED

6

OKT

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC V NARAVNEM REZERVATU ORMOŠKE LAGUNE

Dominik Bombek

NR ORMOŠKE LAGUNE

ob 9.00

V okviru dogodkov ob Evropskem dnevu opazovanja ptic vas vabimo na vodeni ogled Naravnega rezervata Ormoške lagune, ki pticam in drugim živalim daje varno zavetje skozi celo leto. Številne vrste tukaj gnezdijo, prezimujejo ali se ustavijo, spočijejo in nahranijo med selitvijo. Spoznajte izjemno zgodbo rezervata, ki vključuje veliko človeške dobrote in večletnega trdega dela ter uživajte ob pogledu na neprecenljivo mokrišče v sicer intenzivni kmetijski krajini.

NED

6

OKT

OPAZOVANJE PTIC OB RIBNIKIH V PODGRADJU PRI LJUTOMERU

Nataša Bavec (040 294 845 ali na natasa.bavec@gmail.com)

LJUTOMER, zbirališče na parkirišču pokopališča

od 9.00 do 12.00

Ob Evropskem dnevu opazovanja ptic bomo ptice v Pomurju opazovali ob ribnikih v Podgradju, ki so celo leto življenjski prostor vodnih vrst ptic, kot so mlakarica, zelenonoga tukalica, mali ponirek, vodomec itd. Občasno si hrano na ribnikih iščeta tudi redkejša črna štorcklja in belorepec. Na izletu se bomo sprehodili še skozi mešani gozd ob ribnikih in preverili, katere ptice se selijo in katere so stalnice. Za izlet potrebujete primerne terenske obutev in obleko, priporočljiv je tudi daljnogled in priročnik za določanje ptic. Izlet je primeren za družine in tiste, ki ptice okrog nas spoznavajo na novo.

NED

6

OKT

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja (dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, mestni park Tivoli

od 9.00 do 11.00

Na jesenski selitvi se v mestnem parku Tivoli ustavijo tudi selivci, ki drugače v mestnem parku ne gnezdijo, na primer črnoglav muhar in grmovščica. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS. Še posebej je primeren za družine z otroki in začetnike.

IGOR BRAJNIK, LEGENDA IZ TRSTIČJA

// Lovrenc Lipej

Igor med rednim spremljanjem stanja v NR Škocjanski zatok, 2. julij 2008
foto: **Tadeja Oven**

Ko sva se z Igorjem spoznala, sem bil še študent biologije. Takrat Igor s svojo podobo, ki me je spominjala na Indijanca Winnetouja, junaka knjig Karla Maya, ki je bila za mojo generacijo skorajda obvezno branje, ni dajal videza nekega resnega ornitologa. A resnica je bila povsem drugačna; Igor je bil utelešenje univerzalnega ornitologa, ki je prepoznal ptice po silhuetah, oglašanju, petju in tudi zunanjih morfoloških znakih, kadar jih je obročkal. Ne spomnim se, da bi kdaj ostal brez odgovora na moja radovedna vprašanja. A name je najmočnejši vtis naredila njegova človečnost, ki se je kazala pri reševanju ranjenih in poškodovanih ptic. V svoji volijeri je poskušal rehabilitirati mnoge ptice in jim dati možnost, da se vrnejo v naravno okolje. Tudi sicer bi Igorja opisal kot toplo in pošteno osebo, upodobitev altruističnega zanesenjaka, ki črpa energijo iz narave in predvsem družine.

Igor, med obročkanjem pogosto obdan z vedoželjnimi (NRŠZ, 14. april 2014)
foto: **Bojana Lipej**

Z Igorjem sem preživel veliko lepih in zabavnih trenutkov v naravi, od katerih se še posebej rad spominjam obročkanja na ornitološki postaji na Barju blizu Vrhnike in obiskov planinskega orla (*Aquila chrysaetos*). Igor, mojster obročkanja, me je na ornitološki postaji naučil prepoznavanja različnih vrst vrbnic, ravnanja z ujetimi srakoperji in opravljanja biometričnih meritev. Že takrat sem se čudil, od kod mu toliko znanja in izkušenj, saj ni ravno veliko starejši od mene. Drugo tako izkušnjo, ki sem si jo živo zapomnil, sva doživela nekega vročega popoldneva, mislim da v prvih poletnih dnevih. Jaz sem si pač zaželel teren v Čičariji in klical sem prijatelje, da bi mi delali družbo. Igor se je, sicer začuden, odzval in tako sva šla tistega vročega popoldneva opazovat ujede v Čičarijo. Očitno sva izbrala idealen dan, kot da bi nekdo sokolu selcu (*Falco peregrinus*), planinskemu orlu in veliki uharici (*Bubo bubo*) prišepnil, da se morajo pokazati na svojem delovnem mestu. Videla sva selca nad Podpečjo, opazovala orlico, ki je ujela dolgo kačo in jo nesla na gnezdo, ter proti koncu dneva še videla veliko uharico na zanigrajski steni. Dogodke sva ob pršutu in refošku obudila in še enkrat premlela v gostilni pri Švabu blizu znane hrastovelske cerkve. Ko sem začel z vzorčenji za diplomsko nalogo, v kateri sem raziskoval prehranjevalno ekologijo štirih vrst sov v Slovenski Istri, mi je Igor zelo veliko pomagal pri iskanju izbljuvkov. V bistvu sem se od njega in od Mirana Gjerkeša, tudi izjemnega poznavalca ptic in ljubitelja narave, največ naučil glede poznavanja ptic. V tistih časih se ornitologije pač nismo učili na slovenskih fakultetah, ampak smo vpijali znanje starejših kolegov.

In potem je prišel Škocjanski zatok. Pogubi zapisano mokrišče je doživelo drugačno usodo in iz grdega račka se je razvil čudovit labod. Igor je v sodobnem Škocjanskem zatoku odigral izjemno vlogo. Intenzivno je lovil in obročkal ptice, s kolegi izpeljal redne monitoringe ornitofavne ter poprijel za različna nujna opravila, ki so bila potrebna v zatoku. Zatok je poznal kot nihče drug; podnevi in tudi ponoči, pozimi in poleti, v slabem in lepem vremenu, v vročih in ledeno mrzlih dneh. Pač ni imel urnika. Zato je tudi imel priložnost toliko videti v zatoku, manjši del tega pa mu je uspelo fotografirati. Spomnim se njegovih čudovitih fotografij močvirske uharice (*Asio flammeus*), lisice z mladiči, zajcev in še marsičesa. Sodelavci NRŠZ bodo morali sedaj vzgojiti novega ornitologa, ki bo nadomestil Igorja. Čaka jih težko delo, saj vsevednih naturščikov Igorjevega kova ali Škocjanskega Darwina, kot so ga šaljivo klicali, ni lahko ustvariti.

Že res, da vsi, ki gredo v penzijo, pravijo, da nimajo več toliko časa, kot so ga imeli, ko so bili zaposleni. A jaz bom Igorja še kdaj zaprosil, da se skupaj odpraviva na kakšno ornitološko ekskurzijo. Možnost, da z zanimivo in pošteno osebo preživiš lepe trenutke v naravi in se pri tem kaj naučiš, je prevelika skušnjava, da bi se ji kar tako odrekel.

IZ KNJIGE OBISKOVALCEV NR ŠKOCJANSKI ZATOK

»Rezervat je dragulj na Obali. Bogat po vsebini, prijaznosti živali in zaposlenih!«
G., 20. 1. 2019

»Fantastic to see such a successful conservation project! The area and the viewing hides provide great opportunities for birdwatching. One of the highlights of our trip to Slovenia. Keep on doing the great work! (Fantastično je videti tako uspešen projekt ohranjanja! Območje in razgledišča skrivajo veliko možnosti za opazovanje ptic. Eden izmed vrhuncev našega potovanja po Sloveniji. Nadaljujte z velikim delom!)«
Erik, Janreke & Roos, Nizozemska

»Prečudovito urejeno, navdušena sem nad naravo in urejenostjo razglednih točk. Upravičeno bi uvedli vsaj simbolično vstopnino za lažje vzdrževanje. Čestitam!«
Teja

»Končno se mi je uresničila želja. Sprehobil sem se po Škocjanskem zatoku. Zelo sem užival v hoji in opazovanju življenja okoli sebe. Všeč mi je, ko vidim domačine, ki prihajajo na rekreativno hojo. Hvala, da skrbite za ta kotiček miru sredi vsakodnevnega vrveža.«
M., 14. 2. 2019

»Vesela sem, da ste zatok dvignili iz pokopa. Vsa čast mladim entuziastom!«
Hermina S., Tržič,
11. 9. 2018

»Hvala za to prelepo oazo – zatočišče za raznoliko bogastvo živih bitij narave! Hvala, da lahko spoznamo, se učimo in bolj spoštujemo naravo in njene darove.«
Janez, Cvetka, Metka,
24. oktober 2018

»Excellent facilities and diagrams surrounding the wetlands. Enjoyable few hours (Odlične zmogljivosti in shematični prikazi, ki obdajajo mokrišča. Prijetnih nekaj ur.)«
G. S. Hosken (BirdLife Australia), Avstralija,
Melbourne, 20. 10. 2018

»A very nice visit to a big nature reserve! Many thanks! (Zelo lep obisk velikega naravnega rezervata! Najlepša hvala!)«
Murphy/Edwards,
North Wales, UK

»Čudovito, hvala vsem, ki se angažirajo in ohranjajo lepo naravo in nam omogočajo sprostitev v oazi betona.«
Liljana in Uroš,
12. 10. 2018

»Merci beaucoup! We spent a wonderful time here, lot of information, discoveries and optimism! Never stop! (Najlepša hvala! Tu smo preživeli čudoviti čas, dobili veliko informacij, odkritij in optimizma! Nikoli se ne ustavite!)«
francoski študenti Univerze Agro ParisTech, 14. 3. 2019

»Čudovit park, res poučno in lepo vzdrževano. Hvala vsem entuziastom za boj in vztrajanje pri izvedbi tega projekta.«
Š., 6. 9. 2018

»Čudovito in res lepo – ne samo narava, tudi vsi objekti so lepo vklopljeni sem. Predlagam vstopnino, četudi 3 EUR, naj bo za lepo nadaljnje vzdrževanje.«
Neznana

»Čudovito urejen naravni rezervat. Priznanje varuhom narave, da so uspeli ohraniti košček narave.«
Neznana

»Vso pohvalo za ureditev »zatoka«. Ge. Bojani pa hvala lepa za čudovito in doživeto vodenje.«
Hočevnar iz Ljubljane,
23. 3. 2019

PREDSTAVITEV EKIPE V NR ŠKOCJANSKI ZATOK

BORUT MOZETIČ je bil od leta 1993 do zakonske zaščite NR Škocjanski zatok in začetka upravljanja gonilna sila in vodja projekta »Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka«. V NR Škocjanski zatok je zaposlen od leta 1999. Kot strokovni vodja rezervata skrbi za koordinacijo ekipe naravnega rezervata pri izvedbi letnih programov dela NR Škocjanski zatok.

NATAŠA ŠALAJA je kot vodja naravnega rezervata začela orati ledino v letu 2000. Z Igorjem in Borutom so v letih 2006–2008 v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor, izvajalci in stroko uspešno zaključili sanacijo in renaturacijo naravnega rezervata, v letu 2016 pa še zadnji cilj, ki smo si ga zadali daljnega leta 1993 – izgradnjo infrastrukture za obisk rezervata, ki poudarja ekološko, estetsko in vzgojno izobraževalno vrednost NR Škocjanski zatok. Čeprav uradno ni več vodja rezervata, še vedno bdi nad našo koprsko oazo.

BOJANA LIPEJ je zaposlena kot koordinatorka izobraževanja v NR Škocjanski zatok. Njeno delo je v največji meri povezano z izobraževalnimi ustanovami, za katere pripravlja različne programe, vodenja in delavnice. S predanim delom in neverjetnim zagonom svoje znanje že vrsto let prenaša na mlade in stare.

BIRA RAKAR kot koordinatorka za področje izobraževanja in stikov z javnostjo je v naravnem rezervatu zaposlena od leta 2012. Skupaj s Katjo sta Bojanini desni roki pri izvajanju vodenih izletov in izvedbi naravoslovnih dni. Kot biologinja skrbi za spremljanje stanja ciljnih vrst naravnega rezervata, še posebej so ji pri srcu metulji. Bdi tudi nad podatkovno zbirko naravnega rezervata.

ALEŠ MARSIČ je zaposlen od leta 2014. Že dve leti prej je v zatoku kot študent opravljal razna dela, povezana z upravljanjem naravnega rezervata. Od leta 2016 je v rezervatu zaposlen kot naravovarstveni nadzornik, vendar je obseg njegovega dela bistveno širši – to je fant, ki s svojim širokim znanjem in ročnostjo vzdržuje imetje rezervata ter skrbi za nemoteno obratovanje infrastrukture za obisk.

DAŠA STAVBER je v NRŠZ kot prostovoljka delala že v času študija, zaposlila pa se je marca 2018 in vodi službo naravovarstvenega nadzora. Poleg tega je tudi izvajalka programov s konji za obiskovalce. Zasanjano dekletu, ki je konje približalo tudi najmlajšim.

JOSIP OTOPAL od leta 2008 skrbi za redno kartiranje habitatnih tipov sladkovodnega dela naravnega rezervata ter opravlja monitoring razširjanja tujerodnih vrst rastlin. Z leti je postal hišni botanik, ki z zasaditvami domorodnih grmovnih in drevesnih vrst, dosejevanjem pomembnih vrst slanuš in mokrotnih travnikov v veliki meri prispeva k razvoju habitatnih tipov naravnega rezervata.

TINA KOCJANČIČ je v Škocjanskem zatoku začela delati leta 2016 in se dve leti pozneje zaposlila kot poslovna sekretarka – receptorka. V zatoku skrbi za nemoteno obratovanje Centra za obiskovalce in okrepevalnice, kjer so obiskovalci vedno postreženi z nasmeškom. Ob obisku večjih skupin se v okrepevalnici zavrti skupaj s Katjo in Dašo, ki ravno tako pripravita izvrstno kavo; tudi ob vikendih in praznikih.

KATJA MIHALIČ je po končani študijski praksi, ki jo je leta 2016 opravljala v NRŠZ kot prostovoljka, pomagala pri izvedbi strokovnih vodenj in se leta 2018 zaposlila kot receptorka in vodnica.

DOMEN STANIČ se z ornitologijo ukvarja že od najstniških let. Že v času študija je opravljal popise ptic naravnega rezervata, od leta 2019 pa je v rezervatu zaposlen kot varstveni ornitolog, ki skrbi za redno spremljanje stanja ptic ter vnos podatkov v podatkovno zbirko.

KIM FERJANČIČ se je ekipi pridružila poleti 2019. Kot varstvena biologinja spremlja in ocenjuje stanje populacije domorodne sladkovodne želve močvirske sklednice, ki velja za eno najbolj skritih prebivalcev zatoka. S svojim terenskim znanjem rešuje tudi probleme s tujerodnimi vrstami želv. Prepoznali jo boste po luknjastih hlačah in umazanih škornjih.

ŠKORCI (*Sturnus vulgaris*)

foto: Danilo Kotnik

NEKDANJI ZAPOSLENI V NR ŠKOCJANSKI ZATOK

BRANKO KOREN je bil zaposlen kot nadzornik od leta 2002 do začetka 2005. Veliko je pripomogel pri izvedbi nujnih sanacijskih del v prvih letih upravljanja naravnega rezervata ter popisih ptic.

TADEJA OVEN je bila v rezervatu zaposlena od leta 2005 do 2017. Njeno delo je vključevalo organizacijo in promocijo različnih dogodkov, delo z obiskovalci ter po otvoritvi novih objektov na območju rezervata tudi skrb za optimalno delovanje Centra za obiskovalce NRŠZ. Trenutno dela kot projektna administratorica DOPPS na kohezijskih in Interreg-projektih in si delovni prostor še vedno deli z ekipo naravnega rezervata.

IGOR BRAJNIK je bil kot nadzornik zaposlen od leta 2004 pa vse do zaslužene upokojitve konec leta 2018. V tem obdobju je opravil več kot polovico tedenskih in kartirnih popisov ptic. Veliko ptic, ki jih je v teh letih obročkal na območju naravnega rezervata, njegov »podpis« še danes nosi po vsem svetu. Pri delu v rezervatu nam s svojimi bogatimi izkušnjami pomaga še danes, razdeli navodila in ponovno izgine v trstičju.

SANDI ROŽNIK je bil v rezervatu kot nadzornik zaposlen med letoma 2009 do 2012, opravljal pa je tudi redno oskrbo pašnih živali ter skrbel za sprotno vzdrževanje učne poti in opazovališč.

ANDREJ MEDVED je bil kot nekdanji direktor DOPPS in domačin v letih od 2006 do 2010 tudi redni sodelavec pisarne naravnega rezervata, takrat še v središču Kopra. Ekipi je v tistih časih veliko pomagal pri razvoju naravnega rezervata, njegove ponudbe in seveda tudi kmetijske dejavnosti.

Pri našem delu so nam bili s sistematičnimi raziskavami, inventarizacijo in spremljanjem stanja različnih živalskih skupin skozi vsa leta v neprecenljivo pomoč tudi: Lovrenc Lipej in Borut Mavrič (ribe, tujerodni morski organizmi, bentos), Matjaž Bedjanič (kačji pastirji in kobilice), Slavko Polak in Stane Gomboc (metulji in hrošči), Cristian Trani (ptice, plazilci in dvoživke), Aljaž Rijavec (netopirji), Mitja Kaligarič in Dani Ivajnsič (kartiranje HT brakičnega dela rezervata).

Včlani se

v Društvo za opazovanje in
proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS)

foto: Dare Fekonja

Skupaj za ptice in ljudi!

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal aktiven član regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4x letno) in po želji strokovno ornitološko revijo Acrocephalus.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si
www.ptice.si

Prvi letošnji spopad s krhliko v Naravnem rezervatu Iški morost

// besedilo in foto: Blaž Blažič

Nekateri barjanski travniki znotraj Naravnega rezervata Iški morost, ki jih zaradi varstva travniških vrst ptic kosimo šele po 1. avgustu, se vse bolj zaraščajo. Trenutno največji izziv je krhlika, v Sloveniji sicer splošno razširjena grmovna vrsta, ki se še posebej številčno pojavlja na ekstenzivnih vlažnih traviščih. Da bi zaježili njeno širjenje, v okviru kohezijskega projekta PoLJUBA letos že drugo leto zapored opravljamo selektivno oz. točkovno košnjo te lesnate rastline. S tem skušamo izčrpati ter omejiti širjenje ses-tojev krhlike na naravovarstveno najbolj pomembnih površinah, pri čemer bo večji del le-teh še vedno ostal nepokošen.

Na opisani način krhliko odstranjujemo dvakrat letno. Prvič jo kosimo po koncu junija, drugič pa v drugi polovici oktobra. Prvo

akcijo smo tako letos že opravili in od konca junija do konca julija 2019 poganjke selektivno odstranili na približno 8 ha površine. Tako kot lansko leto se je tudi letos izkazalo, da je s krhliko najbolj zarasel severni del rezervata, rastlina pa je najbolj pogosta ob robovih travnikov, ob osuševalnih jarkih ter na suhih in nekoliko bolj dvignjenih predelih. Prav tako pričakovano je višina odstranjenih grmičev od roba travnikov proti njihovi notranjosti praviloma upadala in po večini ni presegala 0,5 metra. Ker pa je zaradi slabših razmer poletna košnja manj učinkovita, se bomo s krhliko drugič spopadli še jeseni. Takrat bodo, s svojo rdečkasto obarvanostjo listov, tarčni grmiči bolj izraziti na sicer monotono rjavo-zeleni podlagi barjanskih travnikov.

Neurje presenetilo jato galebov

// besedilo in foto: Tilen Basle

Neurje s točo, ki se je 7. julija razbesnelo v okolici Ptuja, ni prizadelo le ljudi, temveč tudi ptice. Naslednje jutro smo zaposleni na društvu blizu Skorbe po obvestilu občana naleteli na srhljiv prizor. Sveže preorana njiva je bila posejana s trupli galebov, ki se jim pred neurjem ni uspelo umakniti.

Galebe na njivi smo prešteli in jih skupaj s sanitarno službo umaknili z njive. Neurje je pokončalo 279 rečnih (*Chroicocephalus ridibundus*) in 16 črnoglavih galebov (*Ichthyaetus melanocephalus*). Poškodovane ptice, 39 rečnih, 1 črnoglav in 1 rumenonogi galeb (*Larus michahellis*), smo ulovili in jih predali v oskrbo Zatočišča za prostoživeče živali v Muti. Po besedah dr. Goloba so ptice pretrpele hude poškodbe glave, hrbta in peruti. Kljub hitri veterinarski oskrbi je preživelo le šest rečnih galebov, ki sta jih člana Štajerske sekcije DOPPS kasneje izpustila nazaj v naravo.

Po dogodku smo opravili ogled kolonije rečnih in črnoglavih galebov ter navadnih čiger (*Sterna hirundo*) na Ptujskem jezeru. Neurje je otoke, kjer gnezdi več kot 1000 parov ptic prej omenjenih vrst, k sreči obšlo.

Konferenca v Évori

// besedilo: **Primož Kmecl**, foto: **arhiv EBCC**

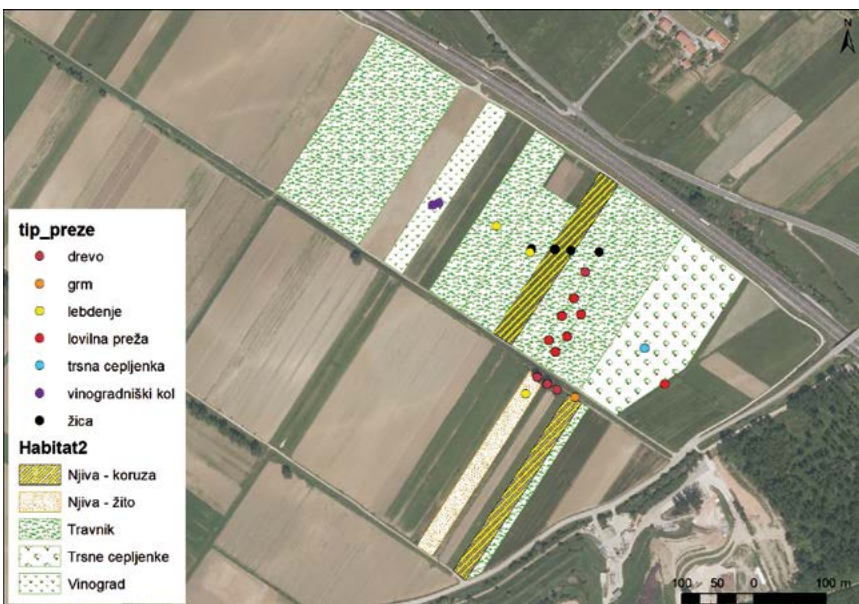
Med 8. in 13. aprilom 2019 je v Évori na Portugalskem potekala konferenca EBCC »Bird Numbers 2019 – Counting birds counts« (Številke ptic 2019 – tudi štetje ptic nekaj šteje), ki sem se je kot predstavnik DOPPS in projekta LIFE Stržen udeležil tudi sam. Konference EBCC potekajo vsaka tri leta in se jih udeležujejo znanstveniki, naravovarstveniki in upravjalci zaščitene območij iz vse Evrope. Konferenco je tokrat organiziral »LabOr« – laboratorij za ornitologijo Univerze v Évori. Glavne teme so bile metodologija štetja ptic, rezultati programov monitoringov, študije vzrokov za spremembe populacij ptic, študij učinkovitosti varstvenih akcij, ptice kot indikatorji sprememb v okolju itd. Na konferenci sem predstavil naš novi atlas (ki je v času konference ravno izšel) ter vplive renaturacije Stržena na Cerkniskem jezeru na varovane vrste ptic. Atlas je požel veliko zanimanja in pohval. Informacije o konferenci so zbrane na domači strani konference (www.ebcc2019.uevora.pt), udeležilo pa se je prek 200 udeležencev.

Preže in prehranjevališča črnočelih srakoperjev na Ajdovskem polju

// besedilo: **Katarina Denac**, foto: **Alex Kotnik**

Na Ajdovskem polju je v letu 2019 gnezdil le en par črnočelih srakoperjev (*Lanius minor*), in sicer na topolu v bližini smetišča. V projektu VIPava smo spremljali njun izbor prež in prehranjevalnih površin. Par je lovil večinoma na razdalji 100-150 m od gnezda; največja zabeležena razdalja je bila okoli 400 m. Tip uporabljene preže smo določili v 178 primerih – v kar dveh tretjinah (66 %) sta črnočela srakoperja lovila z lovilnih prež (lesenih kolov), postavljenih z namenom varstva vrste. Manjši pomen so imele še žice daljnovoča in drevesa. Določene preže sta uporabljala pogosto, nekatere pa le posamič. Tip prehranjevalne površine smo opredelili v 133 primerih; od tega je bilo 91 % travnikov (v vseh primerih je šlo za pokošene travnike). Drugi tipi prehranjevalnih površin (koruzna in žitna njiva, trsne cepljenke in vinograd) v obdobju spremljanja para, ki je glede na njuno vedenje najverjetneje pokrivalo zaključno obdobje valjenja jajc in hranjenje majhnih mladičev, niso imeli pomembne vloge.

Lovne preže in prehranjevalne površine, ki jih je uporabljal gnezdeči par črnočelih srakoperjev na Ajdovskem polju v letu 2019

Reševanje štokrelj v Cerkljah na Gorenjskem

// besedilo: **Damijan Denac**, foto: **Damijan Denac**, **Tilen Basle**

Župnikov klic je naznanil intervencijo. »Za župniščem v Cerkljah na Gorenjskem hodi bela štokrelja (*Ciconia ciconia*) in ne more vzleteti, kaže, da je z njo nekaj narobe.« Če štokrelja ne more vzleteti, je z njo res gotovo nekaj narobe – in je tudi bilo. Ujeti se je pustila takoj in leva perut je bila rahlo povešena. Slikanje na veterini je razkrilo zlom krokarnice, kot je diagnosticiral dr. Jožko Račnik, in štokrelja je bila napotena na zdravljenje v azil na Muti. Na gnezdu v Cerkljah je samec ostal sam s štirimi mladiči in kmalu smo se odločili, da odvezemo mladiče z gnezda, saj je obstajala velika verjetnost, da jih samec ne bo mogel prehraniti. V skupni akciji občine, kjer sta se posebej izkazala župan g. Franc Čebulj in prostovoljec DOPPS-a Dušan Dimnik, in pod budnimi očmi vseh mimoidočih ter mladih z oratorija v župnišču smo mladiče odvezli. Težko je reči, ali v grozo ali olajšanje očeta. Mladiči so še isti dan prišli do mame v azilu na Muti in bili skupaj na umetnem gnezdu in v oskrbi tako dolgo, da se je mami zacelila kost, oni pa so dorasli. Dne 6. avgusta 2019 smo jih skupaj s sodelavci azila izpustili v neposredni bližini gnezda. Vrnitev v naravo je popolnoma uspela, med domačini pa se je slišalo zaskrbljeno šušljanje, le kaj bo v bran ali izgovor povedal samec, ko bo moral samici polagati račune, zakaj si je v njeni komaj enomesečni odsotnosti že omislil mlado »prijateljico«.

SLEGUR
(*Monticola saxatilis*),
logotip društva
Monticola

Monticola v Sloveniji

// besedilo: **Damijan Denac**, foto: **Mitja Denac**

Monticola je ornitološko društvo ljubiteljev alpske ornitologije. Izdajajo istoimensko revijo, društvo pa deluje mednarodno in združuje člane večinoma iz Švice, Nemčije in Avstrije. Navado imajo, da vsakoletno redno skupščino izvedejo v eni izmed »alpskih držav« in društvene obveznosti združijo s spoznavanjem te dežele. Ker sodi med alpske dežele tudi Slovenija, so se kolegi odločili, da letošnjo skupščino organizirajo pri nas. Kar pa ni bilo prvič, saj so bili pri nas že leta 1994 in opazovanja objavili v *Monticoli* št. 76, letnik 7. Med 10. in 14. junijem 2019 so bivali v Hotelu Jezero ob Bohinjskem jezeru, dopoldne opravljali izlete v hribe, popoldneve in večere pa namenili društvenim temam. Pri organizaciji so se po pomoč obrnili na DOPPS in ponudili smo jim dve predavanji ter vodenje dveh ekskurzij v hribe. O gozdnih kurah jim je predaval

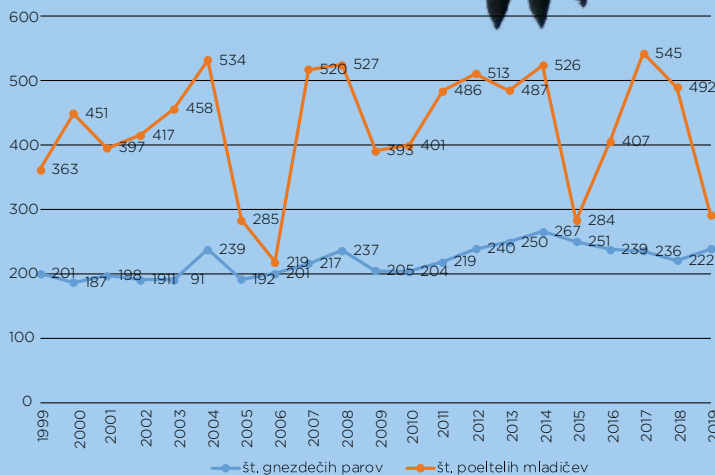
Tomaž Mihelič, o avifavni Slovenije ter naravovarstvenem delu DOPPS pa avtor tega prispevka. V hribe sta jih vodila Ivan Kljun in Matej Gamser. Posebej slednji je izvrsten poznavalec ptic slovenskih gora in alpinist. Med enim od prijetnih večernih druženj mi je tajnik Monticole, dr. Clemens Lunczer, pripovedoval o opazovanjih minulega dne ter mi kazal slike. Pa nenadoma pokaže konopeljščico (*Carduelis citrinella*) in navrže, da so na Voglu našli gnezdo, kakor da bi bilo to nekaj povsem običajnega. Ko sem mu pojasnil, da to ni ravno vsakdanja stvar in da nam za NOAGS ni uspelo stoodstotno potrditi gnezdenja – opazovali smo le pojoče samce – se je šele razveselil opazovanja. Takoj v naslednjih dneh so mladi ornitologi z DOPPS-a potrdili podatek in ptico z gnezditvenim materialom tudi fotografirali. Ni kaj, prišli so strokovnjaki iz tujine za alpske ptice in jo našli nam vsem pred nosom. Sreča ali izkušnje? Oboje.

Slabo leto za štorke

// besedilo: **Damijan Denac**, foto: **Borut Rubinič**

Ko sta nas letos v prvi polovici maja zajela močno deževje in za maj izjemna in dolga ohladitev, sem vedel, da bo letošnji gnezditveni uspeh belih štorkej (*Ciconia ciconia*) slab. In bilo je resnično slabo leto, kot je kasneje pokazal monitoring gnezditvene populacije in rodnosti, letos že 21. zapored v organizaciji in izvedbi DOPPS. Po povprečnem številu poletelih mladičev na gnezdeče pare (JZa 1,22) je bilo to tretje najslabše leto od leta 1999, po številu poletelih mladičev uspešnih parov (JZm 1,98) pa najslabše sploh. To pomeni, da štorkeje, ki jim je uspelo speljati mladiče, še nikoli niso imele tako malo mladičev. V obdobju največje občutljivosti mladičev – to je prvih 14 dni po izvalitvi – je pritisnil mrz in brez razvite termoregulacije v teh zgodnjih dneh življenja in ob očitnem pomanjkanju hrane je poginila približno tretjina vseh mladičev. Tako je bil najpogosteje slišani scenarij domačinov »par je prišel normalno, ona je valila, mladiči so se izvalili, glavice smo že videli, po majskem deževju pa je vrgla vse iz gnezda. Vse 3, 4 ali 5 mladičev.« Večinoma so poginili zaradi podhladitve. Pari, ki so se vrnili na gnezdišča kasneje in prebili majski mrz med valjenjem jajc, mladiči pa so izvalili šele v drugi polovici maja, so se tem neugodnim vplivom izognili in večinoma uspešno končali gnezdenje – speljali mladiče. Letos so imeli kasnejši pari prednost pred zgodnejšimi. Nekateri so, nenavadno za štorkejo, po poginu mladičev izvalili celo nadomestna legla in mladiči s teh gnezd so poleteli zelo pozno, konec avgusta, ko je bila večina mladičev z »normalnih« gnezd (tisti, seveda, ki so preživeli majski mrz) že na selitvi in več kot 1000 km iz Slovenije. Poleg neljubega množičnega pogina mladičev smo bili letos pričča še enemu pojavu – številni pari, ki so ostali brez mladičev in niso gnezdili ponovno, so kot »izgubljeni postavali naokrog« in se – to je seveda rečeno malo v šali – »kratkočasili« z spletnjem novih gnezd. Tako so mnogi naredili po 2-3 nadomestna manjša spalna gnezda v bližini starega gnezda, kar je na našem ornitofonu sprožilo pravi naval vprašanj in ugibanj domačinov iz vse Slovenije.

STE VEDELI, DA NAM LAHKO PREK SPLETA DEL VAŠE DOHODNINE NAMENITE V NEKAJ MINUTAH?

Do 0,5 odstotkov odmerjene dohodnine, ki jo sicer plačate državi, lahko kot donacijo namenite financiranju splošno-koristnih namenov upravičencev, med katerimi je tudi DOPPS. Pri tem nimate nobenega dodatnega stroška. Če tega še niste storili, imate kot odgovoren državljan z namenitvijo tega finančnega prispevka DOPPS-u priložnost svoj denar in energijo podariti tistim, ki se dejavno borimo proti upadu biotske raznovrstnosti in skrbimo za slovensko naravo. Vsem, ki bi nas na ta način radi na novo podprli, sporočamo, da lahko to storite:

1. prek portala e-Davki:

- Na kazalu na levi strani vašega uporabniškega računa na e-Davkih izberite rubrike: Vpogledi → Podatki o zavezancu → Namenitev dela dohodnine
- V razdelek 'Ime oziroma naziv upravičenca' vpišete: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
- V razdelek 'Davčna številka upravičenca' vpišete: 68956029
- V razdelek 'Odstotek' vpišete poljubno vrednost do 0,5
- Izbor potrdite s pritiskom na gumb Oddaj vlogo

V kolikor portala e-Davki še ne uporabljate, bi vas radi seznanili, da je po novem **prijava in uporaba povsem enostavna in zanjo ne potrebujete več veljavnega certifikata**. Registracija na portalu e-Davki ne namreč možna z vašo davčno številko in geslom, ki si ga nastavite sami. Pri registraciji z geslom poleg davčne številke potrebujete enega od informativnih izračunov dohodnine iz zadnjih let, s katerega prepisete ID številko. V kolikor informativnih računov ne hranite, pa to številko lahko tudi naročite v enem od korakov registracije z geslom in vam jo FURS pošlje na domači naslov v nekaj dneh.

2. z izpolnitvijo obrazca Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije, ki vam je na voljo na spletni strani FURS, lahko pa vam ga pošljemo tudi mi in ga pošljete po pošti na naslov FURS

3. ustno na zapisnik pri finančnem organu.

Predvsem z uporabo e-Davkov vam bo to vzelo le nekaj minut, ki vam jih bomo v naslednjem letu ali letih zagotovo povrnili z novimi uspehi pri varstvu ptic in narave.

Obenem hvala vsem, ki ste nas s članstvom ali na druge načine že podprli. Če ste nam donacijo iz dohodnine že namenili, ostaja veljavna do preklica in vam tega postopka ni treba ponavljati.

Srečko in Bela - iz istega gnezda, pa vendar na različnih poteh

// besedilo: Katarina Denac, foto: Damijan Denac

Letošnja pomlad z deževnim in mrzlim majem belim štorcljam (*Ciconia ciconia*) ni bila naklonjena. Grob pregled rezultatov popisa vrste na nivoju celotne države kaže, da je bila to ena najslabših gnezditvenih sezon za štorclje od leta 1999, odkar potekajo vsakoletni popisi. Srečno so jo odnesle le štorclje, ki so s prihodom na gnezdišča malo kasnile in imele zato v maju namesto majhnih mladičev, ki še niso sposobni lastne termoregulacije, šele jajca, ki so jih vztrajno grele. Eden takšnih parov je gnezdil v Mateni na Ljubljanskem barju. Vzredil je tri mladiče, od katerih smo dva sredi julija opremili z GPS-sledilnima napravama, ki beležita njune premike. Srečko in Bela, kot so ju v sodelovanju s širšo javnostjo poimenovali v družbi Elektro Ljubljana, ki je finančno podprla projekt, sta se tako pridružila Zuri in Fortuni, ki smo jo opremili leta 2015 v Ponovi vasi, ter Pavletu, ki smo mu nahrbtnik nadeli leto kasneje v Mali vasi pri Grosuplju.

Na prve krajše izlete iz domačega gnezda v bližnjo okolico sta se mladi štorclji odpravili v začetku avgusta, nato pa sta jo sredi avgusta istočasno mahnili do Lesc in nazaj na domače gnezdo, temu pa je čez nekaj dni sledil še skupen izlet na Vrhniko. Glede na pretekle izkušnje z Zuri in Fortunom, ki sta se prek Balkana in Bližnjega vzhoda selili po skoraj enaki poti, smo podobnost v selitveni poti pričakovali tudi v primeru Srečka in Bele. Vendar pa so se njune poti 20. avgusta ločile, saj jo je Srečko mahnil v Italijo, Bela pa štiri dni kasneje na Balkan. V času pisanja tega prispevka, 22. septembra, je Bela prispela do Sueškega zaliva v

Egiptu, kjer se prehranjuje v okolici safari parka. Srečkova pot pa se je žal najverjetneje končala v severnem delu Tunizije, kjer se je sprva intenzivno gibal v okolici mesta Enfidha, nato pa smo sredi septembra opazili, da se je njegov krog aktivnosti skrčil na nekaj 10 m znotraj oljčnega nasada. Takoj smo stopili v stik s tunizijskim partnerjem BirdLife, ki je 19. septembra na teren poslal ekipo treh ornitologov. Temeljito so pregledali lokacijo, ki jo je nazadnje zabeležil Srečkov oddajnik, ter njeno širšo okolico. Srečka niso našli, novi podatki, ki nam jih pošilja oddajnik, pa ne kažejo nobenih premikov. Direktorica tunizijskega partnerja BirdLife nam je povedala, da je na območju Enfidhe veliko daljnovodov in da so trki belih štorclj tam dokaj pogosti. Možno je, da je takšna usoda doletela tudi našega Srečka, potem pa so njegovo truplo raznesle živali, pri čemer je oddajnik obležal na tleh. Druga možnost je, da ga je uplenila kakšna žival. Vsekakor pa je videti, da se je njegovo kratko življenje končalo.

Evropske bele štorclje se v južne kraje selijo po dveh glavnih poteh, in sicer čez Bospor (vzhodnoevropska populacija, na jesenski selitvi povprečno preštejejo okoli 70.000 osebkov) in Gibraltar (zahodnoevropska populacija; na jesenski selitvi povprečno preštejejo več kot 55.000 osebkov). Po jadranski selitveni poti, ki jo je ubral Srečko, se jih seli le malo – do nekaj sto osebkov. Prvoletne bele štorclje se na svoji prvi poti na prezimovališče do določene stopnje zanašajo na svoj notranji čut, v veliki meri pa so odvisne tudi od bolj izkušenih osebkov, s katerimi potujejo v jati.

Evropska komisija sprožila postopek proti Sloveniji

// besedilo: Primož Kmecl

Konec julija nas je dosegla novica, da je Evropska komisija sprožila postopek proti Sloveniji (opomin pred tožbo) zaradi upada metulja barjanskega okarčka, upada populacij travniških vrst ptic in poslabšanja varstvenega stanja travniških življenjskih prostorov na območjih Natura 2000. Prijavo na komisijo smo skupaj z našim nemškimi partnerjem v BirdLife International, NABU, poslali že aprila 2014. V prijavi smo opozorili na slabo stanje travnikov na Ljubljanskem barju ter posledičen upad

kosca (*Crex crex*), repaljščice (*Saxicola rubetra*) in velikega škurha (*Numenius arquata*). Slabo je tudi stanje travnikov na Planinskem polju in na Goričkem, kjer smo zabeležili upade velikega skovika (*Otus scops*) in hribskega škrjanca (*Lullula arborea*). Zaskrbljujoče je, da se tudi potencialno učinkoviti kmetijsko-okoljski ukrepi vpisujejo v daleč premajhnem obsegu. Kot primer zaraščajočega se območja pa smo v ospredje postavili Breginjski Stol in upad kosca na njem.

Štetje kraljičinih labodov

// besedilo: **Petra Vrh Vrezec** in foto: **Darinka Mladenovič**

Ali ste vedeli, da labodi v Združenem kraljestvu pripadajo angleški kraljici Elizabetwi II? Od 12. stoletja naprej, ko je monarhija razglasila labode za svojo lastnino, poteka vsakoletno, tradicionalno

štetje kraljičinih labodov, ki ga vodijo kraljevi uslužbenci, oblečeni v škrlatne uniforme. S čolni preveslajo reko Temzo, ulovijo vsakega laboda, ga prepeljejo do obrežja, stehtajo, izmerijo dolžino kljuna in mu namestijo oznako. Ob tem dogodku širijo naravovarstveno vest o počasnem izgubljanju življenjskega prostora, saj je Temza vse bolj polna različnih plovil, ob bregovih labodom gnezda uničujejo psi in sprehajalci, mnoge labode pa poškodujejo tudi ribiči oz. njihova oprema. Danes štetje poteka samo še na določenih odsekih Temze – pa še to zgolj v okoljevarstvene in znanstvene namene. Postopek označevanja in štetja labodov traja pet dni, vsako leto pa naštejejo približno enako število labodov.

Nekoč je bila kraja, zakol ali poškodovanje laboda eno najhujših kaznivih dejanj, saj se je razumelo, da gre za poškodbo kraljeve lastnine. Že samo za krajo labodjega jajca je bila kazen eno leto in en dan zapora. Danes so labodi še vedno zaščiteni, a ne zaradi istih razlogov. Zanimivo je, da labodi tudi po svoji smrti ostanejo last kraljice. Morebitni interesenti (muzeji, šole, raziskovalci itd.) se morajo tako tudi v primeru, da bi želeli nagačiti mrtvega laboda ali pa pridobiti kadaver, obrniti na kraljičinega označevalca, ki jim nato pod določenimi pogoji izda zeleno dovoljenje.

Priba na Dravskem in Ptujskem polju

// besedilo in foto: **Eva Horvat**

V letih 2016, 2017 in 2018 smo člani Štajerske sekcije DOPPS na Dravskem in Ptujskem polju opravljali popis pribe (*Vanellus vanellus*). Saj jo poznate, tisto črno-belo ptico velikosti goloba s čopkom, ki spomladi nad polji uprizarja akrobacije in se oglašja, kot da je z drugega planeta.

Vsako leto smo opravili dva popisa, poleg števila osebkov pa smo beležili tudi njihovo vedenje, zato smo lahko zelo natančno določili število gnezdečih parov. Tako smo leta 2016 popisali 148 gnezdečih parov, leta 2017 130 parov in leta 2018 117 parov. Glede na aktualno oceno velikosti nacionalne populacije smo ugotovili, da na Dravsko-Ptujskem polju gnezdi med 12 in 21 % slovenske populacije, kar ga uvršča med eno najpomembnejših območij za gnezdenje pribe v Sloveniji. V času raziskave se je številčnost populacije zmanjšala za 21 %. Nacionalna populacija je v zadnjih 23 letih sicer upadla za približno 65 %. Velike upade v številčnosti populacij beležijo tudi v drugih evropskih državah. Številčnost upada predvsem zaradi nezadostnega gnezditvenega uspeha. Gnezda si namreč najpogosteje uredijo na golih njivah, kjer pa večinoma končajo pod kmetijsko mehanizacijo. V nekaterih evrop-

skih državah so gnezda pogosto tudi uplenjena. Kljub prilagoditvenemu mehanizmu nadomestnih gnezd pribam v intenzivni kmetijski krajini ne uspe vzrediti dovolj mladičev za vzdrževanje populacij. Glavni izzivi za varstvo pribe so spodbujanje lastnikov zemljišč k ohranjanju vrste in uvedba učinkovitega varstvenega ukrepa, ki ga bo možno vključiti v obstoječe kmetijske prakse in bo sprejemljiv pri potencialnih upravičencih.

Čeprav se morda na prvi pogled zdi, da za ptico, ki v današnjem času gnezdi na golih njivah, ni več upanja, sem prepričana, da ta »bitka« še ni izgubljena. Gnezda bi lahko na primer varovali tudi z obvozom, kar pomeni, da na njivah z gnezdi ne bi bilo treba popolnoma prepovedati kmetovanja.

V sekciji smo se odločili, da bomo popis pribe po letu 2018 ponovili vsake tri leta. Naslednji popis nas tako čaka leta 2021.

Za sodelovanje na popisih se iskreno zahvaljujem: Tilnu Basletu, Dominiku Bombeku, Dejanu Bordjanu, Luki Božiču, Mateju Gamserju, Neži Kocjan, Juretu Novaku, Alenu Ploju, Matjažu Premzlu in Tanji Šumrada. Zahvaljujem se tudi Damijanu in Katarini Denac za pripravo popisnih kart in pomoč pri obdelavi podatkov.

Novi sodelavci v pisarni DOPPS

// besedilo: **Damijan Denac**, foto: **Tjaša Pršin**, osebni arhiv

V zadnjem času so se ekipi zaposlenih na DOPPS-u pridružili novi sodelavci. Na kratko vam jih predstavljamo:

BLAŽ BLAŽIČ (1) je diplomirani biolog in magister ekologije in biodiverzitete, ki je končal študij na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Blaž je dolgoletni ornitolog z bogatimi terenskimi izkušnjami. Sodeloval je pri popisih in aktivnostih DOPPS-a, kot so bili popisi za NOAGS, SIPKK, IWC itd. Prav tako si je pridobil izkušnje na področju organizacije in izobraževanja, saj je vrsto let organiziral in vodil skupine na taborih Društva študentov biologije. Zaposlen je bil v Notranjskem muzeju v Postojni, kjer je opravljal naloge na kohezijskem projektu KRAS.RE.VITA in se srečal s področjem kmetijske politike ter izzivi usklajevanja interesov med različnimi ciljnim skupinami (kmetje, ribiči, lovci, župnija itd.). Je član uredniškega odbora Sveta ptic. Zaposlen je v pisarni DOPPS-a na kohezijskem projektu PoLJUBA.

DOMEN STANIČ (2) je diplomirani varstveni biolog. Študij na Fakulteti za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije v Kopru je zaključil z nalogo "Razširjenost, velikost populacije in populacijski trend vrtnega strnada *Emberiza hortulana* v Sloveniji." Domen ima veliko izkušenj z vodenji ornitoloških in bioloških ekskurzij za domačine in tujce in je uveljavljen naravoslovni vodnik; deloval je za različne organizacije, pretežno iz Anglije in Italije. Ima izkušnje iz organizacije in izvedbe predavanj in različnih strokovnih predstavitev, ki jih je pridobil večinoma pri delu za Društvo varstvenih biologov – Biodiva. Kot popisovalec je sodeloval pri različnih projektih DOPPS-a. Številni ga poznajo po njegovi osebni spletni strani (www.wild-slovenia.com) ali blogu (www.carniolicum.blogspot.com). Na DOPPS-u dela v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, pretežno na monitoringu ptic in analizi podatkov.

KIM FERJANČIČ (3) je po izobrazbi magistra ekologije in biodiverzitete. Študirala je na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Ima izkušnje iz raziskovalnega dela z ribami in plazilci, saj je sodelovala pri raziskavi sklednice v KP Sečoveljske soline, s študijami rib pa se je ukvarjala na Zavodu Revivo, v Ribiški družini Tolmin in kot sodelavka Zavoda RS za ribištvo, kjer je opravila raziskavo »Vzdolžna povezanost reke Bače na primeru prehodnosti rib« in jo predstavila na Mišičevih vodarskih dnevih. Ima izkušnje iz tujine. Bila je vključena denimo v raziskavo jegulje in priobalnih morskih vrst rib v Tour du Valat-u v raziskovalnem inštitutu v Arlesu. Hkrati je prostovoljka DOPPS na številnih popisih. Dela v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok na sklednici in invazivnih vrstah v okviru ukrepov iz t. i. Podnebnega sklada.

PIA HÖFFERLE (4) je študirala na Fakulteti za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije v Kopru. Po izobrazbi je magistra varstva narave. Je dolgoletna prostovoljka DOPPS-a, saj je sodelovala pri številnih popisih, kot so SIPKK, IWC, popis škurha in kosca na Ljubljanskem barju, popis vodomca na Krki itd. Ima izkušnje s področja izobraževanja in projektne dela, specifično iz priprave dokumentacije celostne presoje vplivov na okolje (SEA) ter presoje vplivov na okolje (EIA). Opravljala je Erasmus+ pripravništvo v Avstriji na Inštitutu za ekologijo (E.C.O. Institut für Ökologie), kjer je v njihovi ekipi sodelovala na mednarodnih projektih INTERREG Alpine Space – AlpGov, INTEEREG Danube Transnational Programme – DANUBE-PARKS (poudarek na ekološki povezanosti v Podonavju) ter drugih manjših projektih. Na DOPPS-u dela v pisarni v Ljubljani pretežno na študijah inventarizacij in ocen vplivov načrtovanih posegov na ptice.

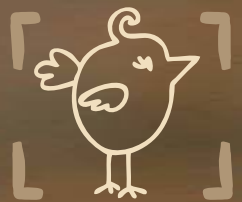
digi- talne fotografije

Potrebuješ slike za dokumente?

Sedaj jih lahko hitro in poceni dobiš kar na fotoavtomatu v Tobačni v Ljubljani. Slike dobiš takoj in samo za 5 evrov. Pa še to, z nakupom slik prispevaš 1 evro za varstvo slovenskih ptic. Za točno lokacijo avtomata obišči www.fotoavtomati.si. Supeeeer!

- slike za dokumente samo 5 €
- hitro, enostavno in poceni
- lokacija: stavba DOPPS pri lokalu ZOO

uštima
se lepo!

VODOMEČ (*Alcedo atthis*)

Bojan Škerjanc, Naravni rezervat Škocjanski zatok, 3. september 2019

RAKAR (*Acrocephalus arundinaceus*)

Danilo Kotnik, Naravni rezervat Škocjanski zatok, 26. april 2018

SIVE ČAPLJE (*Ardea cinerea*)

Milan Cerar, Naravni rezervat Škocjanski zatok, 24. januar 2019

KAMARŠKI KONJI v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok

Duša Vadnjal, Naravni rezervat Škocjanski zatok, 15. avgust 2019

The global Partnership for nature and people

 ADN	 Argentina	 Armenia	 Australia	 Austria	 Azerbaijan	 Bahamas	 Bahrain	 Belarus	 Belgium	 Belgium	 Bhutan	 Belize	 Bolivia	 Botswana	 Brazil
 Bulgaria	 Burkina Faso	 Burundi	 Cameroon	 Canada	 Canada	 Chile	 Cook Islands	 Cote d'Ivoire	 Croatia	 Cuba	 Cyprus	 Czech Republic	 Denmark	 Djibouti	 Dominican Republic
 Ecuador	 Egypt	 El Salvador	 Estonia	 Ethiopia	 Falkland Islands (Malvinas)	 Faroe Islands	 Fiji	 Finland	 France	 French Polynesia	 Germany	 Ghana	 Gibraltar	 Greece	 Hong Kong
 Hungary	 Iceland	 India	 Indonesia	 Iraq	 Ireland	 Israel	 Italy	 Japan	 Jordan	 Kazakhstan	 Kenya	 Kuwait	 Kyrgyzstan	 Latvia	 Lebanon
 Lithuania	 Liberia	 Liechtenstein	 Luxembourg	 Macedonia	 Madagascar	 Malawi	 Malaysia	 Malta	 Mauritania	 Mauritius	 Mexico	 Morocco	 Myanmar	 Nepal	 Netherlands
 New Zealand	 Nigeria	 Norway	 Palau	 Panama	 Paraguay	 Peru	 Philippines	 Poland	 Portugal	 Puerto Rico	 Qatar	 Romania	 Rwanda	 Saudi Arabia	 Serbia
 Sierra Leone	 Singapore	 Slovakia	 Slovenia	 South Africa	 Spain	 Switzerland	 Sweden	 Syria	 Taiwan	 Thailand	 Tunisia	 Turkey	 Uganda	 Ukraine	 United Kingdom
 Uruguay	 USA	 Uzbekistan	 Zambia	 Zimbabwe											

